

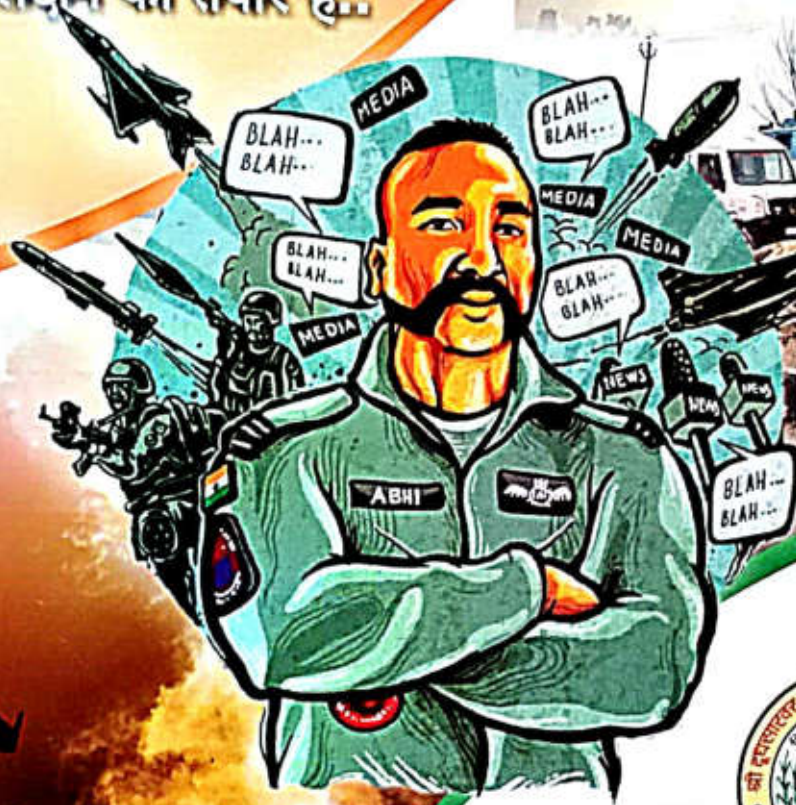
श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री (मौनीनगर) संचलित

Re-Accredited by NAAC with 'B' Grade

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

ता. कागल, जि. कोल्हापूर

उनके हौंसले का मुकाबला ही नहीं है कोई
जिनकी कुर्बानी का कर्ज हम पर उधार है,
आज हम इसीलिए खुशहाल हैं क्यूंकि
सीमा पे जवान बलिदान को तैयार है..

♦ वार्षिकांक
स्पंदन

सन २०१८-१९

सांस्कृतिक विभाग (युवा महोत्सव)

इंग्रजी वक्तृत्व

मराठी वक्तृत्व
वादविवाद

हिंदी वक्तृत्व
वादविवाद

मुकनाट्य सादरीकरण

समूहगीत सादरीकरण

लोकनृत्य सादरीकरण

लोकनृत्य सादरीकरणपूर्वी संघ व्यवस्थापकासमवेत

लघुनाटिका सादरीकरण

पथनाट्य सादरीकरण

पथनाट्य संघासोबत प्रशिक्षक

दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

विद्यमान पदाधिकारी

मा. आम. के. पी. पाटील
अध्यक्ष, दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

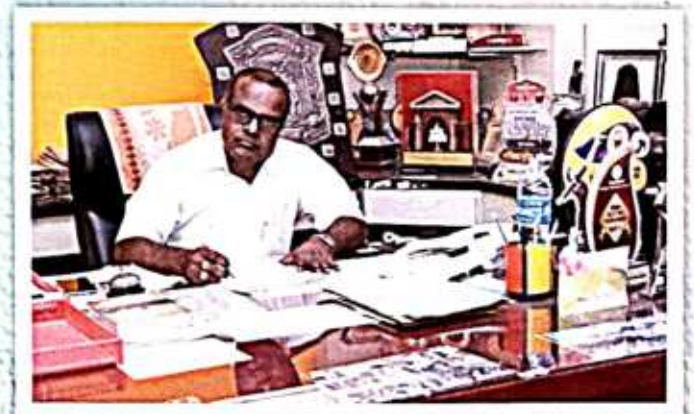
मा. श्री. विठ्ठलराव खोराटे
उपाध्यक्ष, दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

मा. श्री. आर. डी. देसाई
मानद सचिव, दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

मा. श्री. एस. ए. कुलकर्णी
सचिव, दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

मा. डॉ. आर. एल. राजगोळकर
प्राचार्य, दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री

विद्यमान संचालक मंडळ

मा. श्री. ए. वाय. पाटील

मा. श्री. राजेंद्र पाटील

मा. श्री. उमेश भोईटे

मा. श्री. एकनाथ पाटील

मा. श्री. गणपतराव फराकटे

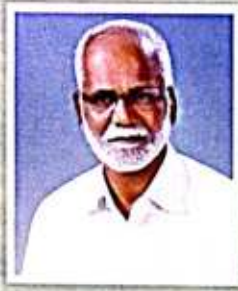
मा. श्री. बाबासाहेब पाटील

मा. श्री. प्रविणसिंह पाटील

मा. श्री. प्रविण भोसले

मा. श्री. मधुकर देसाई

मा. श्री. घोंडीराम मगदूम

मा. श्री. धनाजीराव देसाई

मा. श्री. के. एन. पाटील

मा. श्री. श्रीपती पाटील

मा. श्री. जगदीश पाटील

मा. श्री. अशोक कांबळे

मा. श्री. युवराज वारके

मा. श्री. प्रदीप पाटील

मा. सौ. निताराणी सुर्यवंशी

मा. सौ. अर्चना पाटील

मा. श्री. भिमराव किल्लेदार
(कामगार प्रतिनिधी)

मा. श्री. शिवाजी केसरकर
(कामगार प्रतिनिधी)

श्री दूधसाखर महाविद्यालय, बिंद्री (मौनीनगर)

आमचे गुणवंत-किर्तीवंत

तृतीय वर्ष (कला शाखा)

कु. रुपाली पाटील
(प्रथम)

कु. पूजा पाटील
(द्वितीय)

कु. प्रियांका पताडे
(तृतीय)

तृतीय वर्ष (शास्त्र शाखा)

कु. साक्षी चव्हाण
(प्रथम)

कु. अरुणा फराकटे
(द्वितीय)

संदीप माने
(तृतीय)

कु. पुनम पाटील
(प्रथम)

कु. स्नेहल म्हाळुंगेकर
(द्वितीय)

कु. गायत्री मुसळे
(तृतीय)

द्वितीय वर्ष (कला शाखा)

कु. पूजा पाटील
(प्रथम)

कु. पुनम रणे
(द्वितीय)

कु. प्रतिक्षा सुतार
(तृतीय)

कु. पूनम पाटील
(तृतीय)

द्वितीय वर्ष (शास्त्र शाखा)

प्रथम वर्ष (कला शाखा)

कु. विजया चौगले
(प्रथम)

कु. सीमा बारड
(द्वितीय)

कु. सुप्रिया पाटील
(तृतीय)

कु. रुपाली माने
(तृतीय)

प्रथम वर्ष (शास्त्र शाखा)

सुरज बसरवाडकर
(प्रथम)

कु. शर्वरी घाटे
(द्वितीय)

कु. मीनल जाधव
(तृतीय)

श्री दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री (मौनीनगर)

विद्यापीठ शिष्यवृत्तीधारक : सन २०१७-१८

कु. रूपाली पाटील
गुणवत्ता शिष्यवृत्तीधारक

कु. पूनम पाटील
गुणवत्ता शिष्यवृत्तीधारक

कु. प्रियांका पताडे
गुणवत्ता शिष्यवृत्तीधारक

कु. पूजा पाटील
(स्व. व्ही.एन. हिरवे मेमोरियल प्राईज)
(राष्ट्रभाषा प्रचारक मेमोरियल प्राईज)

कु. रोहिणी पाटील
बी.ए. भाग १
(हिंदी स्कॉलरशीप)

कु. जान्हवी पाटील
बी.ए. भाग १
(हिंदी स्कॉलरशीप)

शैक्षणिक क्षेत्रात उल्लेखनीय कार्य

हादिके
सोमिर्षा

प्रा. डॉ. एस. डी. पाटील
प्राध्यापकपदी नियुक्त

प्रा. डॉ. एन. एम. पाटील
आविष्कार फॉंडेशन, कोल्हापूर
कृषीभूषण राष्ट्रीय पुरस्कार

प्रा. डॉ. एस. आर. पाटील
पीएच.डी. (इतिहास)

प्रा. डॉ. एस. जी. खानापुणे
पीएच.डी. (रसायनशास्त्र)

डॉ. एस. एन. झोंडे
अभ्यास मंडळ
(रसायनशास्त्र)

डॉ. डी. एन. पाटील
सुटा संघटना,
प्रमुख कार्यवाहपदी निवड

डॉ. एस. ए. साळोखे
करवीर नगर वाचन मंदिर
उपकार्याध्यक्ष पदी निवड

आमचा मान अभिमान

विजय खामकर
अ.भा.आं. विद्यापीठ
व्हॉलीबॉल स्पर्धेसाठी निवड
गंगानगर (गुजरात)

सौरभ किल्लेदार
अ.भा.आं. विद्यापीठ
व्हॉलीबॉल स्पर्धेसाठी निवड
गंगानगर (गुजरात)

गजानन गोधडे
अ.भा.आं. विद्यापीठ
व्हॉलीबॉल स्पर्धेसाठी निवड
गंगानगर (गुजरात)

साईनाथ पाटील
महाराष्ट्र राज्य अजिंक्यपद
व्हॉलीबॉल स्पर्धेसाठी
निवड (नागपूर)

सागर पाटील
महाराष्ट्र राज्य अजिंक्यपद
व्हॉलीबॉल स्पर्धेसाठी
निवड (नागपूर)

वैभव यादव
शिवाजी विद्यापीठ
आंतरविभागीय
कुस्ती स्पर्धेत उपविजेतेपद

शंकर कांजर
अ.भा.आं.विद्यापीठ
क्रॉसकंट्री स्पर्धेसाठी निवड
गुलबर्गा (कर्नाटक)

करण फराकटे
अ.भा.आं. विद्यापीठ
रग्बी स्पर्धेत सुवर्णपदक
(भुवनेश्वर)

सुशांत पाटील
(राष्ट्रीय खेळाडू)
राष्ट्रीय खेळाडू कोटघातून
भारतीय सेनेत निवड

स्वप्निल कांजर
(राष्ट्रीय खेळाडू)
राष्ट्रीय खेळाडू कोटघातून
भारतीय सेनेत निवड

दुधसाखर महाविद्यालय व शिवाजी विद्यापीठ आयोजित क्रीडा परिषद अ.भा.आं. विद्यापीठ खेळाडूंचा सत्कार समारंभ
मा. कुलगुरु डॉ. देवानंद शिंदे तसेच महाविद्यालयाचा विद्यापीठस्तरिय रग्बी खेळाडूंचा सत्कार मा. बाबासाहेब पाटील यांच्या हस्ते संपन्न झाला.

आंतर विभागीय क्रॉसकंट्री स्पर्धा उद्घाटन प्रसंगी माजी आमदार नामदेवराव भोईटे तसेच सहभागी पुरुष व महिला स्पर्धक

वार्षिक क्रीडा स्पर्धेचे उद्घाटन माजी विद्यार्थी श्री. ज्ञानेश्वर राऊत यांच्या हस्ते संपन्न. तसेच
विभागीय पुरुष बेसबॉल स्पर्धेचे उद्घाटन क्रीडा अधिकारी मा. बाजीराव देसाई यांच्या हस्ते संपन्न झाले.

विविध गुणदर्शन सोहळा

वार्षिक गुणगौरव समारंभात प्रमुख पाहुण्यांचे मार्गदर्शन

वार्षिक गुणगौरव बक्षिस वितरण समारंभ

वार्षिक गुणगौरव समारंभात साधे शेला पागोटे

वार्षिक गुणगौरव समारंभात संगीत शेला पागोटे

वार्षिक गुणगौरव समारंभात सांस्कृतिक कार्यक्रम उद्घाटन

वार्षिक गुणगौरव समारंभात नृत्य सादरीकरण

वार्षिक गुणगौरव समारंभात गीत गायन

वार्षिक गुणगौरव समारंभातील खाद्य महोत्सव

व्याख्याने

हित्य निर्मिती प्रक्रिया 'फेसाटी'कार प्रा. नवनाथ गोरे

मराठी राजभाषा दिन व कुसुमाग्रज जयंती कवी गोविंद पाटील

स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन करताना डॉ. सचिन शिंदे

सैन्य दलातील करिअरच्या संधी कॅ. श्रीकांत लाडगांवकर

रिया पथक मार्गदर्शन करताना सौ. भाग्यश्री कलघटगी

बँकींग स्पर्धा मार्गदर्शन श्री. अभय पाटील

नोंदणी व जनजागृती मार्गदर्शन कागलचे तहसीलदार मा. गणेश गोरे

इंग्रजी कार्यशाळा प्रा. मिलींद दांडेकर

विविध उपक्रम

प्रथम पदवीदान समारंभ मिरवणूक

डॉ. मधुकर वाचुळकर व संस्था अध्यक्ष मा. के. पी. पाटील समवेत पदवी

डॉ. एस.बी. भांबर इंग्रजी अभ्यास मंडळ अध्यक्ष

ग्राहक जागर अभियान : सौ. मीलन मेस्त्री

पी.एस.आय. पदी कु.आफ्रीन बागवान हिची निवड

गुप्तचर खातेपदी कु.श्रद्धा वर्णे हिची निवड

भोगावती व दूधसाखर महाविद्यालय इंग्रजी भाषा सामंजस्य करार

भारतीय नाविक दलात निवडीनिमित्त सत्कार

श्री दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ, बिद्री (मौनीनगर) संचलित

Re-Accredited by NAAC with 'B' Grade

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री

ता. कागल, जि. कोल्हापूर

२६ वा वार्षिकांक

संपादक मंडळ

● अध्यक्ष व प्रमुख संपादक ●
प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर

● कार्यकारी संपादक ●
प्रा. डॉ. संजय पाटील

◆ वार्षिकांक स्पंदन

॥ सन २०१८-१९ ॥

संपादक मंडळ

• अध्यक्ष व प्रमुख संपादक •
प्राचार्य
डॉ. आर. एल. राजगोळकर

• कार्यकारी संपादक •
प्रा. डॉ. संजय पाटील

विभागीय मंडळ

• मराठी विभाग •
प्रा. डॉ. संजय पाटील

• हिंदी विभाग •
प्रा. डॉ. सादिक देसाई

• इंग्रजी विभाग •
प्रा. डॉ. श्रीकृष्ण सालोखे

• विज्ञान विभाग •
प्रा. डॉ. सतिश गंगावणे

• कला विभाग •
श्री. अतुल नगरकर

• मुद्रक •

श्रीपाद ऑफसेट

४६४ ई, व्हिनस कॉर्नर, शाहूपुरी, कोल्हापूर
फोन : (०२३१) २६५८४०९

स्पंदन अंक

प्रकाशन व मालकीसंबंधी माहिती

- प्रकाशन स्थळ : दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री
ता. कागल, जि. कोल्हापूर - ४१६ २०८
फोन : (०२३२५) २५४८२२
- प्रकाशन काल : वार्षिक
- प्रकाशक व प्रमुख संपादक : प्राचार्य, डॉ. आर. एल. राजगोळकर
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- पत्ता : दूधसाखर महाविद्यालय
बिद्री, ता. कागल, जि. कोल्हापूर - ४१६ २०८
- कार्यकारी संपादक : प्रा. डॉ. संजय पाटील
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- पत्ता : दूधसाखर महाविद्यालय
बिद्री, ता. कागल, जि. कोल्हापूर - ४१६ २०८
- मुखपृष्ठ डिझाईन व अक्षरजुळणी : तनुष ग्राफीक्स, मार्केट यार्ड, कोल्हापूर
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- मुखपृष्ठ संकल्पना : प्रा. डॉ. संजय पाटील
- मुद्रक : श्री. आर. डी. पाटील (देवाळेकर)
- राष्ट्रीयत्व : भारतीय
- मुद्रकाचा पत्ता : श्रीपाद ऑफसेट
४६४ ई, व्हिनस कॉर्नर, शाहूपुरी, कोल्हापूर
फोन : (०२३१) २६५८४०९

मी प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर, दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री असे जाहीर करतो की, वर दिलेले निवेदन माझ्या माहितीप्रमाणे व समजुतीप्रमाणे संपूर्णतः खरे आहे.

प्राचार्य डॉ. आर. एल. रोजगाळकर
(प्रकाशकाची सही)

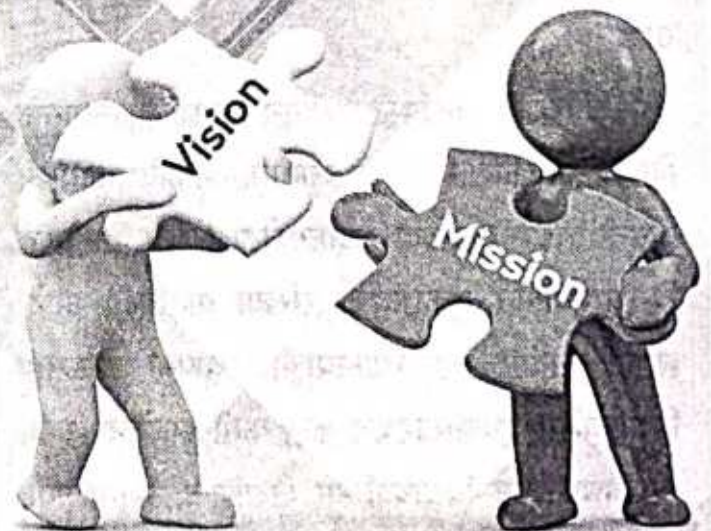
टीप : या अंकातील लेखात व्यक्त झालेल्या विचारांशी संपादक मंडळ
सहमत असेलच असे नाही.

Vision

Mission

- To assure Quality Higher Education to the stakeholders of the Institution through the sustained efforts of self and external evaluation.

Educating the minds of people to seek the knowledge, truth and good citizenship for the betterment of society.

प्राचार्यांचे मनोगत

डॉ. आर. एल. राजगोकर्
प्राचार्य

सप्रेम नमस्कार,

दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री हे दूधगंगेच्या काठावर आणि डोंगराच्या पायथ्याशी सुंदर अशा परिसरात वसलेले आहे. कला व शास्त्र शाखेची सुविधा उपलब्ध करून देणारे शिवाजी विद्यापीठ संलग्नीत दर्जेदार महाविद्यालय म्हणून कार्यरत आहे. १९९० साली स्थापन झालेले महाविद्यालय २८ वर्षे पूर्ण करित असून जवळजवळ १३०० विद्यार्थी शिक्षण घेत आहेत. शिवाजी विद्यापीठाच्या कक्षेत आमचे महाविद्यालय एक दर्जेदार महाविद्यालय म्हणून नाव कमाविले असून स्वतःची ओळख निर्माण केली आहे.

विद्यार्थी केंद्रीभूत मानून महाविद्यालयातर्फे विविध उपक्रम राबविले जातात. महाविद्यालयाची वाढती विद्यार्थी संख्या लक्षात घेता शास्त्र शाखेकडे विनाअनुदानित तुकड्यांची संख्या वाढविली आहे. भागात नवीन महाविद्यालयाची स्थापना होऊनही विद्यार्थ्यांचा दूधसाखरकडे कल कमी झालेला नाही. महाविद्यालयात विद्यार्थ्यांच्या शैक्षणिक, सामाजिक, सांस्कृतिक, बौद्धिक व व्यक्तिमत्त्व विकासासाठी अग्रणी महाविद्यालय योजने अंतर्गत खालील कार्यशाळा आयोजित केल्या होत्या.

- १) विद्यार्थ्यांसाठी बँकिंगमध्ये असलेल्या संधी
- २) प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांसाठी अॅडमिनिस्ट्रेटिव्ह मार्गदर्शन
- ३) IQAC - नवीन बदललेल्या नॅक प्रोसेस एकदिवसीय कार्यशाळा
- ४) IQAC Cluster Pune - Revised guidelines - ३ दिवसीय कार्यशाळा
- ५) शेतकऱ्यांच्या ऊस पिकासाठी सुयोग्य पाणी वाटप
- ६) इंग्रजी सरावासाठी इंग्रजीमधील कार्यशाळा

RUSA च्या माध्यमातून महाविद्यालयाचे नाव राष्ट्रीय स्तरावर पोहोचले आहे. ७२५ कॉलेजची यादी रुसा मार्फत जाहीर झाली आहे. देशात २ कोटी अनुदान मिळणाऱ्या यादीमध्ये महाविद्यालयाचे नाव समाविष्ट. महाराष्ट्रामध्ये १०० पैकी एक असे आमचे महाविद्यालय आहे. महाविद्यालय तिसऱ्या फेरीत अॅक्रीडीटेशनमध्ये पाऊल टाकत आहे. मागील अॅक्रीडीटेशनची मुदत फेब्रुवारी, २०१९ मध्ये संपलेली आहे. महाविद्यालयाचा IQAC स्वीकारला गेला आहे. स्टाफने स्वतःहून आपली अर्हता वाढविली आहे. २९ प्राध्यापकांपैकी २२ प्राध्यापक

पीएच.डी धारक आहेत. चालू शैक्षणिक वर्षामध्ये विद्यापीठाच्या गुणवत्ता यादीमध्ये ४ ते ५ विद्यार्थी चमकले आहेत. महाविद्यालयाच्या लॅबोरेटरीज व विविध विभागाकडील जवळजवळ ७५-८० संगणक आहेत. महाविद्यालयाचे कार्यालय संगणकीकृत आहे. सर्व व्यवहार संगणकावर चालतात व परीक्षा विभागाकडील प्रश्नपत्रिका SRPD मार्फत कॉलेजकडे येतात. विद्यापीठाचे कामकाज जवळजवळ ऑनलाईन चालते. तसेच शिक्षण सहसंचालक, उच्च शिक्षण यांचेकडील कामकाज ऑनलाईन चालते. त्यामुळे महाविद्यालयातील सर्व विभाग इंटरनेटने कनेक्टेड आहेत. महाविद्यालयाचा आत्मा म्हणजे ग्रंथालय. त्यामध्ये जवळजवळ २२००० पुस्तके असून त्याचा सॉफ्टवेअरचा डेटाबेस पूर्ण होत आहे. संगणकीय कामकाज मोठ्या प्रमाणात पूर्ण होत आहे.

स्पर्धा परीक्षेस लागणारी पुस्तके मोठ्या प्रमाणात असून त्याचा वापर विद्यार्थी करतात. स्पर्धा परीक्षा विभागाने मार्गदर्शन केलेल्यापैकी ७ ते ८ विद्यार्थी विविध पदावर कार्यरत आहेत. अनेक विद्यार्थी सैन्यदलात व पोलीस दलात भरती झाले आहेत.

५ सप्टेंबर हा शिक्षक दिन पूर्णपणे विद्यार्थी पार पाडतात. प्राचार्य, शिक्षक, कार्यालयीन कर्मचारी यांची सर्व कामे विद्यार्थी पार पाडतात.

सांस्कृतिक विभागामार्फत १८ ते २० कला प्रकारात विद्यार्थी भाग घेतात व बऱ्याच प्रकारात

यशस्वी झाले आहेत. राष्ट्रीय सेवा योजनेमार्फत विविध उपक्रम राबवून विद्यार्थ्यांत श्रमसंस्कार, सामाजिक सेवा, परस्पर सहकार्य या गोष्टींची वाढ होते. वार्षिक श्रमसंस्कार शिबिर वाळवे खुर्द येथे सलग दोन वर्षे यशस्वीपणे राबविला आहे. क्रीडा विभागामार्फत वार्षिक क्रीडा स्पर्धा आयोजित केल्या जातात. विद्यार्थी विद्यापीठाच्या विविध क्रीडा प्रकारात यशस्वी होत आहेत.

महाविद्यालयात लेक्चर हॉल, लॅबोरेटरीजचे बांधकाम करण्यात आले आहे. पुढील शैक्षणिक वर्षामध्ये सुसज्ज असे सेमिनार हॉल तयार होत आहेत. महाविद्यालयाची यशस्वी वाटचाल चालू आहे. यामध्ये युजीसी, राज्य सरकार, केंद्र सरकार, विद्यापीठ यांचे आर्थिक पाठबळ लाभले आहे. महाविद्यालयाने विद्यापीठ कायदानुसार पदवी प्रदान कार्यक्रम दिमाखात पार पाडला व यामध्ये १८५ विद्यार्थ्यांना पदवी प्रदान केल्या.

महाविद्यालयाच्या वरील सर्व यशामध्ये संस्थेचे अध्यक्ष मा. आम. के. पी. पाटीलसो, उपाध्यक्ष मा. श्री. विठ्ठलराव खोराटेसो, सर्व संचालक मंडळ, कार्यकारी संचालक श्री. आर. डी. देसाई, सचिव श्री. एस. ए. कुलकर्णी, सर्व प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचारी, विद्यार्थी, पालक यांचा मोठा वाटा आहे.

॥ जय हिंद ॥

डॉ. आर. एल. राजगोळकर
प्राचार्य

संपादकीय...

सप्रेम नमस्कार,

२६ वा वार्षिक अंक 'स्पंदन' आपल्या हाती देताना मला अतिशय आनंद होत आहे. दूधगंगा-वेदगंगा सहकारी साखर कारखान्याच्या सभासद शेतकरी मुलांना उच्च शिक्षण परिसरातच मिळावे या उदात्त हेतूने दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळाने महाविद्यालयाची सुरुवात १९९० साली केली. आज हजारो विद्यार्थी सामाजिक, राजकीय आणि प्रशासकीय क्षेत्रात दूधसाखरचे नाव उज्ज्वल करीत आहेत. महाविद्यालयाचे अनेक विद्यार्थी देशात तसेच विदेशातही मोठ्या पदावर कार्यरत आहेत.

महाविद्यालयाचे वय आज तिशीकडे झुकू लागले आहे. याची जाणीव प्राध्यापक, प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांबरोबर विद्यार्थी-विद्यार्थिनींनाही होत आहे. म्हणूनच त्यांच्या लेखनातून माणुसकी, सोशल मीडियाचे दुष्परिणाम, शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या, महाविद्यालयाविषयी, शिक्षकांविषयीची, आई-वडिलांविषयी, निसर्गा विषयीची कृतज्ञता, मैत्री, गावाकडच्या मातीची ओढ, स्त्री-पुरुष समानता, जीवनाकडे गंभीरपणे, सजगपणे पाहणे इ. विषय सहजपणाने येताना दिसतात. भारतावर होणारे अतिरेक्यांचे हल्ले, देशांतर्गत धुमसणाऱ्या जातीय दंगली, व्यसनाधिनता, कर्मकांड, तरुणांचे होणारे अपघाती मृत्यू, स्वार्थी राजकारणासाठी जाणारे युवकांचे बळी, दुष्काळ, मूलभूत आणि पायाभूत सुविधांसाठी सामान्य माणसांना करावा लागणारा संघर्ष अशा अनेक समस्या आपल्यासमोर आहेत. या संकटांचा सामना करण्यासाठी,

प्रा. डॉ. संजय पाटील
कार्यकारी संपादक

बलशाली भारताचे स्वप्न साकार करण्यासाठी सर्वांनीच युवा वर्गाकडे गंभीरपणे लक्ष देण्याची गरज आहे. साहित्यातून व्यक्त होणे हे एक चांगले व्यासपीठ आहे. त्याबरोबरच इतर अनेक व्यासपीठ उपलब्ध करून या युवावर्गाला सन्मार्गाला लावणे ही आपणा सर्वांची जबाबदारी आहे. या अंकासाठी मर्यादित परंतु दर्जेदार लेखन साहित्य पुरविणाऱ्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींचे मी मनापासून कौतूक करतो.

आमच्या मातृसंस्थेचे अध्यक्ष मा. आम. के. पी. पाटीलसो, उपाध्यक्ष श्री. विठ्ठलराव खोराटेसो, कार्यकारी संचालक मा. आर. डी. देसाई, सचिव मा. एस. ए. कुलकर्णी, सर्व संचालक मंडळ यांची प्रेरणा व सहकार्य नेहमी आमच्या सोबत असते. मा. प्राचार्यांचे मार्गदर्शन, संपादक मंडळ, सर्व प्राध्यापक, प्रशासकीय सहकारी, विद्यार्थी-विद्यार्थिनी आणि श्रीपाद ऑफसेटचे मालक श्री. आर. डी. पाटील व तनुष ग्राफीक्सचे श्री. शंकर खोत यांचे मोलाचे सहकार्य लाभले. त्यामुळेच मी हा अंक आपल्या हाती देत आहे. या सर्वांचे मी मनःपूर्वक आभार मानतो. हा अंक महाविद्यालयाच्या गुणवत्तेत वाढ करेल अशी आशा मी बाळगतो. या अंकातील त्रुटी फक्त माझ्या व चांगल्या गोष्टी सर्वांच्या. धन्यवाद!

आता थोडेसे मुखपृष्ठाविषयी...

भारत देश हा विविधतेने नटलेला आहे. जगाला शांती, प्रेम, राष्ट्रीय एकात्मता, मानवता हा संदेश देणारा आहे. जगाचे नेतृत्व करण्याची धमक भारतात आहे आणि हेच आपल्या शेजारी राष्ट्रांना खुपते आहे. जागतिक स्तरावर भारताचे नाव उज्ज्वल होणार या भीतीपोटी काही आतंकवादी, दहशतवादी भारताचे ऐक्य, शांती दासळू पाहत आहेत. याचा सामना आमच्या वीर जवानांनी चोख उत्तर देऊन केला आहे. आमचे सैनिक, शेतकरी, कलावंत आणि वैज्ञानिक यांचा आम्हास अभिमान आहे. आम्हाला युद्धाची नव्हे तर शांतीची, ऐक्याची गरज आहे. परंतु जर कोणी विनाकारण आम्हाला डिवचत असेल तर संत तुकारामांच्या 'भले तरी देवू कासेची लंगोटी | नाठाळाचे माथी हाणू काठी |' या अभंगातील ओळी प्रमाणे जशास तसे या न्यायाप्रमाणे त्या त्या संकटाचा सामना करण्याचे धैर्य आमच्यात निश्चित आहे.

मराठी विभाग

“शब्द ईश्वर

शब्द दिला जायचा, शब्द घेतला जायचा, शब्द म्हणजे ईमान.
शब्द गहाण ठेवला जायचा, शब्दासाठी जीव दिला जायचा,
घेतलाही जायचा. शब्द जीवनमरणाची शपथ.
गायबच झाला गावातून शब्द-निःशब्द होताना गाव.”

ब, बळीचा - राजन गवस

विभागीय संपादक

प्रा. डॉ. संजय पाटील

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- भला माणूस कु. अमृता महिपती पाटील
- सोशल मीडियाची वाढती व्यसनाधिनता कु. धनश्री महिपती पाटील
- माणुसकी - खरा धर्म कु. शुभांगी सुनिल भारमल
- माणूस शोधताना कु. अमृता महिपती पाटील
- शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय कु. सोनल सुनिल बलुगडे
- महाविद्यालयाच्या आठवणी कु. पुनम शशिकांत पाटील
- जीवन प्रवीण भास्कर साबळे

पद्य विभाग

- आई कु. प्रतिक्ष चंद्रकांत पाटील
- आयुष्य कु. अपूर्वा महादेव हेगडे
- नशिब... कु. सुजाता राजेंद्र भंडारे
- आयुष्य म्हणजे काय असतं?... चंद्रनिल सावंत
- शिक्षक म्हणजे कु. अस्मिता अनिल पालकर
- शहीद..... सौरभ ज्ञानदेव एरुडकर
- अश्रू..... कु. अश्विनी भिकाजी वारके
- काळाने कर्माकडूनच कर्माचे कार्य करविले चंद्रनिल सावंत
- जीवन एवढं आहे का स्वस्त? कु. नीता सुखदेव चौगले
- मैत्रीतले प्रेम कु. सरिता राजाराम ढोके
- पत्र आईस कु. अस्मिता कृष्णात पताडे
- निसर्ग..... कु. सुजाता हिंदुराव घेवडे
- प्रेमरंग कु. अस्मिता किरण पाटील
- आई कु. कुसुम महादेव शेवाळे
- गावाकडची माती कु. ऋतुजा बाबुराव रेडेकर
- कर्म सिद्धांत वैभव सदाशिव शिंदे
- पहिले प्रेम ऋषिकेश अशोक देशमुख
- मैत्री कु. सरिता सदाशिव हळदकर
- मुलींनी वागावे तरी कसे? कु. पुनम धोंडिराम पाटील
- आयुष्य कसं जगावं? कु. सृष्टी बाळासो भाट
- आयुष्य कु. श्रीवेणी कृष्णात पाटील
- माझं जगणं..... कु. सीमा बळवंत बारड
- तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली चंद्रनिल सावंत
- आयुष्य कु. पूजा तानाजी पाटील
- विचारांच्या पलीकडील जग चंद्रनिल सावंत
- बाप कु. पुनम श्रीपती साठे

भला माणूस...

कु. अमृता महिपती पाटील
बी.एस्सी. २

एक छोटेसे गाव होते. गाव खूप छोटे पण ते खूप सुंदर होते. अगदी शहरही फिक्कं पडेल ते एका डोंगराच्या कुशीत वसलेलं होते. तिथं मोजकीच घरे होती. एक देऊळ होते. त्या गावातल्या लोकांची देवावर खूप श्रद्धा होती. त्या गावातील लोक खूप सुखी व समृद्धीने नांदत होती. सर्व माणसे जीवाभावाची होती. अहो ते गाव कसलं एक खेडं होतं. पण कधीच ते गाव खेडं वाटलं नाही.

त्या गावात एक छोटसं घर होतं. त्या घरात एक जोडपं व त्यांची मुलं रहात होती. त्या घरातील मुलगी मोठी होती. तिला खूप शिकायचं होतं. शिकून खूप मोठं व्हायचं होतं. पण एकच अडचण होती. ती म्हणजे 'शाळा'. त्या गावात शाळा नव्हती, पण तिला काहीही करून शिकायचं होतं. ती शाळा

शिकण्यासाठी काहीही करायला तयार होती. ती घरातील कामं आवरून कधी शेतावर जायची, तर कधी वेळ मिळाला तर एक-दोन बुकं वाचायची.

त्या गावात एक भला माणूस रहात होता. ही शेतात काम करणारी मुलगी बुकं वाचते. हे पाहून त्याला आश्चर्य वाटले. त्यांनी तिच्याजवळ जाऊन तिचं नाव विचारलं. तेव्हा ती म्हणाली म्या 'मंजुळा'. म्या ह्याच गावची हाय. त्या भल्या माणसाला तिची दया आली आणि तो म्हणाला, "तुला शाळेत जायचं हाय?" त्यावर मंजुळा म्हणाली. "व्हयं मला शाळेत जाऊन खूप मोठं व्हायचंय. पर आमच्या गावात शाळा नाय." त्यावर भला माणूस म्हणाला, "मी तुला शाळेत लावून देईन, पण एक अडचण हाय." त्यावर मंजुळा म्हणाली, "ती कंची अडचण?" "हे बघ मुली तुला जर शिकायचं असेल तर तुला गाव सोडायला हवा आणि गाव सोडून शिकाया हवं तरच तुझं शिक्षण व्हेईल."

मंजुळाला खूप शिकायचे होते आणि मोठे पण व्हायचे होते, पण गाव सोडून बाहेर जाणे हे तिला योग्य वाटत नव्हते. गाव सोडल्याशिवाय शिक्षण पूर्ण होणार नाही हा तिने मनात ठाम विचार केला आणि एक निर्णय घेतला. मंजुळा भल्या माणसाकडं जाऊन म्हणाली, "काका मी तयार हायं. मी शिकाया गाव सोडून बाहेर जाणार आणि खूप मोठं व्हाणार. माझ्या गावाचं नाव करणार." भल्या माणसाच्या डोळ्यातून

पाणी आलं आणि त्यानं मंजुळाला उद्या जायचं म्हणून सांगितलं.

मंजुळा गावची लाडकी होती. मंजुळा दिसण्यास गोड होतीच पण स्वभावही खूप गोड होता. ही पोरगी आपल्या गावाचं नाव उज्ज्वल करील याची सर्वांना खात्रीच होती. मंजुळाचा निरोप घेण्यासाठी गावातील सर्व मंडळी जमली होती. त्यानंतर आई-वडिलांचा आशीर्वाद घेऊन मंजुळा वाटेनं जाऊ लागली. सर्वांचे डोळे पाणावले होते. सर्वजण तिला निरोप देत होते. आशीर्वाद देत होते. मंजुळाचे स्वप्न आता पूर्ण होणार होतं. ती खूप आनंदात होती. पण मध्येच तिला सर्वांची आठवण येऊन दुःखही होत होतं. मंजुळानं गाव तर सोडला पण... पण आता या नवीन जागी, नवीन माणसांत तिला जगायचं होतं. ती माणसं हीचा स्वीकार करतील का? आपल्यासारखं वागतील का? हा एकच विचार तिच्या मनात येत होता. पण तिला तिचं 'क्षितीज' पुढं दिसत होतं.

आपल्या घरापासून दूर राहून मंजुळा खूप काही शिकली होती. जगात कसं वागायचं तिला समजलं होतं. मंजुळा खूप अभ्यास करायची. रात्रीचा दिवस करायची. मुजंळा 'मॅट्रीक' पास झाली. आता पुढं काय हा प्रश्न होता. तिनं आपला गाव आठवला. 'यश-अपयश' पदरात घेऊन ती जगू लागली आणि 'दहा' वर्षे ती गावापासून लांब राहिली.

दहा वर्षांनी लाल दिव्याची गाडी मंजुळाच्या गावात आली. ही पहिलीच गाडी असेल जी त्यांच्या गावात आली होती. ज्याला लाल दिवा होता. सर्व माणसे गावच्या रस्त्यावर जमा झाली. सर्वांच्या मनात एकच खळबळ सुरू झाली. ही गाडी कोणाची? का

आली असेल इथे? आपल्या गावात काही वाईट घडलं नाही ना? याची सर्वांना भीती वाटत होती.

आणि...

गाडीतून एक पाय खाली आला. एक खाकी पॅट, काळे बुट घातलेली व्यक्ती. हा कोण पाहण्यासाठी सर्व आतुरतेने वाट पाहत होते. त्या गाडीतील व्यक्ती खाली येऊन उभी राहिली आणि सारा गाव तिच्याकडे पाहत होता. हा कोणी पुरुष नाही तर ती एक स्त्री आहे हे पाहून सर्वजण चकीत झाले.

'होय!' ही तिच जी दहा वर्षांपूर्वी सर्वांचा आशीर्वाद घेऊन गेलेली. ही तिच जिने सर्वांच्या डोळ्यांत पाणी आणले होते. ती म्हणजे आपली 'मंजुळा'. आता ती फक्त मंजुळा नव्हती तर ती एक आय.पी.एस. अधिकारी 'मंजुळा' होती. सर्वांचे डोळे पुन्हा पाणावले. पोरीनं आपलं स्वप्न खरं करून दाखवलं असे सर्वजण म्हणत होते. पण मंजुळा एकाच व्यक्तीला शोधत होती, ती म्हणजे तो 'भला माणूस' पण आता तो कुठे असेल हे विचारत असताना मंजुळाचे बाबा म्हणाले, "मंजुळे आता ते आपल्यात राहिले नाहीत..." हे ऐकून मंजुळेच्या डोळ्यांतून अश्रूधारा वाहू लागल्या. मंजुळेचे हे अश्रू भल्या माणसांविषयी कृतज्ञता होती.

सोशल मीडियाची वाढती व्यसनाधिनता

कु. धनश्री महिपती पाटील
बी.एस्सी भाग ३

दिवस कालचा आज संपला
प्रभा उद्याची दिसली रे
सोशल मीडियाचे युग हे आले
चला स्वागता सामोरे!

असं म्हणत २१ व्या शतकात आपण पाऊल टाकलं. विज्ञानामुळे नवनवीन शोध घरापर्यंत आले. यामधील संगणकाने क्रांती केली तर मोबाईल आणि इंटरनेटमुळे त्यापेक्षाही माणूस पुढच्या टप्प्यावर पोहोचला.

सोशल मीडियाचे प्रमाणही वाढले आहे. सोशल मीडियाने आज जगभरातील बहुतांश नागरिकांचे जीवन व्यापून टाकले आहे. भारतासारख्या देशांमध्ये तर या नवसमाजमाध्यमांचा वापर आणि पगडा दिवसेंदिवस वाढत चालला आहे. सोशल मीडिया म्हणजे नवसमाजमाध्यमे जीवनाचा अविभाज्य घटक बनली आहेत. संपूर्ण जगभरातल्या महत्त्वाच्या माहिती, घडामोडी हे सगळं अगदी कमी वेळात जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोहोचतं. त्यामुळे सोशल मीडिया हे माहिती, बातम्या पोहोचवण्यासाठी

अत्यंत उपयोगी आहे. या सोशल नेटवर्कमुळे सर्वांना एकमेकांच्या संपर्कात राहणं शक्य असते.

सोशल मीडिया हा आपल्या विचारांना बिनधास्तपणे अभिव्यक्त करण्याचे व्यासपीठ आहे.

सोशल मीडियामध्ये व्हॉट्सअप, फेसबुक, ट्विटर, गुगल, यु ट्यूब इ. यासारखी प्रसाराची माध्यमे आज मोठ्या प्रमाणात कार्यरत आहेत. बऱ्याचशा मोठ्या कंपन्या, व्यवसाय प्रतिनिधी, संस्था, कलाकार आपल्या व्यवसायाची, संस्थेची किंवा आपल्या वैशिष्ट्यपूर्ण कामाची ओळख लोकांना करून देण्यासाठी सोशल मीडियाचा वापर करतात. या मीडियाचा उपयोग एकात्मता आणि बंधुभाव वाढविण्यासाठी होतो. सोशल मीडियाचा फायदा घेण्यात तरुणाई सर्वांत पुढे असते. सोशल नेटवर्कमुळे या सर्वांना एकमेकांच्या संपर्कात राहणं शक्य होतं. सोशल मीडियाच्या बाबतीत विशेष म्हणजे एका कॉलसाठी जितके पैसे खर्च करावे लागतात, त्यापेक्षा अगदी कमी पैशात एकमेकांशी जोडल्याचा आनंद यामुळे मिळतो. हल्ली सगळ्यांच्या हातात स्मार्ट मोबाईल पोहोचला आहे. त्याबद्दल कोणाचेही दुमत नसावे. अगदी माझ्या मित्रांच्या आजोबांपासून ते छोट्या भावंडांपर्यंत सगळे फेसबुकवर दिसतात, तेव्हा आपण किंवा मोठ्या कंपन्या कशा मागे राहतील?

सोशल नेटवर्किंग साईटमध्ये बऱ्याच नेटवर्किंग साईटस आहेत. फेसबुक व व्हॉट्सअप सारख्या साईटसनी तर तरुणाला, युवापिढीला वेड लावले आहे. सोशल मीडिया साईटस तुमची इत्थंभूत माहिती आपल्या सर्वरमध्ये साठवून ठेवत असते. तुमची पूर्ण कुंडली त्यांच्या हातात असते, तुम्ही काय

करता (Likes, Preferences Groups), कुठे जाता (Location), तुमच्या आवडी-निवडी काय आहेत, तुमच्या फ्रेंडस सर्कलमध्ये कोण आहे, इ. ही सगळी माहिती सोशल मीडिया कंपन्या ब्रॅण्डसना विकतात. उदाहरण म्हणून सांगते, आपल्या 'Google ID' नी लॉगिन केल्यावर गुगलच तुम्हाला सांगेल की तुम्ही कुठल्या दिवशी कुठे गेला होता. म्हणूनच मोठे नावाजलेले ब्रॅण्ड आणि Business सोशल मीडियाचा पुरेपूर वापर करतात.

सोशल मीडिया मार्केटिंगमध्ये 'कॉस्ट टू लीड' फार कमी आहे. सोशल मीडिया तुमच्या हातात आहे. इथे तुमच्या पोस्टचे 'शेल्फ लाईफ' सगळ्यात जास्त आहे, कारण ती पोस्ट तिथे कायमची राहणार आहे. जोपर्यंत ती साईट अस्तित्वात आहे तोपर्यंत. म्हणजेच थोड्या कॉस्टमध्ये जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत आपण पोहोचू शकतो. म्हणूनच बऱ्याच NGO's आणि सरकारी संस्था आपलं बजेट सोशल मीडियासारख्या साईटसवर पूर्ण खर्च करतात.

ज्या समाजमाध्यमातून आपण एकमेकांशी जोडलो गेलो आहोत, त्या सोशल मीडियामध्ये अनेक करिअरच्या संधी उपलब्ध आहेत. ज्यांना सोशल नेटवर्किंग साईटवर काम करण्याची आवड आहे, त्यांच्यासाठी फेसबुक पेज तयार करणे, ब्लॉग तयार करणे, कार्यक्रमाची प्रेसनोट फोटोसह, व्हिडिओसह योग्य पद्धतीने पोस्ट करणे, व्हॉट्सअॅपचा ग्रुप तयार करणे, त्याची भूमिका मांडणे अशी अनेक कामे आहेत. यासाठी प्रशिक्षण संस्था कार्यरत आहेत. 'मॅक्झिम मीडिया' व 'सेल्फहूल' या दोन संस्था सोशल मीडिया तज्ज्ञांच्या कार्यशाळेचे आयोजन करतात.

'प्रत्येक नाण्याच्या दोन बाजू असतात', याप्रमाणे सोशल मीडियाचे कार्य आपण पाहिले. पण याच सोशल मीडियाच्या माध्यमातून फेसबुक आणि ट्विटरनं व्यसन लागल्याने मानसोपचारतज्ज्ञांची मदत

आपणावर येऊन ठेपलीय असे वाटते. कारण या सोशल मीडियाचा अतिरेक झाला आहे. या सोशल मीडियामुळे संपूर्ण जग आपल्या हातात आलं आहे. आपल्याला हव्या त्या पद्धतीने व्यक्त होण्याचं स्वातंत्र्य सोशल मीडियानं आपल्याला दिलं आहे. आपल्या मनातील चांगल्या भावना सहज दुसऱ्यांपर्यंत पोहोचवण्यासाठी आणि त्यात त्यांनाही सहभागी करून घेण्यासाठी हे सोशल मीडियाचं व्यासपीठ खूप चांगलं आहे. पण याचा वापर कसा करतो, यावरच त्याचा उपयोग ठरतो. सोशल मीडियातील 'FACEBOOK' विषयी मला तुम्हाला एक गंमत सांगायची आहे.

FACEBOOK नावाच्या पुस्तकाची गंमतच भारी इथे वावरणाऱ्या प्रत्येकाला वाटते स्वतः आपण लईच भारी.

पुस्तकातल्या पानांना Page म्हणतात पण इथे Page ला Wall म्हणतात.

९०% लोक इथे Fake Account च्या साहाय्याने वावरत आहेत.

दिवसागणिक नवीन Page येथे उघडले जात आहेत.

एकाच जोकला १० ठिकाणी Like करणारे महाभागही आहेत.

मला एवढंच सांगायचे आहे,

Facebook आपल्यासाठी आहे आपण त्यासाठी नाही.

उतू नका, मातू नका,

उगाचच कोणालाही Friend Request पाठवू नका.

मनापासून खरंच आवडल्याशिवाय कशालाही Like करू नका...

सोशल मीडियावर आभासी ओळख निर्माण करणं हे सोपं जातं आणि सोशल मीडियावर 'फेसलेस' राहता येतं. कारण खोट्या नावाने अकाऊंट आणि टोपण नावानं टाकलेली पोस्ट पटकन कुणाला कळत नाही. यामुळे गुन्हेगार बिनधास्त गुन्हे करतात. सोशल मीडियामुळे अनेक महत्त्वाची कामे होतात, पण माणुसकी हरवत चाललीय त्याचं काय? माणसाचं आयुष्य आता 'Out Dated' झालंय असं म्हणावं लागेल. त्या आयुष्यात स्वप्नही आता Download होत नाही. सोशल मीडिया एक शस्त्र आहे, आणि ते कसं वापरलं जातं, यावर त्याची उपयुक्तता किंवा घातकता ठरते. या सोशल मीडियाने आजची पिढी भावना हरवून बसलीय. लोकांना मदत करण्यापूर्वी त्यांना त्या गोष्टीचे फोटो काढायचे असतात. आणि ते Share करायचे असतात. बऱ्याच वेळेस असे मेसेजेस येतात की एखादी व्यक्ती जळत असते. जे बघूनच एखाद्याचा थरकाप उडेल, पण सोशल मीडिया व्यसनाधीन लोक असे हे फोटो 'आज घडलेली घटना' या शीर्षकाखाली Share करतात. लोकांच्या संवेदनांना Virus लागलाय असंच म्हणावे लागेल.

सोशल मीडिया आणि इंटरनेटचा गैरवापर करण्याचे प्रमाण वाढले आहे. अश्लील स्वरूपाचे संदेश सोशल मीडियावर Viral होण्यापासून रोखण्यासाठी सरकारने नवा ठोस कायदा करण्यावर भर दिला आहे. कारण यामुळे नवीन अडचणी तयार होत आहेत. सोशल मीडियावर फिरणाऱ्या पोस्टस पाहून तुमची मतं बनवू नका. सोशल मीडियाचा चांगला वापर करा. सोशल मीडियावर टाकण्यात आलेल्या बनावट व्हिडिओमुळे दंगल भडकल्याची उदाहरणे आहेत. सोशल मीडियाचा असाच वापर करून हिंसाचार घडवला गेलेला आहे. हे रोखायचे असेल तर सोशल मीडियाचा गैरवापर थांबवण्याचे मार्ग शोधण्याची आवश्यकता आहे. जातीय

दंगलीसाठी होणाऱ्या सोशल मीडियाचा गैरवापर तीव्र चिंताजनक आहे.

'सोशल मीडिया' हा आपल्या विचारांना बिनधास्तपणे अभिव्यक्त करण्याचे व्यासपीठ आहे. त्याची ही ओळख जपणे गरजेचे आहे. या मीडियाचा उपयोग एकात्मता आणि बंधुभाव वाढविण्यासाठी व्हायला हवा. खोटी प्रोफाइल बनवून त्रास देण्याचे प्रकार फेसबुकच्या माध्यमातून घडत आहे. अनेक मुले मुलींना त्रास देण्यासाठी त्यांचे खोटे प्रोफाइल बनवून अनेकांना फ्रेंड बनवून अश्लील मजकुराची देवाण-घेवाण करण्याचे गैरप्रकार करतात. सोशल मीडियाचा फायदा घेण्यात तरुणाई सर्वांत पुढे असते. सोशल नेटवर्कमुळे या सर्वांना एकमेकांच्या संपर्कात राहणं शक्य होतं. मात्र, हाच सोशल मीडिया गुन्ह्यांचं आगर बनत चाललं आहे.

शेवटी Hang झालेल्या PC सारखी अवस्था झालेल्या तरुण पिढीला एवढंच सांगेन की, सोशल मीडियाचा वापर नेहमी चांगल्या उद्देशाने करा, चांगल्या सामाजिक कामासाठी करा. पण त्याचा गैरवापर करू नका. कोणाचीही निंदा करणं, फोटोचं विडंबन करणं टाळा. शेवटी एवढंच म्हणावेसे वाटते,

Computer च्या Chip सारखा

माणूस मनानं खुजा झालाय

अन् Mother नावाचा Board त्याच्या आयुष्यातून वजा झालाय.

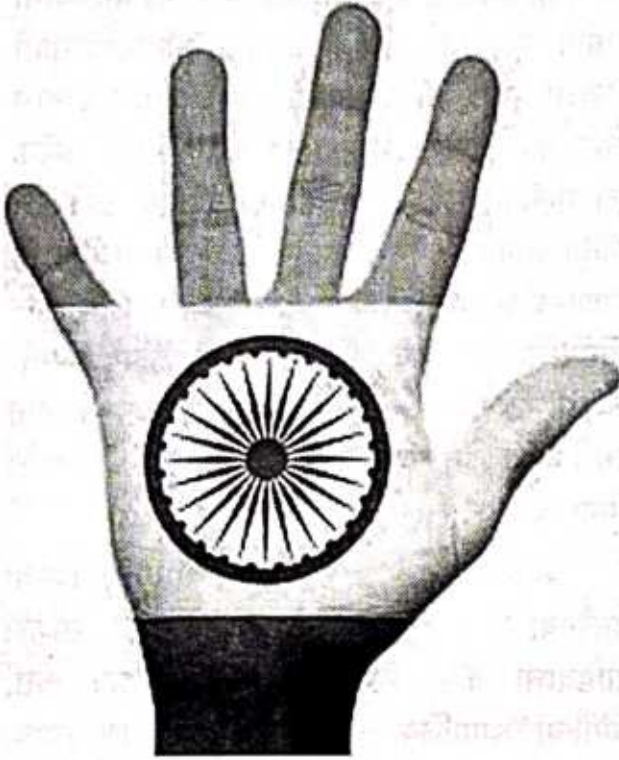
Floppy Disk Drive मध्ये आता संस्कारांनाच जागा नाही.

अन् फाटली मन साधणारा Internet वर धागा नाही.

Social Midia च्या गुलामगिरीत केवढी मोठी चूक रक्ताच्या नात्यानाही, आता लागते Facebook, Facebook.

माणुसकी - खरा धर्म !

कु. शुभांगी सुनील भारमल
बी.एस्सी. २

धर्म! धर्मावरती मी बोलतीय खरी, पण धर्मावरती बोलणं इतकं कठीण होऊन बसलय म्हणजे दारूगोळ्याच्या ढिगाऱ्यावर बसून काडेपेटीचा व्यवसाय करण्यासारखं आहे! कधी ठिणगी पडेल आणि कधी आग पेटेल सांगता येत नाही. शहाण्या माणसानं बोलूच नये असा हा विषय! पण तरीही, एक गोष्ट मला आवर्जून सांगाविशी वाटते की खरा धर्म अजून आपल्याला कळालाच नाही. धर्म म्हणजे काय? धर्मानं काय सांगितलं? 'इति: धारा, यते: धर्मा' म्हणजे 'धारण करतो तो धर्म!' जाळणं अग्नीचा धर्म आहे, विझवणं पाण्याचा धर्म आहे. बघा कधी यांनी धर्म सोडलाय का? पाण्यानं कधी काही जाळलंय का? अग्नीनं कधी काही विझवलं का? कधीही असं होणार नाही. कारण तो त्यांचा

धर्म आहे. धर्म सोडला तो फक्त एकानेच, आणि तो म्हणजे माणूस!

अहो, धर्माच्या नावाखाली माणसाने तिरंग्यातले रंगही वाटून घेतले. वरचा भगवान हिंदूंचा, मधला पांढरा ख्रिश्चनांचा, खालचा हिरवा मुस्लिमांचा आणि अशोकचक्रातला निळा दलितांचा. धर्मासाठी तिरंगल्यातले रंगही वाटून घेतले आणि मग मला प्रश्न पडला की 'उगवतीचा आणि मावळतीचा भगवाशार सूर्य कधी स्वतःला फक्त हिंदूंचा मानत नाही, पांढरा शुभ्र हिमालय कधी स्वतःला फक्त ख्रिश्चनांचा म्हणत नाही, हिरवागार निसर्ग कधी स्वतःला फक्त मुस्लिमांचा म्हणत नाही आणि निळाशार समुद्र कधी स्वतःला कधी फक्त दलितांचा मानत नाही. मग आपण कशाला रंगांना वाटतो?

धर्माच्या नावाखाली वाटलं आम्ही रंगांना, पण वाटली नाही भुकेल्या पोटाला भाकरी अन् कपडे उघड्या अंगांना!

हिच आपली शोकांतिका आहे. किती वेळा आपल्याला सांगितलं 'तू माणूस आहेस, माणूस म्हणून जन्माला आला आहेस आणि माणुसकी हाच खरा धर्म आहे! पण आतापर्यंत हे तत्त्वज्ञान आपल्या डोक्यावरूनच जात आलं. आणि मग हिच परिस्थिती बघून आपले कै. कवी मंगेश पाडगावकर म्हणतात,

गदीत माणसांच्या, माणूस शोधतो मी
कोलाहलात साऱ्या माणूस शोधतो मी
ही देवदेवळेही वूढून सर्व आलो,
भिंतीपल्याड त्यांच्या माणूस शोधतो मी!

माणूस शोधताना

कु. अमृता महिपती पाटील
बी.एस्सी २

मी कॉलेजवरून घरी पोहोचले. दुपारचे साडेचार वाजले होते. पोटात तर भूक होती, पण खाण्यासाठी घरी काहीच नव्हते. म्हणून मी शेजारच्या हॉटिलात गेलो. वडापाव संपवून मी चहा घेतला. तेवढ्यात तिथे एक ५०-५५ वर्षांची बाई आली. डोक्यावरची जळणाची ओझी तिनं बाजूला टाकली. कुतुहलाने मी त्या बाईकडे पहात होते. कपाळावरती मोठी कुंकवाची छटा, घामामुळे कुंकवाचा लाल रंग भुवईपर्यंत आलेला. धारदार नाक, तंबाखूनं काळवंडलेले दात, सुरकुतलेली त्वचा, दोन-तीन जोड देऊन हातानेच शिवलेलं नववारी लुगडं आणि चोळी असा काहीसा तिचा वेष होता.

डोईवरचा पदर सरळ करत तिनं विचारलं, “नुस्तचं कालवण मिळत का गं बाई? माझ्याकडं भाकर हाय.” हॉटिलवाल्या बाईचा होकार मिळताच तिनं तिच्या काळपट फडक्यातून शिळी भाकर काढली आणि दिलेल्या कालवणावर अधाशीपणे तुटून पडली.

मी विचार करायला लागले, “आपण काही पैसे द्यावे का तिला? हिला कुणीच नसेल का? आणि असेल, तर अशी वेळ का यावी तिच्यावर?” इतक्यात तिची भाकरी संपण्याच्या आत ती हॉटिलवाली बाई म्हणाली, “आजी मिसळपाव घ्या, पैसे नाही घेणार मी!” तिलाही तिची दया आली होती. “पोरी आज खाईन गं, पण उद्याचं काय?” तिचे उत्तर आले. हॉटिलवाल्या बाईने परत विचारले, “तुम्हाला मुलबाळ नाही का?” त्यावर त्या बाईच्या डोळ्यात टचकन अश्रू तरळले. पण तरीही तिनं हसतच उत्तर दिलं, “तसं नाय काय, पोरगा मोठा सायब हाय. परदेशाला इंजेनेर हाय. पण त्येला येळच नाय!”

कानाखाली कुणीतरी जोराची चपराक मारावी आणि त्याचा आवाज मेंदूपर्यंत घुमावा, तसे तिचे हे शब्द माझ्या कानी पडले. मी अंतर्बाह्य अस्वस्थ झाले. मनात विचाराचं काहूर माजलं. माणूस इतका बदलतो का? आपलं संपूर्ण आयुष्य वाहून घेणाऱ्या या माऊलीची त्याला क्षणभरही आठवण येत नसेल का? आणि हळूहळू सगळंच अनुत्तरित होत गेलं. या बाईच्या परिस्थितीवरून मला एका घटनेचं स्मरण झालं.

“दगडू, माझ्या गावातील एक साधा मुलगा. त्याच्या घरात गरिबी तर पाचवीलाच पुजलेली. घर कसलं, चार भिंती अन् छप्पर नुसतं. बापाने तर त्याला शाळा सोडून शेतात राबायला ये, असा घोशा लावला होता. पण या वाघाला तर शिकायची मोठी हौस. डॉक्टर बनायचं होतं त्याला. त्याच वर्षी

मॅट्रिकच्या परीक्षेत तालुक्यात तो पहिला आला. परिस्थिती नसतानाही काहीसं ठरवून कॉलेजच्या शिक्षणासाठी तो शहरात गेला. आईने बापाची समजूत घातली व सोसायटीतून कसंबसं कर्ज काढून दगडूच्या हातावर ठेवलं. कॉलेजच्या प्रवेशाचे सर्व सोपस्कार संपले व होस्टेलही मिळालं. आता त्याच्याजवळ घरातून नेलेली फक्त वाकळ होती. येणारा दिवस काढायचा, पुढचं पुढं असं त्यानं ठरवलं. अजूनही आईच्या हातच्या भाकरी व तेल-चटणीची चव त्याच्या जिभेवर रेंगाळत होती.

दिवसामागून दिवस निघून गेले. प्रथम श्रेणीच्या जोरावर दगडू एक नामांकित डॉक्टर बनला. लड्डू पगारांची नोकरीही भेटली व त्याच्याच क्षेत्रातील जोडीदारीनही भेटली. पोरीच्या बापानं जात-पात न बघता पोराचं करिअर बघितलं व लग्नाला होकार दिला.

मुलीच्या बापानं मुंबईच्या एका बड्या हॉलमध्ये अक्षता ठेवल्या होत्या. मोठमोठ्या लोकांचा पैसा, संपत्ती पाहून दगडूला भुरळ पडली. आताचा दगडू व पूर्वीचा दगडू यात दोन टोकांचा फरक पडलेला त्याच्या मित्राला तुकाला जाणवला. 'तुका' हा दगडूचा गावातलाच एक जीवाभावाचा मित्र. त्याने तो फरक बरोबर ओळखला. काही वेळाने दगडूचं गावाकडचं वन्हाड वाळूच्या ट्रकमधून उतरलं. त्यातून दगडूचे आई-बापही आले होते. या गावाकडच्या लोकांचा एकच गलका सुशिक्षितांचे, बड्या लोकांचे सर्व 'मॅनर्स' तोडत हॉलमध्ये घुसला. एवढं मोठं, थाटामाटाचं लग्न त्यांनी कधी पाहिलंही नव्हतं. लग्नात आलेल्या सर्व किमती भेटवस्तू ते लोक न्याहाळत होते. गोडधोड मेजवानीवर हे लोक तुटून पडले. जे आपल्या नशिबातही नव्हतं, ते आपल्याला फक्त आपल्या दगडूमुळे मिळतंय याचं त्यांना सम

धान वाटू लागलं.

पण दगडूची मनस्थिती काही औरच होती. गावाकडच्या लोकांचे वागणे पाहून त्याला खजील वाटले. सगळी माणसं त्याचीच होती. पण तो आपल्याच माणसांबरोबर तिरसटासारखं वागत असल्याचं तुकानं बरोबर ओळखलं. दगडूचे बदललेले भाव तुका आपल्या डोळ्यांत साठवत होता. सगळी लोकं गावाकडची आहे हे समजून घेऊन दगडूच्या सासू-सासऱ्यांनी हे सारं अगदी सहजतेनं घेतलं, पण का कुणास ठाऊक आपण जिथून आलो तेथील दगडूला लाज वाटू लागली. दारिद्र्याचं दर्शन घडवणाऱ्या आई-बापाच्या चेहऱ्याची त्याला लाज वाटू लागली. आई-बापाचा तो इतरांशी परिचय करून देतच नव्हता. त्यांचे सर्व ऋण तो क्षणार्धात विसरून गेला. आता मात्र तुकाही त्याचे वागणे पाहून बेचैन होऊ लागला. दगडूला चुकीच्या विचारांपासून परावृत्त करण्याचा तुका प्रयत्न करू लागला. गाडीत बसल्यावर तो दगडूला म्हणाला, "ही माणसं तुझ्याकडे बघून आली आहेत. तुझा पैसा, थाटमाट बघून नाही. त्यामुळे स्वतः सावर व वेळीच माणुसकी जाण. आपल्या माणसांना असं तोडू नको." पण दगडूवर तर त्याच्या बोलण्याचा काहीच परिणाम झाला नाही.

पूजेसाठी सर्व मंडळी गावाकडं आली. सर्व साहित्य, भेटवस्तू घरात आणल्या गेल्या. त्यामध्ये पलंग, तिजोरी, टी.व्ही., फ्रीज असे खूप महागडे साहित्य होते. सगळं घर कसं अगदी भरून गेलं. आपण केलेल्या कष्टाचं पोरानं चीज केलं असे आई-बापाला वाटू लागलं. दोन-तीन दिवसांत गावाकडच्या मंडपात पूजा आटोपली. दगडू लगेच शहरात जाण्याच्या तयारीत लागला. मनात नसताना कचरतच त्याने आई-बापाचा आशीर्वाद घेतला.

जाताना तुकाचीही भेट घेतली, पण तुकाच्या डोळ्यात त्याच्यासाठी आलेले अश्रू तो ओळखू शकला नाही. शेवटी सर्व साहित्य घेऊन तो निघून गेला. भरलेलं घर कसं अगदी मोकळं-मोकळं वाटू लागलं. आपल्याला तरी काय करायचं होतं ते, दगडून नेलं तेच बरं केलं असा विचारात बदल करून आई-बापानं पोराला सुखी, आनंदी रहा असा मनोमन आशीर्वाद दिला.

त्या दिवशी दगडू गेला, तो गेलाच. परत काही आलाच नाही. चार-पाच वर्षे तरी झालीत त्याला जाऊन. आपल्या आई-वडिलांना भेटून यावं, म्हातारपणात त्यांची सेवा करावी असं क्षणभरही वाटलं नसेल का हो त्याला....? नाही! असा विचार करणंसुद्धा व्यर्थच आहे म्हणा. आजच्या समाजात असे कितीतरी दगडू आहेत, जे आपले आई-वडील, आपली माणसं म्हणजे एक ओझंच समजतात. अशा लोकांचे आई-बाप पोरान्च्या वाटेकडे डोळे लावून बसलेत व अतिशय दारिद्र्यात जीवन जगत आहेत. पण पोरं तर परत यायलाच तयार नाहीत. काय म्हणावं तरी काय लोकांना?

असे लोक आपल्याच बायका-पोरांचं, पैशाचं, ऐश-आरामाचं जीवन म्हणजेच सुखी जीवन समजतात. पण खरंच सुखात असतील का ते? नाही. मला तर तसं वाटत नाही. त्यांच्यापेक्षा इकडे गावात आपल्या माणसांत राहणारी लोकं जास्त सुखी-समाधानी दिसून येतात. आता तर मला प्रश्न पडतोय की हीच आहे का आपली 'संस्कृती'? 'शिक्षणापेक्षाही माणुसकी मोठी' हे अशा लोकांना उमगतच नाही.

हे सारे प्रसंग माझ्या डोळ्यांसमोर येत असतानाच माझ्या पाठीवरून एक थरथरता हात फिरला. मी वरती पाहिलं तर तीच बाई होती.

म्हणाली, 'इतका विचार नको करूस बाळा, तुझ्या आई-बापाला नीट जप म्हंजे झालं...!'

मग तर मला मेल्याहून मेल्यासारखं झालं. मी आता फक्त रडायचाच बाकी होते. कारण एका क्षणात माझं संपूर्ण अंतरंग त्या माऊलीनं वाचलं होतं. जीवनाच्या सचोटीत एवढं शिक्षण घेऊनही अगदीच अडाणी वाटतो आम्ही यांच्यासमोर. खरंच, कुठं घेतलं असे यांनी हे शिक्षण.

पण आम्हाला आमच्याच आई-वडिलांची लाज वाटते. त्यांचं थोडसं दुःख सुद्धा जाणता येत नाही. अचिह्मेंट, सेटलमेंट, प्रमोशनच्या घोळात आम्हीही आमची माणसं कुठे हरवून बसतो. आम्हालाच कळत नाही. विचारांनीच डोकं जड झालं तसा मी उठलो, आणि चालू लागले. शेजारच्या जिल्हा परिषदेच्या शाळेत मास्तर मुलांना शिकवत होते. मुलांनो आपण काय शिकलो...?

मी मनाशी ठरवून मनालाच उत्तर दिलं. आयुष्यात इंजिनिअर, डॉक्टर, अधिकारी यापैकी काही होता नाही आलं तरी चालेल. पण एक चांगला आणि जबाबदार माणूस जरूर व्हायचं...!!!

तात्पर्य

प्रत्येक गोष्टीची किंमत दोन वेळा कळते. ती गोष्ट मिळवायच्या अगोदर व ती गोष्ट गमावल्यानंतर. या दोन्हींच्या दरम्यान ती अजिबात कळत नाही. त्यामुळे माणुसकी जपायला शिकलं पाहिजे.

नाती जपण्यास मजा आहे,
बंध आयुष्याचे विनण्यात मजा आहे,
जुळलेले सूर गाण्यात मजा आहे,
येताना एकटा आलो असलो तरी
सर्वांना आनंद देऊन जाण्यात मजा आहे...

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या : कारणे व उपाय

कु. सोनल सुनिल बलुगडे
बी.ए. १

प्रास्ताविक

भारत हा कृषी प्रधान देश आहे. येथील अधिक तर लोकांचे जीवन शेतीवर अवलंबून आहे. दुसऱ्या शब्दांत सांगायचे तर आपल्या अर्थव्यवस्थेचा प्रमुख आधार कृषी आहे. या परिस्थितीत शेतकऱ्याची भूमिका अत्यंत महत्त्वाची आहे. परंतु या देशाचे दुर्भाग्य की स्वातंत्र्यानंतर ही या देशात भारतीय कृषीची दशा अधिक दयनीय आहे. भारतीय शेतकऱ्यांची स्थिती अत्यंत दुर्दैवी आहे. या काळात, शेती सुधार हेतू अद्यापही हाती घेतला नाही.

“शेतकरी सुखी तर जग सुखी.” खरंच जर शेतकऱ्याने धान्य पिकवले नाहीच तर? आपण काय खाणार? आपण या येथे शेतकऱ्याविषयीची माहिती पाहणार आहोत. आपला भारत देश हा ऐंशी टक्के कृषीप्रधान आहे. शेती हा परंपरेने चालत आलेला

व्यवसाय आहे. त्यावरच त्यांचा उदरनिर्वाह होतो. जर आपल्या शेतकरी बांधवाने त्यांच्या शेतात काही पिकले नाही तर आपण काय खाणार? कसे जगणार? पण त्यांच्या त्या कष्टाला आणि मेहनतीला म्हणजेच त्यांच्या शेतमालाला योग्य तो भाव मिळत नाही. ही फार मोठी शोकांतिका आहे.

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे

१) भारतीय भूप्रदेश : भारत हा डोंगर, नद्या, नाले, वाळवंट, समुद्र अशा भूप्रदेशांनी बनलेला आहे. भारताचा हा भूप्रदेश साधारणपणे मौसमी हवामानाच्या प्रदेशात जरी मोडत असला तरी जगात कोठेही न आढळणारी हवामानातील विविधता येथे आढळते. भारतात साधारणपणे सहा मुख्य प्रकारचे हवामान आढळून येते. अंदाजानमध्ये आढळणाऱ्या विषुवृत्तीय सदाहरित जंगलापासून ते पश्चिम राजस्थानमधील थराचे वाळवंट आहे. अशा विविधपूर्ण भूप्रदेशाप्रमाणे शेतकऱ्याला शेती पिकवावी लागते. शेतीसाठी सपाट व सलग जमिन नाही. परिणामी भरपूर उत्पादन नाही. परंतु वैविध्यपूर्णतः सर्वांत महत्त्वाचा घटक आहे. ते मोसमी वारे व त्याने येणारा पाऊस ज्यावर संपूर्ण भारत, खास करून शेती उद्योग अवलंबून आहे. भारतात ढोबळ मानाने तीन ऋतू आढळून येतात. उन्हाळा, पावसाळा, हिवाळा या प्रमाणे शेती करावी लागते.

२) पिके : भारतीय शेतकरी पारंपरिक शेती करतो. किंबहुना तो ऊस, भात अशीच पिके घेतो.

तो शेतीत प्रयोग करत नाही. परिणामी उत्पन्न मिळत नाही. शेतीचा कस कमी झाला आहे. शेतकरी हा शेतात सारखे तेच पिक घेतो. पण हवामानामुळे त्याला पाहिजे तो मोबदला मिळत नाही. त्यांचे कष्ट वाया जाते. त्याला पाहिजे तो मोबदला मिळत नसल्याने तो नाराज होतो. आणि तो आपल्या आत्महत्येच्या मार्गाला जातो. यावर इंद्रजित भालेराव म्हणतात,

“जातील हे दिस आणि होईल ही ठीक
उद्या तुझ्या शेतामधी उधाणेल पिक
गाळलेल्या घामासाठी रस्त्यावर ठीक
हक्कासाठी लढ बाबा मागू नको भीक” (पेरा,
पृ. ६२)

३) निसर्ग : निसर्ग हा दानशूर आहे. परंतु निसर्ग बोलत नाही. पण कृती करतो. तो लहरी असल्याने कधी भरपूर पाऊस तर कधी कडक ऊन पडते. निसर्ग मित्र खरा पण तो दुःखात आणि सुखात सहभागी होतो. निसर्ग हा कधीही भेदभाव करीत नाही. आपल्या समाजात विषमता आहे. माणूस विषमतेने वागतो. परंतु निसर्ग विषमतेने वागत नाही. म्हणूनच निसर्ग हा मला माणसांपेक्षा जवळचा सोबती वाटतो. लहरी निसर्गाचा फटका शेतकऱ्याला बसतो.

झाडे, नदी, पाणी, रंग, निसर्गनि खूप किमया केली आहे. सोनचाफा फुलामध्ये नाही का, पिवळ्या पाकळ्या आणि त्यांचा हिरवा देठ, निसर्ग जसा भरभरून देतो तसा तो लहरी आहे. कधी ओला दुष्काळ तर कधी सुका दुष्काळ निसर्गावर शेती अवलंबून असल्याने खात्री नाही. त्याच्या समोर अनेक संकटे उभी राहतात. याबाबत इंद्रजित भालेराव लिहितात,

“झाडाझाडाला विचार

आत्महत्येच्या कहाण्या

या पहाडाला विचार

माझ्या बापाच्या विराण्या” (टाहो, पृ. ४२)

४) हमी भाव : शेतकऱ्यांच्या मालाला योग्य हमी भाव मिळत नाही. शेतकरी दिवसरात्र शेतात कष्ट करतो. पण त्यांच्या उत्पन्नाला योग्य तो भाव मिळत नाही. त्यामुळे तो नाराज होतो. वर्षभर शेतात राबूनही खर्चाचा ताळमेळ बसत नाही. परिणामी शेतकरी आत्महत्येचा प्रयत्न करतो. परदेशीय आणि राष्ट्रीय कंपन्यांनी शेतकऱ्यांना बी-बियाणे, औषधे यामध्ये फसविले. परिणामी शेतकरी आणि शेती अडचणीत आली. संकटातील शेतकऱ्यांने मग आत्महत्येचा मार्ग स्वीकारला. पहिल्या शेतकऱ्याची १९९७ साली आंध्रप्रदेशात नोंद झाली. त्यानंतर केरळ, महाराष्ट्र, पंजाब, हरियाणा येथे हे लोण पसरले. महाराष्ट्रात आतापर्यंत बारा हजाराहून अधिक शेतकऱ्यांनी आत्महत्या केल्या आहेत. यावर उपाय म्हणून केंद्र सरकारने ३७५० कोटी रुपयांचे पॅकेज महाराष्ट्राला दिले. पण त्याचा फायदा बँकांना झाला. थेट शेतकऱ्यांना झाला नाही. शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या थांबल्याच नाहीत.

भारतीय राज्यकर्त्यांनी शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची चेष्टा केली. टर उडवली. यावर उपरोधिक भाषेत कवी इंद्रजित भालेराव लिहितात -

“पंतप्रधान म्हणाले,

कर्जाचं आणि कुटुंबाचं

नियोजन करता येत नाही

म्हणून शेतकरी आत्महत्या करतात,

त्यावर

शेतकऱ्यांनी विचारलं,

देशाचं नियोजन जमलं नाही

म्हणून किती पंतप्रधानांनी आतापर्यंत आत्महत्या केल्या?" (टाहो, पृ. २९) या प्रश्नाचं उत्तर राज्यकर्त्यांकडे नाही.

५) उदारीकरणाचे धोरण : जून १९९१ मध्ये नरसिंहराव सरकारने नवीन आर्थिक धोरण जाहीर करून आर्थिक उदारीकरणाची प्रक्रिया स्वीकारली आहे. त्यामुळे उद्योग धंद्यावरील अनावश्यक बंधन आणि किमतीवरील नियंत्रण काढून टाकले. देशातील आर्थिक वृद्धीचा वेग वाढावा, गती यावी आणि द्वितीय आणि तृतीय क्षेत्रामध्ये (म्हणजेच औद्योगिक आणि सेवाक्षेत्रामध्ये) खाजगी क्षेत्राला वाव देण्यासाठी कृषी क्षेत्र आणि ग्रामीण विकास क्षेत्राकडे दुर्लक्ष केले. सरकारने यामध्ये शेतकऱ्यांना देण्यात येणाऱ्या अनुदानाचे प्रमाण कमी केले.

या परिस्थितीमुळे आर्थिक अस्थिरता निर्माण झाली आणि शेतकरी आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त झाला. अशा प्रकारे उदारीकरणाचे धोरण शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येचे एक कारण ठरते आहे.

६) कर्जबाजारीपणा : वास्तव हे आहे की भारतीय शेतकरी कर्जात जन्मतो कर्जामध्ये जगतो आणि कर्जामध्येच मरतो. याचे मूळ भारताने अंमलात आणलेल्या पतधोरणात सापडते. सामान्य शेतकऱ्याला उपलब्ध वित्त संस्थेमार्फत व्यापारी सहकारी बँका, इतर संघटित वित्तीय संस्था इत्यादीकडून वित्त सहाय्य वेळेवर मिळत नाही. त्यामुळे शेतकऱ्यांना संस्था बाह्य पतपुरवठा घटकावर अवलंबून रहावे लागते. उदाहरणार्थ खाजगी सावकार, खाजगी कंपन्या, उद्योग संस्था, शेतकरी अशा खाजगी वित्त संस्थांकडून तसेच खाजगी सावकाराकडून अवाजवी पठाणी व्याजदराने कर्ज घेतात. शेतकऱ्याचे कर्जात

पिचून जाणाऱ्या विदारक घटनेचे वर्णन करताना कवी गोविंद पाटील धुळधाण या कवितासंग्रहात लिहितात -

“कर्जात जन्मलो आम्ही, कर्जात नदीवर जाऊ जमिनीवरच्या कर्जाला, स्वर्गातूनी जमीन देऊ”

अशा मरण यातना भोगणाऱ्या कर्जातील शेतकऱ्याला मग गळफास घेऊन आत्महत्येशिवाय पर्याय राहात नाही. कर्ज आणि दारिद्र्याने गांजलेला शेतकरी मग आत्महत्येचा मार्ग पत्करतो. यासाठी इंद्रजित भालेराव -

“इडापिडा टळो । बळीचं राज्य येवो ॥”

अशीच प्रार्थना करतात. आत्महत्याग्रस्त शेतकऱ्यांच्या पोराला धीर देताना इंद्रजित भालेराव लिहितात,

“शीक बाबा शीक लढायला शीक कुणब्याच्या पोरा आता लढायला शीक” (पेरा, पृ. ६२)

दीर्घ मानसिक ताणतणाव, आपल्या इभ्रतीची तडजोड आणि सतत येणाऱ्या वैफल्यामुळे शेतकरी आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त होतो. डोईजड कर्जबाजारीपणा हा शेतकऱ्यांच्या बाबतीत त्यांना आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त करण्याचे एक मुख्य कारण आहे.

७) वाढता खर्च : शेती व्यवसाय करणे हे जागतिकीकरणाच्या प्रक्रियेत अधिक खर्चीक झाले आहे. कच्च्या मालाच्या उत्पादनामध्ये सुद्धा अतिशय वाढ झाल्याचे दिसून येते. परिणामी विज बिले, बी-बियाणे, रासायनिक खते, वाहतूक इत्यादींच्या खर्चामध्ये वाढ झाली आहे. किमान हमी भाव हा नेहमीच कमी असतो आणि तो सुद्धा शेतकऱ्यांना

मिळत नाही. व्यापारी आणि राज्यकर्त्यांनी शेतकऱ्याला कसे लुबाडले याचे चित्र रेखाटताना भालेराव आपल्या 'आम्ही काबाडाचे धनी' या कवितेत लिहितात -

“काल चढवून भाव कोनं उतरीला आज
कोनं राबतं शेतात कोन करतंया राज...

सात जन्म केल्या पाप आलो कुणब्याच्या पोटी
कोन पळवून नेतो आम्ही भाजलेली रोटी”

(पृ. १०)

किमान वाजवी किमतीचा अभाव असल्यामुळे शेतकऱ्यावर त्याचा विपरीत परिणाम होतो. त्याची शेती तोट्यात जाते. परिणामी तो आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त होतो.

८) पाण्याचा साठा व योग्य वापर नाही : भारतात पाऊस भरपूर पण सिंचनाचे मोठे प्रकल्प नाहीत आणि पाण्याचा योग्य वापर केला जात नाही. भारतात जलसिंचन सुविधा खूपच कमी आहेत. बहुसंख्य भारतीय शेतकऱ्यांची शेती ही मौसमी पावसावर अवलंबून आहे. मौसमी पाऊस हा कधी खूपच पडतो व कधी अल्प पडतो. त्यामुळे शेतकऱ्यांना ओल्या दुष्काळास तर कधी कोरड्या दुष्काळास तोंड द्यावे लागते.

त्यामुळे आलेले पिके बुडतात. त्यामुळे शेतकऱ्यांचे सतत नुकसान होते. म्हणून अनेक शेतकरी सततच्या नुकसानीस कंटाळून आत्महत्या करतात.

शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या थांबविण्याचे उपाय

पिक उत्पादनात वाढ : शेतकऱ्याने प्रादेशिक हवामानानुसार वेगवेगळ्या पिकांचे उत्पादन घेणे आवश्यक आहे. त्याने आधुनिक कृषी उत्पादन

पद्धतीचा, वेगवेगळ्या प्रादेशिक कृषी हवामानानुसार वापर करून उत्पादन वाढवावे. बहुउद्देशीय दुबार पिक उत्पादन पद्धतीचा वापर करून शेतकरी त्याच्या गरजेनुसार पिकांचे उत्पादन वाढवू शकतात.

आपले अस्तित्व टिकवण्यासाठी, निर्वाह चालविण्यासाठी शेतकऱ्याने मिश्र कृषी व्यवसाय करणे गरजेचे आहे. जमिनीची सुपिकता उत्पादन क्षमता टिकवून राहण्यासाठी आळीपाळीने वेगवेगळी पिके घेणे गरजेचे असते.

जलसिंचनाच्या सोयी : जमिनीची उत्पादकता तिला मिळणाऱ्या पाणी पुरवठ्यावर अवलंबून असते. जलसिंचनाच्या सोयीमधील सुधारणा वार्षिक कृषी वृद्धी दर वाढवण्यासाठी आवश्यक आहे. शासनाची जलयुक्त शिवार योजना शेतकऱ्यांच्या चांगलीच फायद्याची ठरते आहे. मोठ्या धरणाच्या बरोबरीने छोटे कालवे, छोटी धरणे, बंधारे पावसाच्या पाण्याचा अपव्यय टाळण्यासाठी बांधणे जरूरीचे आहे. जलसिंचनाच्या सोयीसाठी शेतकऱ्यांना धरणाचे पाणी उपलब्ध करून दिले पाहिजे. जलसिंचन सुविधा मोठ्या प्रमाणात शेतकऱ्यांना उपलब्ध करून दिल्या तर उत्पादकता वाढू शकेल. आत्महत्येपासून परावृत्त करण्यासाठी कवी भालेराव म्हणतात की,

“लाजरेपणा, बुजरेपणा बाजारात ईक
घेऊ नको फाशी बाबा खाऊ नको इक
माग माग नको पुढ सरायला शीक
आत्महत्या नको हत्या करायला शीक” (पेरा,
पृ. ६२)

शासनाकडून कमी व्याजात कर्जपुरवठा
करणे : जरी वित्तीय संस्थात्मक कर्जमाफी दिली
तरी शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येला प्रतिबंध घालणे

शक्य नाही. केंद्र सरकार आणि राज्य सरकार मार्फत सर्वकक्ष कर्ज माफी योजना शेतकऱ्यांना लागू केली तरी शेतकऱ्यांच्या बिगर संस्थात्मक पतपुरवठा साधनातून निर्माण होणाऱ्या कर्जबाजारीपणाला पर्याय मिळतो. शेतकऱ्यांना प्रभावी कर्जपुरवठा, पतपुरवठा प्रभावी पर्याय देणे अत्यंत निकडीचे बनले आहे. तसेच त्यांना सावकराच्या कचाट्यातून बाहेर काढणे गरजेचे आहे.

प्रत्येक शेतकऱ्याला कर्ज वित्तीय संस्थांमार्फत मिळवून देणे हा पर्याय उपाययोजना म्हणून स्वीकारल्यास शेतकऱ्याला सावकाराच्या कर्जकोंडीतून मुक्त करता येईल. गरिबात गरीब शेतकऱ्यालाही वित्तीय संस्थाद्वारे सहज कर्ज उपलब्ध करून दिले पाहिजे.

शेतमालाला वाजवी दर : केंद्र सरकार कृषी उत्पादनाला किमान आधारभूत किंमत (MSP) जाहीर करते. असे असले तरी केंद्र सरकारने जाहीर केलेली किमान आधार किंमत (MSP) शेतकऱ्यांना पुरेशी ठरत नाही. म्हणून शेतमालाला योग्य उचित वाजवी भाव दर मिळेल अशी सरकारने व्यवस्था केली पाहिजे. तसेच मालविक्रीसाठी शेतकऱ्यांना स्वतःची बाजारपेठ तशीच हक्काची बाजारपेठ उपलब्ध करून द्यावी.

अन्नधान्याचा पुरवठा : ज्यांनी आत्महत्या केल्या ते शेतकरी आपल्या कुटुंबियांना एक वेळचे जेवण सुद्धा पुरवू शकत नाही. एकूण शेतकऱ्याला वैफल्यग्रस्त आणि दोषी ठरवून आत्महत्या करण्यास प्रवृत्त केले जाते. सरकारने शेतकरी व त्यांच्या कुटुंबाला भूकबळीतून वाचविण्यासाठी दरमहा पंचवीस किलो धान्य सवलतीच्या दरात उपलब्ध

करून द्यावे. इंद्रजित भालेराव शेतकरी बापाविषयी लिहितात,

“गाव घालतो खेकाट्या । बाप राबतो मुकाट्या
दाती घाती दातखिळी । पाडी आतड्याला पिळ
रक्त-शिरा आटलेल्या । मेचकीत गोठलेल्या
ऊर बसला कामान । तरी धाजतो जोमानं”

शेतकऱ्यांची काळी आई शेती. तो तिच्यात राब राब राबतो. परंतु जगाच्या पोशिंद्याला एक वेळचे अन्न मिळत नाही. ही शोकांतिका आहे.

समारोप

भारत हा कृषीप्रधान देश आहे. शेतकरी तारणहार, जगाचा पोशिंदा मग या भारतात शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या हा चिंता आणि चिंतनाचा विषय आहे. शासन आणि शेतकरी यांनी एकत्रित येऊन या समस्येचा विचार करायला हवा. भारताचे लहरी पाऊसमान, खोटी बी-बियाणे, औषधांचे दुष्परिणाम, सावकारी कर्ज, व्यापारी कर्ज इत्यादीकडून शेतकऱ्यांची सुटका करायला हवी. त्यासाठी नैसर्गिक शेती, ठिबक सिंचन, सामूहिक शेती, आलतून पालतून पिके घेणे, शेतकऱ्यांना स्वतःची बाजारपेठ उपलब्ध करून देणे, शेतकऱ्यांच्या उत्पादित मालाला आधारभूत किंमत देणे, संकटाला तोंड देण्यासाठी शेतकऱ्याला मानसिक आधार देणे, ताणतणाव, वैफल्यातून बाहेर काढण्यासाठी कार्यशाळा घेणे इत्यादी उपाय केले तर निश्चितच 'इडापिडा टळेल व बळीचं राज्य येईल' आणि भारत कृषी प्रधान देश आहे असे म्हणण्याचा आम्हाला सार्थ अभिमान वाटेल.

महाविद्यालयाच्या आठवणी

कु. पुनम शशिकांत पाटील
बी.ए. ३

आयुष्याच्या पुस्तकातील सुवर्ण अक्षरांनी लिहिलेलं पान म्हणजे महाविद्यालय. पालकांच्या अपेक्षांचं ओझं असतानाही स्वैरपणे जगण्याचं ठिकाण म्हणजे महाविद्यालय. रक्ताची नसतानाही रक्तापेक्षाही जास्त आपुलकीची नाती जिथं जोडली जातात ते महाविद्यालय. काही विद्यार्थी महाविद्यालयामध्ये शिकण्यासाठी येतात, तर काहीजण फक्त मुलींना बघण्यासाठी येतात. तर काहीजण फक्त तो किंवा ती येते म्हणून येतात. इथेच विद्यार्थी घडतात आणि इथेच बिघडतातही... पण आपापल्या परीने प्रत्येकजण नोकरी-संसाराला लागतात. व्हॉट्स अॅपच्या ग्रुपवर कधीतरी चर्चा होत असते. मग कुणीतरी एक पुढे येतो आणि गेट टुगेदर अॅरेंज करतो. कॉलेजच्या जुन्या आठवणींना उजाळा मिळतो आणि प्रत्येकाचे डोळे नकळत अश्रूंनी भरून येतात.

मुलींच्या पाठीमागून फिरणं आठवतं, एखाद्या आवडलेल्या मुलीच्या गावचा झिजवलेला रस्ता

आठवतो. तिनेच तिच्या लग्नात तिच्या नवऱ्याला 'हा माझा भाऊ' अशी करून दिलेली ओळखही आठवते. मग आपल्याच खुळचटपणावर आपल्यालाच हसू येते. भाकरी मिळवण्याच्या खटपटीत कॉलेजचे प्रेम कॉलेजमध्येच विरून जाते.

प्रोजेक्ट आणि जर्नल चेकींगच्या वेळचा गोंधळ आठवतो. कारण वर्षभर काहीच लिखाण केलेलं नसतं. 'जर्नल पूर्ण करून देणारी पाहिजे' असे टाकलेले स्टेटसही आठवतात आणि आपण निवांत असताना दिवस-रात्र जागून आपली जर्नल पूर्ण करणारी 'ती' ही आठवते. इतकं करूनही जर्नल चेक करा म्हणून सरांची केलेली विनवणीही आठवते. आणि नकळत चेहऱ्यावर स्मितहास्य येते.

काही काही विद्यार्थ्यांना लायब्ररीत केलेला अभ्यास आठवतो. चोरून मेसेज करताना लायब्ररीत कुणीतरी फोटो काढतं आणि तो फोटो प्रत्येकाच्या स्टेटसला फिरत असतो. त्यावेळी आपली झालेली फजिती आठवते. आज मोबाईलवर हजारो स्टेटस पाहतो, पण त्या स्टेटसनं येणारं हसू काही वेगळंच असतं.

कॉलेजमधील क्लासरूम आठवते. मागच्या बॅचवर बसून शिक्षकांची काढलेली टिंगल आठवते. सरांनी विचारलेले प्रश्न आठवतात आणि आपली खाली गेलेली मानही आठवते. एखादी मुलगी उत्तर द्यायला उठली की, 'मॅडम आता कलेक्टर होणार' असे म्हटल्यानंतर वर्गात पिकलेला हश्या आठवतो

आणि आजही नकळत चेहऱ्यावर हसू येतं.

कॉलेजचा कट्टा आठवतो. बंग केलेली लेक्चर्सही आठवतात. मित्रांच्या रंगलेल्या गप्पा आठवतात आणि शिक्षकांची केलेली थट्टा आठवते. समोरून एखादी मुलगी आली की, 'अमुक-अमुकची आयटम आली' अशी काढलेली टिप्पणी आठवते आणि मन आठवणींमध्येच रमून जाते.

कॉलेजचे कॅन्टीन आठवते. चहाचा कर्टींग आठवतो. त्याच कर्टींगसाठी मित्रांकडे लावलेली सेटींग आठवते आणि मग चहा पिता-पिता मित्रांची जमलेली मीटिंग आठवते आणि थंड झालेला तो चहाही आठवतो. आज खिशात पैसे आहेत, समोर चहाची कर्टींग आहे, पण मीटिंग भरवायला मित्र नाहीत याचीच खंत वाटते.

जीवन

जीवन असे जगावे की,
जीवनाचा मनुष्याला हेवा वाटला पाहिजे. एखाद्या आरण्यात वाट चुकावी विश्रांती घेण्यासाठी झाडाखाली बसावे. अन् समोरच विंचू दिसावा. त्याला मारण्यासाठी दगड उचलावा, अन् त्याच दगडाखाली साप निघालावा, त्याने आपला पाठलाग करावा, पळता पळता ठेच लागून वेलींनी अच्छादलेल्या विहिरीत पडावे आणि पाण्यात भलीमोठी मगर असावी, तिचा वेध घेण्यापूर्वी, एका छोट्या फांदीचा आधार मिळावा. वर येण्यासाठी धडपड करित

परीक्षेचा तो हॉल आठवतो. काहीच अभ्यास केलेला नसतो. रिडक्शन करून आणलेल्या कॉप्या आठवतात. मागं-पुढं बघणं आठवतं आणि नशिबानेच मिळालेली एटीकेटी आठवते. कधी-कधी पडलेली 'वाय.डी.' ही आठवते आणि मन तिथंच घुटमळत राहतं.

या आठवणींच्या कल्लोळातून जेव्हा मी जागी होते तेव्हा समोर वास्तव उभे राहते. आज जर्नल चेकींगची घाई नसते, पण टेबलवर फाईलचा ढीग असतो आणि आपल्यासाठी फाईल पूर्ण करणारी 'ती' मात्र तिच्याच संसारात मग्न असते. मग डोळ्यांमध्ये अश्रू येतात आणि ओठावर एकच वाक्य येतं, 'खरंच, गेले ते दिवस... राहिल्या फक्त, आठवणी...'

- प्रवीण भास्कर साबळे
बी.एस्सी. २

असताना काठावर भक्षाच्या शोधात असणारा वाघ दिसावा, अन् त्याच्या भीतीने फांदीचा हात सुटावा, तेव्हाच त्या फांदीला असणाऱ्या मधाच्या पोळ्याला हात लागावा, मधमाश्यांनी कडाडून चावा घ्यावा, अन् अशा अवस्थेत मधाच्या पोळ्यातून पडणारे मधाचे थेंब अन् अशा परिस्थितीवर मात करून त्या थेंबाचा गोड अस्वास घेणे म्हणजे खरे - जीवन...

आई

आई या शब्दात आहे गोडवा,
आई तुझ्या प्रेमात आहे गारवा,
आई तुझे थोर उपकार,
कधी मी न विसरणार.

आई तुझ्या चरणी ठेविते माथा,
तुझा आशीर्वाद असू दे सदैव माझा पाठीराखा,
आई तुझ्याविना हे जीवन व्यर्थ,
कधी कुणाला कळेल का तुझ्या प्रेमाचा अर्थ?

आई तू प्रेमाचा सागर,
आई तू आकाशातला तारा,
आई तू भुकेलेल्या पिलांचा घास,
आई तू या जीवाचा ध्यास.

आई जशा पावसात पडतात गारा,
तू केलेल्या प्रेमाच्या आठवतात धारा,
आई तू कधी उन्हाळा, पावसाळा बनतेस,
माझ्या सुखासाठी सदैव झगडतेस.

आई तू दुसऱ्यासाठी किती करतेस कष्ट,
आई तुझे प्रेम दिसते किती स्पष्ट !

- कु. प्रतिक्षा चंद्रकांत पाटील
बी.ए. १

आयुष्य

आयुष्यभर सोबत असून
जवळ कधी बसत नाही
एकाच घरात राहून
एकमेकांस दिसत नाही.

हरवला तो आपसातला
जिव्हाळ्याचा संवाद
एकमेकांस दोष देवून
नित्य चाले वादविवाद.

धाव धाव धावतो आहे
दिशा मात्र कळत नाही.
हृदयाचे पाऊल कधी
हृदयाकडे वळत नाही.

इतकं जगून झालं पण
जगायलाच वेळ नाही.
जातो आहोत कशासाठी
काहीच कसला मेळ नाही.

क्षण एक येईल असा
घेऊन जाईल हा श्वास
अर्ध्यावरच थांबलेला
असेल जीवन प्रवास.

अजूनही वेळ आहे
थोडं तरी जगून घ्या.
सुंदर अशा जगण्याला
डोळे भरून बघून घ्या.

- कु. अपूर्वा महादेव हेगडे
बी.ए. १

नशीब

नशिबात जे असतं ते घडतं,
म्हणून नशिबाला दोष द्यायचा नसतो.
नशिबात काय घडत नाही म्हणून,
निराश व्हायचं नसतं.

येणाऱ्या संकटाला सामोरं जायचं असतं,
मनात दुःख ठेवून हसायचं असतं.

यालाच तर जीवन म्हणायचं असतं.

आपण नशिबाच्या हातात नाही तर,

नशिबाला आपल्या हातात घ्यायचं असतं.

यालाच जगणं म्हणायचं असतं.

नशिबात एकदा हरलो म्हणून

जीवन संपवायचं नसतं,

नशिबाला पुन्हा घडवायचं असतं.

त्यातच स्वप्नांना आकार द्यायचा असतो.

यालाच तर नशिब म्हणायचं असतं.

यालाच तर नशिब म्हणायचं असतं.

- कु. सुजाता राजेंद्र भंडारे
बी.ए. ३

आयुष्य म्हणजे काय असतं?

आयुष्य म्हणजे काय असतं?

जे आपल्याला नाते जोडायला व जपायला शिकवतं,
जे दुःखाला सामोरे जाऊन सुख प्राप्त करून देतं.

आयुष्य हे झाडांच्या पानांसारखं असतं,
जोपर्यंत पाने झाडाला असतात तोपर्यंत शोभा देतात
वाळून खाली पडली की तुडवितात.

आयुष्य हे गुलाबाच्या झाडासारखं असतं
ते सर्वांना आकर्षित करतं
पण स्वतः मात्र काट्यांतून जिवन फुलवतं.

आयुष्य हे स्वतःच्या विचाराने जगायचं असतं
इतरांचे मात्र अनुकरण करायचं असतं,
तरच यशाचे शिखर गाठता येतं.

आयुष्य हे एक जिवनसंघर्ष आहे
ती एक युद्धभूमी आहे
ते कोण जिंकेल तोच खरा सिकंदर!

- चंद्रनिल सावंत
बी.एस्सी. भाग १

शिक्षक म्हणजे

शिक्षक म्हणजे,

आयुष्याला कलाटणी देणारी प्रेरणा,
ध्येयापूर्तीसाठी मार्ग दाखवणारी दिशा,
कधी बिकट परिस्थितीत प्रेमाची साथ,
तर कधी पाठीवरील शाबासकीचा हात,
कधी कौतुकाचे गोड शब्द तर कधी
हातावर बसणारा छडीचा मार...

शिक्षक म्हणजे,

चांगले संस्कार करणारी मूर्ती,
संकटकाळात धैर्य देणारी स्फूर्ती,
चारित्र्यपूर्ण विद्यार्थी घडवणारा शिल्पकार,
जादूची छडी जी करते विद्यार्थ्यांची
स्वप्ने साकार...

शिक्षक म्हणजे,

सखोल मूलभूत ज्ञानाचे भांडार,
दूर करी जीवनातील अज्ञानमय अंधार,
अन्यायाविरुद्ध आवाज उठविणारी तलवार,
अनुभवातून निर्माण होणार साक्षात्कार,

असे हे शिक्षकांचे

आजन्म न फिटणारे उपकार

- कु. अस्मिता अनिल पालकर
बी.एस्सी. ३

शहीद

कवेत घेणारा बाबा,
आज तिरंग्यात आला,
हुंदका आवरून माझा,
मी त्याला सलाम केला...!

खांद्यावर घेणारा बाबा,
आज दुसऱ्याच्या खांद्यावर आला,
एकदा परत बोल म्हणुनी
मी त्याचा पापा घेतला...!

अखेरचे काल बोलुनी,
आज तो अबोल झाला,
देशासाठी प्राण देऊनी,
आम्हाला पोरकं करून गेला.

काळजी घेत जा म्हणुनी,
त्याचीच काळजी विसरला,
एकटे सोडून आम्हाला,
तो देशासाठी अमर झाला.

- सौरभ ज्ञानदेवन एरुडकर
बी.एस्सी. ३

अश्रू

डोळ्यात येणाऱ्या एका थेंबाला
फार मोठा अर्थ असतो
आपल्याला झालेल्या
आनंदाचा वा दुःखाचा
फक्त तोच साक्षीदार असतो.
भावना व्यक्त करायला
जेथे शब्दही तोकडे पडतात
तेथे फक्त मनाच्या साथीला
फक्त अश्रूच धावून येतात.
हृदयाला जेव्हा जेव्हा जखमा होतात
तेव्हा मनाच्या वेदना बाहेर पडतात.
यावेळी आपले सांत्वन
फक्त अश्रूच करू शकतात.
कोणत्याही खऱ्या मित्रापेक्षा
अश्रूच आपले मित्र असतात.
कारण ते आपल्या सुख-दुःखात
नेहमीच सहभागी असतात.

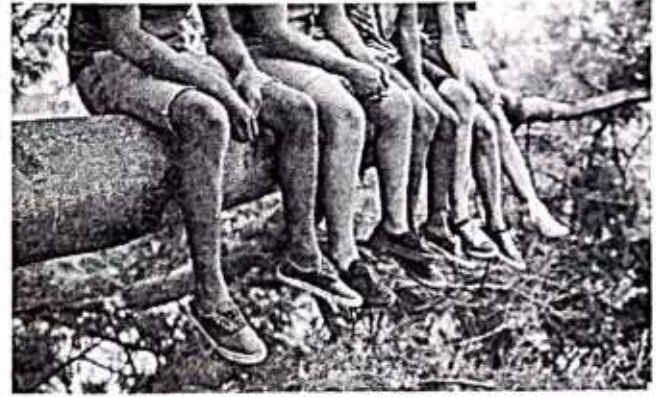
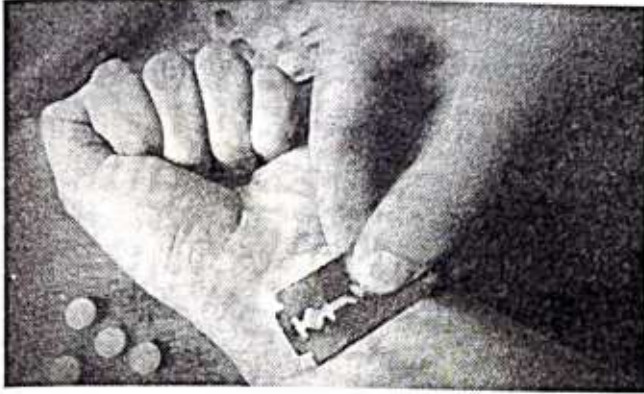
- कु. अश्विनी भिकाजी वारके
बी.एस्सी. ३

काळाने कर्माकडूनच कर्माचे कार्य करविले!

काळाने कर्माची करमणूक केल्यामुळे,
कर्माने कष्टाचा कंटाळा केला.
कंटाळाने कर्माला कोरे करता करता,
कर्माचा कर्मभोग केला.
कर्मभोगाने कर्माला कुनशीब केले,
कर्माने कंटाळाला कुचलण्यासाठी.
काळाने कर्माचा क्रोध केला,
क्रोधाने कर्माला कष्टाळू केले.
कर्माने कष्टाची काळजी केल्यामुळे,
कष्टाने कर्माला कुबेर केले.
कुबेराने कंटाळाला कुचलता कुचलता,
कर्माकडून काळाचे काम करविले.
काळाने कर्मासाठी काम करता करता,
काळाने कर्माकडूनच कर्माचे कार्य करविले.

- चंद्रनिल सावंत
बी.एस्सी. भाग १

जीवन एवढं आहे का स्वस्त?

का करता जीवनाचा अस्त?
जीवन एवढं आहे का स्वस्त?
आयुष्य फक्त एकदाच मिळतं,
ते कधीही गमवायच नसतं.
संकटांना घाबरून जायचं नसतं,
त्यांना सतत तुडवायचं असतं.
जीवनात काहीतरी बनायचं असतं,
आपलं अस्तित्व टिकवायचं असतं.
जायचं तर सगळ्यांनाच असतं,
त्याआधी चमकून दाखवायचं असतं.
जीवन जगणं फुकटच नसतं,
त्यासाठी सतत झगडावं लागतं.
जीवन जीवन काय असतं,
मानलं तर सगळंच मस्त.
नाही तर होतो सगळ्याचाच अस्त,
नाही तर होतो सगळ्याचाच अस्त.

- कु. निता सुखदेव चौगले
बी.ए. १

मैत्रीतले प्रेम

आपण जीवन जगताना
अनेक अनोळखी व्यक्ती भेटतात.
आणि त्या नकळत
आपल्याच होऊन जातात.

आपल्या सुखात सहभागी होतात
दुःखाचा काही वाटा स्वतःवर झेलतात
आपण पडताना सावरतात
मैत्रीचा हात पुढे करतात.

आपल्याला प्रत्येक वेळी साथ देतात
प्रत्येक अडचणीत मदत करतात
रक्ताचे संबंध नसतानाही
मैत्रीचे बंध जपतात.

अचानक कधीतरी त्या व्यक्ती
आपल्यापासून दूर जातात
त्यावेळी हृदयाच्या अंतकरणातून
डोळ्यात अश्रू येतात.

म्हणूनच अशा मैत्रीला
मैत्रीतील प्रेम म्हणतात
मैत्रीतील प्रेम म्हणतात.

- कु. सरिता राजाराम ढोके
बी.ए. भाग २

आईस पत्र

एक सुंदर पत्र. आईविना असलेल्या एका मुलाने आपल्या आईस काव्यरूपाने लिहिले.

प्रिय आईस,

पत्ता : देवाचे घर

तुझा हात हवा होता, सदा माझ्या डोक्यावर
थोपटून मला झोपवायला, अचानक आग आल्यावर.
मी अजूनसुद्धा दचकून जागा होतो मध्येच,
तुझी काळजी रात्रभर, सतावत राहते उगीच,
तू का सोडून गेलीस इतक्या लवकर गाव माझं,
आईविना पोरं असं घेतात लोक नाव माझं,
वरवरच्या पदार्थाची चवच लागत नाही,
काय करू तुझ्याविना माझी भुकच भागत नाही,
पोरकेपणाची का ठेवून गेलीस जाळ,
खरंच का कच्ची होती तुझ्या माझ्यातली नाळ?
तिथं कोणी आहे, तुझ्याशी बोलायला भरपूर,
उगाच रडत राहू नकोस, दाबून स्वतःचा ऊर.
बघ आई आता मी, रडत नाही पडलो तरी,
मला माहित आहे, तू गेली आहेस देवाघरी.
भूक लागली तरी बिलकूल मी रडत नाही,
कारण मी हसल्याशिवाय, तुला चैन पडत नाही.

बघ तुझं बाळ किती समजूतदार झालंय,
आणि वय कळण्याआधीच, वेडं वयात आलंय,
अजिबात म्हणजे अजिबात त्रास नाही देत पप्पाला,
तुझी काळजी तेवढी घ्यायला सांग बाप्पाला,
आणि सांग की, हे बाळ आहे ही खूप हट्टी,
जर का काही झालं तुला, तर होईल म्हणावं कट्टी.

मी आता थकलोय, तुला ढगामध्ये पाहून,
ये आता भेटायला, नजर तिथंली चुकवून
जमलं जर का सुट्टी घ्यायला, तर ये निघून अशीच,
पोट भरतं नं रोज, पण मायेची भूक अजून तशीच.

चांगल्या आयुष्यापुढे सुखच काही नाही,
घर सुटतं पण आठवण कधीच सुटत नाही,
जीवनात आई नावाचं पान कधीच मिटत नाही,
सारा जन्म चालून पाय जेव्हा थकून जातात,
शेवटच्या श्वासापर्यंत आई हेच शब्द राहतात.

- कु. अस्मिता कृष्णात पताडे

बी.ए. १

निसर्ग

निसर्गासारखा नाही रे सोयरा,
गुरू, सखा, बंधू, मायबाप,
त्याच्या कुशीमध्ये सारे व्यापतात,
मिटती क्षणात आपोआप.

रस्त्याकडील उभे उंच उंच वृक्ष
पानांचा रंग तांबडा की हिरवा
कोठे गेला तो सांजवेळी
जाणवणारा थंड थंड गारवा.

कधी जाग येईल या मानवाला
कळेल त्याला कधी आपली चूक
एक दिवस निसर्गच नसेल
तर कोण भागवणार भूक?

- कु. सुजाता हिंदूराव घेवडे

बी.एस्सी. ३

प्रेमरंग

तुझ्या स्पर्शाची मला अपेक्षा नाही,
पण तुझ्या हसण्याची मात्र जरूर आहे.
एकमेकांना असेच सावरूया ना आपण?
यासाठी नावाची काय गरज आहे?
इतकंच सांगेन... तुझं असणं हे...
माझ्या असण्यासाठी गरजेचं आहे,
तुझं नसणं हे कारण, माझ्या नसण्यासाठी पुरेसं आहे.

मी आयुष्यात सुंदर अशा तीन चुका केल्या,
१) प्रेम केलं
२) तुझ्यावर केलं, ते पण
३) खूप केलं

कुठल्याही व्यक्तीचं पहिलं प्रेम बननं म्हणजे काय
मोठी गोष्ट नाही,
बनायचेच असेल तर त्या व्यक्तीचं शेवटचं प्रेम बना,
कारण तुम्ही हा विचार करू नका तो मुलगा/मुलगी
तुमच्याआधी कुणा दुसऱ्यावर प्रेम करत होती,
प्रयत्न असा करा की ती व्यक्ती तुमच्यानंतर कुणा
दुसऱ्यावर प्रेम करणार नाही.

कोणावर तरी प्रेम करणं हा वेडेपणा,
कोणीतरी आपल्यावर प्रेम करणं ही भेट,

जो आपल्यावर प्रेम करतो त्याच्यावर प्रेम करणं
कर्तव्य,

ज्याच्यावर आपण प्रेम करतो, त्याने आपल्यावर प्रेम
करणे म्हणजे आयुष्य... जीवन असेच आहे.

जीवनात आयुष्यभर साथ देणारी माणसे जोडा,
दोन मिनिटे साथ देणारी माणसे काय बसमध्ये पण
भेटतात.

तू मिळाल्यावर सुद्धा, परमेश्वराचा राग आला,
इतकं सुंदर दान पदरात टाकायला त्याने किती उशीर
केला.

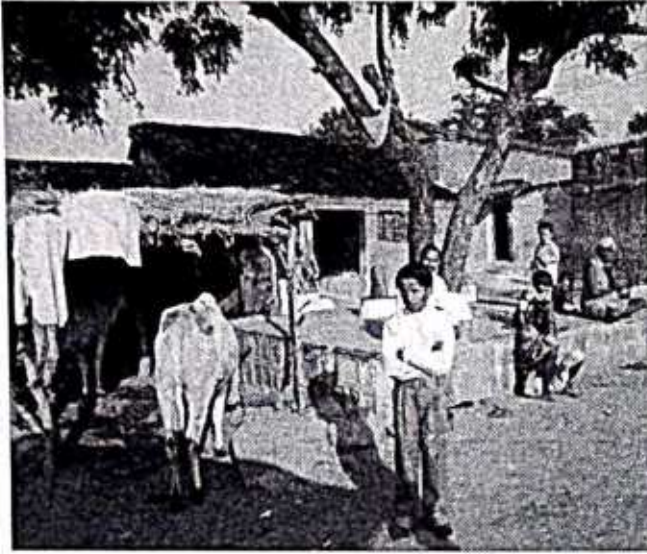
- कु. अस्मिता किरण पाटील
बी.एस्सी. ३

आई

जगी माऊलीसारखे कोण आहे,
जिचे जन्मांतरीचे ऋण आहे.
असे ऋण की ज्यास व्याज नाही,
त्या ऋणाविना जीवनास साज नाही.
जिच्यासारखे कौतुक बोल नाहीत,
तिच्या यातनांना जगी तोड नाही.
तिचे नाव जगात आई,
आई एवढे कशालाच मोल नाही.

- कु. कुसुम महादेव शेवाळे
बी.एस्सी. १

गावाकडची माती

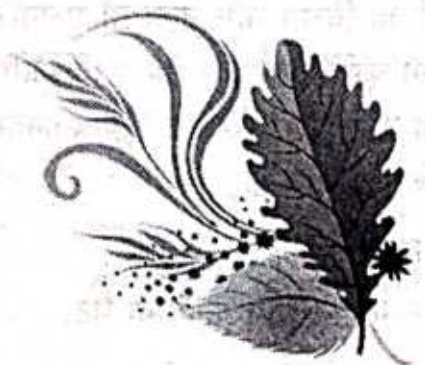
एक आटपाट गाव होतं
तिथं आपुलकीचं कोणीच नव्हतं,
आपल्या जीवनात एकच माझं जीवन होतं
घराच्या कोपऱ्यांना कधीच पाहिलं नव्हतं,
कधी तरी गावात येऊन राहवं लागेल,
असं वाटलंच नव्हतं,
आता काय करायचे काहीच उमजत नव्हतं
आपल्या जीवनात एकच माझं जीवन होतं.
पाऊस नव्हता पडला
का रं बाबा तू आणि कुठं दडला
तापीच पडलं हुतं ऊन
तान्हेनच कासावीस झालं मन
आता कळेल आईवडिलानी
कसं जपले आयुष्यातील कण
आता त्यांची किंमत आम्हाला कळली
म्हणूनच का आजची तरुण पिढी गावाकडे वळली
त्यांना सुद्धा या मातीची, गावाची किंमत कळली.

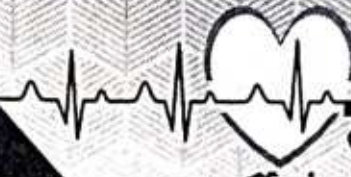
- कु. ऋतुजा बाबूराव रेडेकर
बी.ए. १

कर्म सिद्धांत

डोळ्यांनी झाडावरचा आंबा पाहिला,
खाण्याची इच्छा जागृत झाली.
डोळे तर फळ तोडू शकत नाहीत,
म्हणून पाय गेले फळ तोडायला...!!
पण जवळ पोहोचूनही पाय आंबा
तोडू शकले नाहीत
मग हात गेले आंबा तोडायला.
हाताने आंबा तोडला...!!
पण हात-पाय व डोळे तो खाऊ शकले नाहीत
आंबा खाल्ला तोंडाने
पण तो तोंडात राहिला नाही
तो गेला पोटात.
आता माळ्याने ते पाहिले आणि त्याने दांड्याने म
दिला पाठीवर
पाठ म्हणाली, मला का मारता...?
मी कुठे आंबा खाल्ला...?
दांड्याने मार दिला पण अश्रू आले डोळ्यात !!
कारण पहिला दोष डोळ्यांचा होता !!
डोळ्यांनी प्रथम आंबा पाहिला होता !!
हाच आहे कर्म सिद्धांत !!

- वैभव सदाशिव शिं
बी.एस्सी.

पहिले प्रेम

पाहून तुझ्या सौंदर्याला मन माझं भुलून गेलय
खरंच सांगतो कारण तुझ्याशी पहिलं प्रेम झालय
बोलणं आपलं नसलं तरी तुला पाहून बरं वाटतं.
स्वप्नात तुला पाहताना स्वप्न देखील खरं वाटतं.
एकतर्फी असलं तरी तुझ्यात मन झुरून गेलय
खरंच सांगतो कारण तुझ्याशी पहिलं प्रेम झालय...
महाविद्यालयामध्ये माझे डोळे शोधत तुला राहतात
समोर तू दिसल्यावर गाणे प्रेमाचे गातात
स्वप्नामध्ये हरवताना मी सोबत तुला नेलय
खरंच सांगतो कारण तुझ्याशी पहिलं प्रेम झालय
तुझ्याकडे पाहताना स्वतःला मी हरवून जातो
नजरेला तू नजर देता मी नजर चोरून घेतो
तुझे गोड हास्य पाहून मी तुला हृदय दिलय
खरंच सांगतो कारण तुझ्याशी पहिलं प्रेम झालय
जेव्हा तू केस सावरतेस खरंच खूप सुंदर दिसतेस
माझं मन उदास होतं जेव्हा तू शांत असतेस
कायम तू खूप राहा असंच देवाजवळ मागणं केलय
खरंच सांगतो कारण तुझ्याशी पहिलं प्रेम झालंय.

- ऋषिकेश अशोक देशमुख
बी.एस्सी. ३

मैत्री

मैत्री म्हणजे दोन जीवांना जोडणारा पूल...
मैत्री म्हणजे वेलीवरचे फुल...
मैत्री म्हणजे संकटकाळी मदतीचा हात...
मैत्री म्हणजे आभाळाला पडलेले स्वप्न...
मैत्री म्हणजे शाबासकीची पाठीवर थाप...
मैत्री म्हणजे आसवे पुसणारा उबदार हात...

- कु. सरिता सदाशिव हळदकर
बी.ए. ३

मुलींनी वागावे तरी कसे ?

मनमोकळेपणाने समाजात वावरले तर
म्हणतात मुलींना वळणच नाही...
धीरगंभीरपणे समाजात वरले तर
म्हणतात जीवनाला सामोरे जाण्याची हिंमत नाही...
लग्न लवकर केलं तर
म्हणतात बाहेर हिचं प्रेमप्रकरण असेल...
लग्न उशीरा होत असेल तर
म्हणतात मुलीतच काही खोट असेल...
खूप मित्रमंडळी असतील तर
म्हणतात टवाळखोर असेल...
आणि मित्रमंडळी नसतील तर
म्हणतात, एकलकोंडी असेल...
खूप शिकलेली असेल तर
म्हणतात, डोक्यावर मिरे वाटेल...
आणि कमी शिकलेली असेल तर
म्हणतात, अडाणी असेल...
अशा या दुतोंडी दुनियेत
मुलींनी जगावे तरी कसे ?
निरपराधी असताना बदनामीला घाबरते
मरावे तरी कसे ?
मुलींनी वागावे तरी कसे ?
मुलींनी जगावे तरी कसे ?

- कु. पुनम धोंडीराम पाटील
बी.ए. ३

आयुष्य कसं जगावं ?

आयुष्य थोडंसच असावं...

पण

आपल्या माणसाला ओढ लावणारं असावं

आयुष्य थोडंच जगावं...

जन्मो-जन्मीचं प्रेम मिळावं

प्रेम असं घ्यावं की...

घेणाऱ्याची ओंजळ अपुरी

पडावी

मैत्री अशी असावी की...

स्वार्थाचंही भान नसावं,

आयुष्य असं जगावं की...

मृत्यूने ही म्हणावं

“जग अजून मी येईन नंतर...!!”

- कु. सृष्टी बाळासो भाट

बी.ए. ३

आयुष्य

आयुष्य जगताना चुका होत राहतात,

नि चुका सुधारता सुधारता

आयुष्यच संपायला लागतं.

जन्मापासून मरणापर्यंतच्या काळाला

आयुष्य म्हणतात,

पण किती काळ आपला आहे,

हे माहीत नसतं.

सुख दुःखाचे गणित जुळवावे लागतं,

सोबत असूनही एकटेपणानेच जाव लागतं.

खरे खोटे काही माहीत नसतं.

पण एक दिवस वेळ निश्चित येईल,

हेच मात्र सत्य असतं...

- कु. श्रीवेणी कृष्णात पाटील

बी.ए. ३

माझं जगणं

या जीवनी मरणयातना

का दिल्यास देवा मजला,

या देहरूपी पिंजऱ्यामध्ये

का जीव माझा कोंडिला.

या जगण्यापरी मरण

वाटे मज गोड,

नको आता हा फास

जीव ही म्हणे हा शेवटचा सोड श्वास.

सहज सोडावी ही नाती

नको मजला ठावं,

कोण जाणे कोठून आलो

कोणता आपला गाव.

रिकामे आलो रिकामे जाणार

कशाला हा जगण्याची हावं,

माहीत नाही या जगात

कोण चोर आणि कोण साव.

हृदय हे माझे रडते आहे

परि डोळा आसवे नाही

हसून दिवस ढकलत आहे

परि मना चैन नाही.

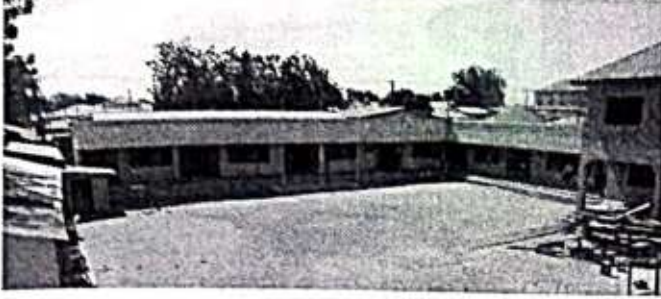
जगावे की मरावे हाच प्रश्न आहे

उत्तर परी सापडत नाही.

- कु. सीमा बळवंत बार

बी.ए.

तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली

जिथे होते आपल्याला ज्ञानप्राप्ती,
जिथे असतो आपला गुरू,
जिथे असते आपली माता सरस्वती,
तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली.

जिथे तयार होतात मोठी स्वप्ने,
जिथे मिळतो मार्ग जगण्याचा,
जिथे होतो आपण निर्माण,
तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली.

जिथे असतात आयुष्याचे मंत्र,
जिथे मिळते प्रेरणा ज्ञानाची,
जिथे मिळते माणुसकीचे तंत्र,
तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली.

जिथे असतात फुले आणि मुले,
जिथे बनते आयुष्य सुंदर,
जिथे मिळते यशाची गुरुकिल्ली,
तेच मंदिर म्हणजे शाळा आपुली.

- चंद्रनिल सावंत
बी.एस्सी. भाग १

आयुष्य

आयुष्य म्हणजे खेळ नव्हे
फुकट मिळालेला वेळ नव्हे.
आयुष्य एक कोडे आहे
सोडवाल तितके थोडे आहे.

म्हणून म्हणतोय आयुष्यात
येऊन माणसे मिळवावी.
एकमेकांची सुख-दुःखे
एकमेकांना कळावी.

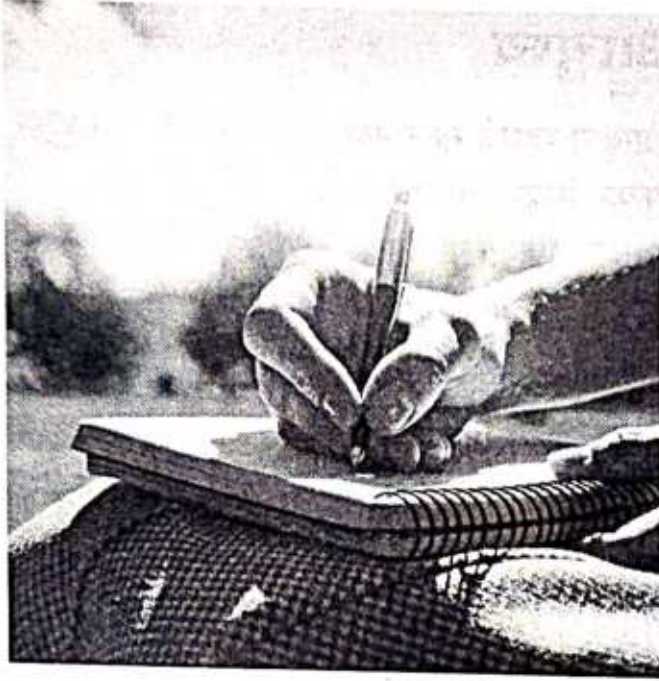
बघायला गेले तर
आयुष्य खूप सोपे असते.
जगायला गेले तर
दुःखातही सुख असते.

चालायला गेले तर
निखारे ही फूले होतात.
तोंड देता आले तर
संकट ही क्षुल्लक असते.

वाटायला गेले तर
अश्रूंत ही समाधान असते.
पचवायला गेले तर
अपयश ही सोपे असते.

- कु. पुजा तानाजी पाटील
बी.एस्सी. ३

विचारांच्या पलीकडील जग

असेल जसा स्वभाव,
तसा मिळेल भाव.
माणुसकीच्या शिदोरीवरती,
ठरेल तुमची लायकी.

मनाप्रमाणे घडते कर्म,
कर्माप्रमाणे भोग,
भोगाप्रमाणे प्राप्त होते ज्ञान,
ज्ञानाचे करावे लागते दान.

आपल्या जिवाचे साधन
जोडून देती नाती-गोती,
म्हणूनच, विचारांच्या पलीकडील जग
फिरते आहे स्वतःभोवती!

- चंद्रनिल सावंत
बी.एस्सी. भाग १

बाप

बाप स्वाभिमानी बाणा, बाप कणकर कणा,
त्याच्या काळजात सुद्धा लाजाळूची संवेदना.
त्याची पहाडाची छाती, त्याचे हृदय गुलाब,
त्याच्या घामाच्या थेंबांना हिऱ्यामोत्याचा रुबाव.
बाप तलवार ढाल, बाप पेटती मशाल,
बाप जागतो म्हणून, घर झोपते खुशाल.
बाप घराचा तो पाया, आई कळस त्यावर,
जेव्हा खचतो पाया तेव्हा कोसळते घर.
उलाढाली करतो हा बाप फक्त घरासाठी,
शिव्या, शाप या जगाचे बाप घेतो सारे माथी.
घर बायको नी मुले यांना जगविण्यासाठी,
बाप होतो येडापिसा एका-एका पैशासाठी.
बाप म्हणजे जणू की, वाल्या कोल्याची जमात,
त्याच्या पापामध्ये कोणी होत नाही वाटेकरी.
बाप म्हणजे कसा, जसा पाण्यातला मासा,
त्याच्या डोळ्यातला थेंब, कुणा दिसणार कसा.
बाप साठवतो अश्रू, वाट पाही त्या क्षणाची,
जन्मभराचे रडतो, लेक जाताना सासरी.
ज्याने जपले मुलांना, तळहाती पाकळ्यात,
अशा बापासाठी येवो अश्रू डोळ्यात.
बाप टाकल्यावरती त्याचा बनावे आधार,
नाही उपयोग पुन्हा काही घातले पितर.
बाप म्हणजे जसे की, झाडच अबोली,
बाप म्हणजे मुलांची, सततची माऊली.

- कु. पुनम श्रीपती साठे
बी.ए. ३

हिंदी विभाग

मानव की है जाति एक ही, अंतर्जाति कहाँ है?
मानव धर्म-धर्म है केवल और सभी कुछ भ्रम है ।

- 'चित्रकूट'

रामेश्वर दयाल दुबे

विभागीय संपादक

डॉ. सादिक देसाई

अनुक्रमणिका

गद्य विभाग

- महिला संरक्षण.....कु. शुभांगी सुनिल भारमल
- मेरे सपनों की रानी.....आकाश यशवंत पाटील
- राष्ट्रभाषा का आज का स्वरूप.....कु. हर्षदा सर्जेराव साठे
- प्रेमचंद एक युग पुरुषकु. पूनम श्रीपती साठे
- संत कबीरकु. कोमल यशवंत फराकटे
- राष्ट्रकवि मैथिलीशरण गुप्तकु. सावूताई सर्जेराव बारड

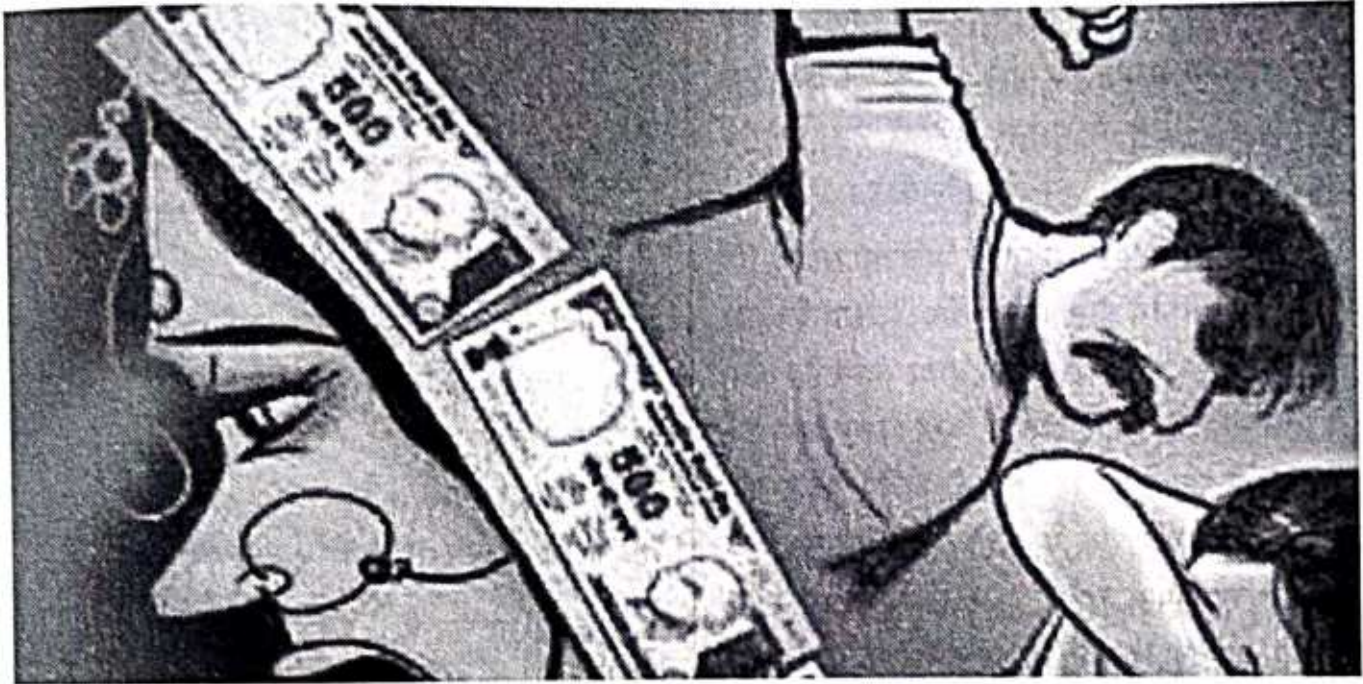
पद्य विभाग

- रिश्ता.....कु. सीमा बळवंत बारड
- आधुनिक परिभाषाएँकु. जान्हवी राजकुमार पाटील
- किताबेकु. सुजाता हिंदूराव घेवडे
- अलविदाकु. अंकिता आनंदा पाटील
- बचपन.....कु. मेघा मोहन चौगले
- अनमोल विचार.....कु. सुरेखा पांडूरंग बारड
- विचारधाराएँकु. पुजा अशोक कोरवी
- हम बच्चे आजाद देश के.....कु. अक्षय गजानन कारीवडेकर
- दोस्तीकु. सुजाता हिंदूराव घेवडे
- देश विशेषकु. धनश्री धनाजी दावणे
- लककु. अस्मिता अनिल पालकर
- हिंदी.....कु. पुजा तानाजी पाटील

महिला संरक्षण

कु. शुभांगी सुनिल भारमल
बी.एस्सी. २

नारी को शक्ति का स्वरूप माना जाता है । आज वही नारी अपनेही घर में सुरक्षित नहीं है क्यों? क्यों कोई भी लडकी दिन में भी अकेली नहीं घुम सकती? इस परिस्थिती को कौन जिम्मेदार है? हमारा समाज? हमारी संस्कृती? या फिर खुद वो लडकी? नहीं दोस्तो, इसे जिम्मेदार है हमारी पुरुषप्रधान संस्कृती और उनकी घटीया सोच । आज महिलाओं की कामयाबी का परचम हर क्षेत्र में लहरा रहा है । लेकिन इसी कामयाबी से हमारे पुरुषों के अहंकार को ठेस पहुंच रही है । और यही अहंकार उन्हे अत्याचारी बना रहा है, उन्हे अपराधी बना रहा है । और ये आजकल कि स्थिती नहीं है? ये सदियोसे चलता आ रहा है । भरी सभा में, बडे बुजुर्गों के साम ने द्रोपदी का चिरहरण हुआ किस किसको दोष देंगे

हम? सभी तो पुरुष थे । पांडव भी पुरुष थे, दुष्यासन भी पुरुष था, भीष्म भी पुरुष था और द्रोणाचार्य भी पुरुष, लेकिन उस समय तो भगवान श्रीकृष्ण ने द्रोपदी कि लाज बचा ली किंतु आज, आज कोई कृष्ण नहीं बचा है । सीता को उठाके ले जानेवाला रावण, उन्हे अग्नी परिक्षा दिलाने वाले राम ये सभी तो पुरुष थे । क्या सिर्फ इसलिए के वो पुरुष थे वो कुछ भी कर सकते थे? नहीं । क्या दोष था द्रोपदी का? क्या दोष था सीतामाता का? यही के वो एक स्त्री थी । और फिर ये तो सतयुग कि, त्रेतायुग, द्वापार युग कि घटना है और आज, आज कलियुग है ।

महिला सुरक्षाके मायने बहुत अहम है । फिर चाहे वह घर पर हो, घर से बाहर हो या फिर दफ्तर मे हो । महिलाओं पर किये अपराधों का उदाहरण

ले, खास कर बलात्कार, तो ये इतने भयावह और डरावने थे कि आम आदमी कि रुह तक कांप जाए आकडे । भारत कि राजधानी दिल्ली में चलती बस में 'निर्भया' के साथ सामुहिक बलात्कार हुआ । और हमारी न्यायव्यवस्था ने उनमेसे एक आरोपी को केवल उम्र नाबालिक होने का कारण देके रिहा करवाया । लेकिन मैं पुंछती हूँ 'अरे उम्र भले ही नाबालिक थी लेकिन जुर्म तो बालिक था ।'

अरे, आप बात करते है महिला सुरक्षा कि लेकिन कैसे करेंगे उस कली कि सुरक्षा जिसका गला अपनेही माँ कि कोंक में दबाया जाता है? क्यो उसे हक नहीं है इस दुनिया में आने का? क्या उसे हक नहीं है अपने माँ कि गोद मे खेलने का? कब तक? आखिर कब तक ऐसा ही चलता रहेगा? कब तक महिला अपना चेहरा घुंघट में छिपाती रहेगी? अगर ये वास्तव बदलना है तो हमारे कायदे कानुन सक्त होने चाहिए । किसी भी बलात्कारी को कडी से कडी सजा होनी चाहिए और हाँ महिलाओं को खुद सक्षम होना होगा । उन्हे अपनी सुरक्षा खुद करनी होगी । में भी किती मायने मे पुरुष से कम नहीं हू ये आत्मविश्वास उस खुद मे जगाना होगा ।

कोमल है कमजोर नहीं तू
शक्ति का नाम हि तेरा नारी है ।

आखिर में एक नारी होने के नाते में आप सबेस यही कहना चाहती हूँ कि, 'नहीं चाहिए हमे ५०% आरक्षण

हमे चाहिए १००% संरक्षण ।'

रिश्ता

पता नहीं क्या है रिश्ता हमारा
पल पल तुम्हे ही सोचती हूँ
हर घडी तुम्हारा खयाल,
आखिर क्यू सोचती हूँ
मन में है ये सवाल ।

ना नींद है, ना चैन है,
ना भूख है, ना प्यास है,
ना सुकून है, ना राहत है,
दिल है बेकरार, जुबान है खामोश,
डुबी हूँ इश्क में ना रहा होश ।

चलो जो भी है,
आखिर रिश्ता तो रिश्ता ही है,
ना है इसका नाम, ना है इसका दाम,
खैर छोडो अब क्या है इसका काम ।

लब्जो ने छोड दिया,
बयान करना कोई फसाना,
और दिल ने भी छोड दिया,
दिल में किसी को बसाना ।

- कु. सीमा बळंत बारड
बी.ए. २

मेरे सपनों की रानी

आकाश यशवंत पाटील

बी.ए. २

दोस्तो, आज मैं आपको अपनी जिंदगी के बारे में कुछ बताना चाहता हूँ। क्यों कि मैंने सुना है कि गम बाँटने से कम होता है। और अगर हो सके तो कभी मेरी बताई हुई राह पर मत चलना, क्यों कि इस राह पर मुश्किले बहुत सारी हैं।

आज तक तो मेरी जिंदगी हँसते खेलते बिती है। लेकिन कुछ ही महिनो पहले एक प्यारी सी लडकीने मेरी हँसती खेलती जिंदगी में कदम रखा है। उसना नाम पुजा है। आज तक तो मैं प्यार के मामलों में बिलकुल अनपड था। परंतु धीरे-धीरे जब हमारी मुलाकाते बढ़ने लगी तब उस लडकीने हमें प्यार की भाषा सीखा दी। और प्यार करना सीखाया तो भी ऐसा की मैंने अपनी पूरी जिंदगी उसके हवाले करने का फैसला कर दिया। और हम दोनो की जिंदगी अब हमारी हो गई। वो लडकी वैसे तो बहुत प्यारी है, पर थोड़ी सी पागल है।

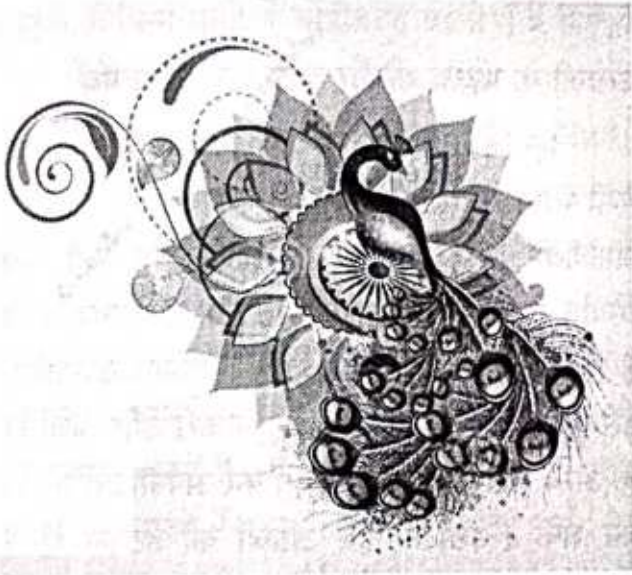
एक दिन ऐसा हुआ कि हमने अपनी सपनों की रानी के बारे में उसे बताया। हमें तो खुद ये मालुम नहीं था कि वो कौन है, और कैसी है, हमने उसे कभी देखा तो नहीं था, परंतु मेहसुस जरूर किया था। और फिर हमने अपनी पागल को कहा की अगर आप हमें हमारी सपनों की रानी की तरह प्यार दोगी तो हम अपनी सारी जिंदगी आपके हवाले कर देंगे। परंतु हमें क्या मालुम था कि हमारी इस छोटी सी भूल का अंजाम हमें बहुत महंगा पडेगा।

वो लडकी हमें इतना प्यार करती थी कि हमारी सपनों की रानी के बारे में सुनकर रोने लगी और मुझसे कहा कि आप को मुझसे ऐसा क्या लगा कि आप मुझसे भी ज्यादा उस लडकी को प्यार करते हो? और आप अगर मुझसे भी ज्यादा प्यार करती है तो फिर आपकी जिंदगी आपको और आपकी सपनों की रानी को मुबारक। और अगर आप उसी को अपना सबकुछ देना चाहते हो तो आपको हमारी तरफ से पूरी आजादी है, क्योंकि मैं कौन होती हूँ आपके उपर अधिकार जतानेवाली, हम आपको इतना भी कहेंगे की मेरा क्या कसूर था।

मेरा कसूर अगर था तो सिर्फ उतना ही कि मैं अपनी सपनों की रानी की तरह उसे प्यार देना चाहता था और उसका कसूर ये था कि वो हमसे बेहद प्यार करती थी। इसलिए उसने हमारी सपनों की रानी को एक जातीजागती तसवीर बनाकर हमसे, इतना नाराज हो गई की उसने हमारे प्यार भरे रिश्ते को 'आप और

राष्ट्रभाषा का आजका स्वरूप

कु. हर्षदा सर्जेराव साठे
बी.ए. ३

भारत की संविधान में हिन्दी को भारत की राष्ट्रभाषा स्वीकार किया गया है। संविधान के बनते समय यह निर्णय किया गया था कि सन १९६५ तक अंग्रेजी केंद्रिय सरकारकी राजकाज की भाषा रहेगी, और तब तक हिन्दी का संवर्धन करते हूए धीरे-धीरे उसका सरकारी कार्यों में प्रयोग होता रहेगा और १९६५ के बाद हिन्दी को भारत की राष्ट्र भाषा का मान प्राप्त होगा, सरकार का सारा कामकाज हिन्दी के माध्यम से ही चलेगा। पर हुआ कुछ और ही।

हिन्दी की उपेक्षा

हिन्दी के विकास के लिए सरकार ने विविध विभागों की स्थापना की। जिससे यह लगता है कि सरकार सचमुच ही हिन्दी का प्रचार कर रही है, परंतु असलीयत बिल्कुल विपरित थी। केंद्रिय सरकार का कार्य अंग्रेजी भक्त नेताओं और पुराने अंग्रेजी भक्त सरकारी अफसरों द्वारा किया जा रहा था। ये

लोग शासन और शिक्षा के माध्यम के लिए हिन्दी को असमर्थ मानते थे इसलिए इनसे हिन्दी की उपेक्षा हुई। जब हमारे नेताओं और अफसरों के यह ध्यान में आया कि संविधान के अनुसार १९६५ के बाद तो हिन्दी को एकमात्र राष्ट्र भाषा बनाना ही पडेगा, तो उन्होंने संविधान में संशोधन कर अंग्रेजी और हिन्दी को अनिश्चित कालतक भारत की राष्ट्र भाषाएँ बनायी और इसका परिणाम यह हुआ कि केंद्रिय सरकार का कार्यभार अधिकांशतः अंग्रेजी में ही हो रहा है। हिन्दी के विकास और सरकारी कामकाज में हिन्दी के प्रयोग की दिशा में कोई भी ठोस प्रयत्न नहीं किया जा रहा है। साथही तामिलनाडू, बंगाल जैसे अहिन्दी राज्यों में हिन्दी का विरोध बहुत तीव्रता से हो रहा है।

आज हमारे सामने यह प्रश्न उठता है कि हमारे शासक हिन्दी को सरकारी राजकाज की भाषा क्यों नहीं बनने देते? इसका जवाब यह है कि हमारे अंग्रेजी भक्त नेता और सरकारी अफसर हिन्दी के विरोध में कहते है कि हिन्दी दरिद्र और असमृद्ध भाषा है। उसमें वैज्ञानिक शब्दावली का अभाव है, इसलिए उसे सरकारी कामकाज और उच्च शिक्षा का माध्यम नहीं बनाया जा सकता। असलियत तो यह है कि ये नेता और अफसर हिन्दी भाषा के साहित्य से बिल्कुल अनभिज्ञ थे।

इसके साथ-साथ यह भी कहकर विरोध किया जाता है कि हिन्दी को केंद्रिय सरकार की राजकाज की भाषा बनाया तो हिन्दी भारत की अन्य

राजभाषाओंपर छा जाएगी और उनका विकास रुक जाएगा, और केंद्रीय सरकार की सत्ता हिन्दी भाषियों के हाथोंमें ही रहेगी और अन्यभाषा-भाषी राज्य अपनी उन्नति न कर सकेंगे। परंतु यह बिल्कुल झूठा आरोप है।

वास्तविक रूप-रोजी-रोटी की समस्या

आजादी के बाद स्वार्थी राजनितिज्ञों तथा सरकारी पदाधिकारियोंद्वारा अपनी और अपने बच्चों की भावी रोजी-रोटी को सुरक्षित रखने के स्वार्थमय प्रयत्नों ने राष्ट्र भाषा की समस्या को उलझा रखा था। ये लोग हिन्दी को हीन समझकर अंग्रेजी पढना-लिखना गौरव की बात समझते हैं। अंग्रेजी पढे-लिखे और अंग्रेजी के माध्यम से उच्च पदोंपर रहनेवाले हमारे पुराने सरकारी पदाधिकारियों को यह चिन्ता है, कि यदि हिन्दी सरकारी कामकाज की भाषा बन गयी तो, उनकी रोजी रोटी मारी जायेगी, क्योंकि वे हिन्दी नहीं जानते। साथ-साथ उनके बच्चे भी देशी और विदेशी स्कूलों में अंग्रेजी के माध्यम से शिक्षा प्राप्त कर रहे हैं, और हिन्दी नहीं जानते, इसलिए भविष्य में उँचे सरकारीपद उन्हें नहीं मिलेंगे, यह डर उन्हें लग रहा है।

आजकल उच्च सरकारी नौकरियाँ अंग्रेजी शिक्षा प्राप्त लोगों को ही मिलती है, इसका कारण यह है कि केंद्रीय सरकार की नौकरियों के लिए नौकरों का चयन करनेवाली सरकारी संस्था 'लोक सेवा आयोग' की संपूर्ण परिक्षाओंमें जादातर अंग्रेजी को ही महत्व दिया जाता है। इसका भी कारण यह है कि इसके भी संपूर्ण पदाधिकारी अंग्रेजी भक्त होते हैं और अन्य भाषाओं के बारे में अनभिज्ञ। इसलिए अंग्रेजी भाषी लोगोंद्वारा हिन्दी को रोजी-रोटी के लिए विरोध होता आया है।

आज देश के एक प्रतिशत से भी कम अंग्रेजी पढे-लिखे लोगों ने अपने स्वार्थ के लिए देश के निन्यानवे प्रतिशत लोगों की सुख-सुविधा की उपेक्षा की है। प्रजातंत्र का इससे बड़ा मजाक और क्या हो सकता है?

अंग्रेजी के महत्व को दूर करने का एक उपाय

एक स्वतंत्र राष्ट्र में हजारों मील दूर की एक ऐसी भाषा राज्य करें, जिसका उस देश की संस्कृति, जनजीवन और इतिहास से कोई संबंध नहीं, यह स्थिति उस राष्ट्र के आत्मसम्मान के लिए अशोभनीय है। आज भारतीय शिक्षापद्धति की एकमात्र उपयोगिता इसमें है कि हम पढ-लिखकर नौकरी और अर्थार्जन के अन्य साधनों का ज्ञान प्राप्त कर अपनी उपजिविका कर सकें। इसलिए हमें अंग्रेजी को हटाकर हिन्दी तथा अन्य भारतीय भाषाओंको अपनी शिक्षा का माध्यम बनाना पडेगा। यदि लोकसेवा आयोग की परिक्षा और उसके अध्ययन का माध्यम पुरी तरह से भारतीय भाषाओं को बना दिया जाए, तो अंग्रेजी का महत्व अपने आप समाप्त हो जाएगा। और हिन्दी अधिक उन्नति कर सकेगी। यह कहना अपनी गुलामगिरी का प्रतिक है कि हिन्दी इतनी समृद्ध नहीं है कि उसे उच्चशिक्षा और सरकारी कामकाज की भाषा बनाया जा सके।

हिन्दी ही क्यों राष्ट्रभाषा बने?

भारत में विभिन्न भाषा-भाषी अनेक राज्य है। भारत में अब भाषावार राज्यों का पुर्नगठन हुआ है। भारत के संविधान में भारत की राज्यों की भाषा के आधारपर चौदह राज्यभाषाएँ स्वीकार की गयी थी। इन चौदह राज्यभाषाओंमें से अनेक भाषाएँ साहित्यिक दृष्टिसे समृद्ध है। हिन्दी भी उनमें से एक है। फिर सवाल यह उठता है कि हिन्दी को

ही राष्ट्रभाषा या संपर्क भाषा क्यों बनाया गया? इसका कारण यह है कि राष्ट्र को संपर्क भाषा उसी भाषा को बनाया जाता है, जिसे बोलनेवालों और समझनेवालों की संख्या अधिक होती है, और जो राष्ट्र के विभिन्न भागों में थोड़ीबहुत बोली और समझी जाती है। इसके अनुसार हिन्दी आज भारत के छह राज्यों की राजभाषा है - उत्तर प्रदेश, बिहार, मध्यप्रदेश, राज्यस्थान, हरियाना और हिमाचल प्रदेश। आज हिन्दी को बोलने तथा अपने संपूर्ण कार्यों में व्यवहृत करनेवाले लोगों की संख्या लगभग ३०-३५ करोड है। इसके अतिरिक्त देश के बड़े-बड़े शहरो, कलकत्ता, बम्बई आदि में हिन्दी बोलनेवाले लाखों की तादाद में रहते हैं। साथही विभिन्न अहिन्दी भाषा राज्यों के लाखों विद्यार्थी प्रतिवर्ष हिन्दी पढते हैं, और यह क्रम गत ४० वर्ष से निरंतर चलता आया है। यदि इन सबको मिला दिया जाय, तो भारत में हिन्दी बोलने, समझने और लिखने - पढनेवालों की संख्या लगभग ५० करोड से जादा होगी। अर्थात् भारत की जनसंख्या में से सबसे अधिक लोग हिन्दी बोलते, समझते और लिखते-पढते हैं, और अपने दैनिक जीवन में इसका इस्तेमाल करते हैं। और किसी भी राष्ट्र की संपर्क भाषा उसी भाषा को बनाया जाता है, जिसके बोलने और समझनेवालों की संख्या उस राष्ट्र में सबसे अधिक होती है। और इसी के अनुसार हिन्दी को भारत की संपर्क भाषा बनाया गया है। भारत की अन्य भाषाओं में से कोई भी अन्य भाषा ऐसी नहीं है कि वह इतने लोगोंद्वारा बोली और समझी जा सके। साथ-साथ भारत में अंग्रेजी लिखने-पढने और समझनेवालों की संख्या एक करोड से अधिक नहीं होगी, इसलिए किसी दशा भी में अंग्रेजी को भारत की संपर्कभाषा बनाया ही नहीं जाता चाहिए।

हिन्दी भाषियों का कर्तव्य

अब हम यह सत्य जान चुके हैं, कि सरकारी कानूनद्वारा कोई भी भाषा सच्चे अर्थों में राष्ट्र की राष्ट्र भाषा नहीं बन सकती। सरकारी स्तरपर जरूर बनेगी मगर साधारण लोगों की संपर्क भाषा वहीं बनती है, जो देश की अधिकांश जनता में प्रिय होती है। इसलिए हमें सरकारी सहाय्यता पर नहीं निर्भर रहना चाहिए। भाषा संस्कृति का प्रसार करती है। अंग्रेजी भाषा अंग्रेजों की शासन करनेवाली मनोवृत्ति की प्रतिक रही है। भारत में तो उसका यही रूप है। आज देश में अंग्रेजी का साम्राज्य रहने का यह परिणाम हुआ है कि देश, विदेशी संस्कृति से बुरी तरह आक्रान्त है। हम पग-पग पर इसका प्रमाण पाते हैं। इसलिए इस विदेशी आकर्षण को समाप्त करना होगा, और यह तभी संभव होगा, जब हम विदेशी संस्कृति की प्रचारक इस अंग्रेजी का प्रभुत्व समाप्त करेंगे। इसके लिए हमें अपनी मातृभाषा को अपनाना होगा, उन्हे जीवन के हर क्षेत्र में प्रधान स्थान देना होगा। ऐसा होनेपर सभी भारतीय भाषाओं की अभिवृद्धि होगी और उन सबको एकसुत्र में बाँधने का काम हिन्दी करेगी, और संपूर्ण देश की विभिन्न भाषाओं और स्थानिय संस्कृतियों को विकसित कर राष्ट्रीय एकात्मता और भावात्मक एकता को बढावा देगी, और आज के इस दिनों में इसकी नितांत आवश्यकता है।

और यह काम आज के दिनों में सिर्फ एकही संपर्क भाषा पूरी तरह से कर सकती है, और वह है, भारत में सबसे अधिक लोगोंद्वारा प्रयुक्त की जानेवाली संपर्कभाषा हिन्दी।

प्रेमचंद एक युग पुरुष

कु. पूनम श्रीपती साठे
बी.ए. ३

प्रेमचंदजी का जन्म सन १८८० में लमही नामक गाँव में हुआ था। इनके परिवार में उर्दू पढ़ने की प्रथा थी। अतः आरंभ में इन्हें भी उर्दू की शिक्षा दी गई। प्रेमचंदजी को उपन्यास पढ़ने का शौक बाल्यावस्था से ही था। उन्होंने 'मेरी पहिली रचना' शीर्षक लेख में अपने अध्ययन की चर्चा करते हुए लिखा है - "दो-तीन वर्षों में मैंने सैकड़ों ही उपन्यास पढ़ डाले होंगे।" अध्ययन की इसी प्रवृत्तिका परिणाम है कि प्रेमचंदजी ने छोटी आयु में ही लेखनी ग्रहण कर ली। सन १९०१ में उन्होंने अपना पहला उपन्यास लिखना आरंभ किया था। तब उनकी आयु बीस वर्ष की थी। सन १९०२ में उनका पहला उपन्यास प्रकाशित हुआ। वस्तुतः प्रेमचंदजी की जीवन-गाथा गरिबी, संघर्ष और त्याग से भरपूर है। सामाजिक रुढ़ियों के प्रति उनका विद्रोह तीव्र था। डॉ. इंद्रनाथ मदान ने उनके व्यक्तित्व के संबंध में लिखा है, "प्रेमचंद इतना सादा जीवन बिताये थे कि कल्पना नहीं कर सकते"। वे देहाती किसान के प्रतिरूप थे, जिनमें अहंकार नाम-मात्र भी न था। जीवन की सभी कटुताएँ सहते हुए भी वे प्रसन्न-चित्त होकर आगे बढ़ते थे, परंतु देश की दशा से वे सदैव दुःखी हुआ करते थे और उससे मुक्ति का उपाय सोचते-सोचते वे खो - से जाते थे। वे देश भक्त थे। समाज-विरोध या सम्प्रदाय-विशेष के समर्थक थे।

प्रेमचंद की उपन्यास-कला के सर्वोत्कृष्ट रूप के दर्शन उनके अंतिम उपन्यास 'गोदान' में हुए थे। और 'गोदान' को एक स्वर से हिन्दी का सर्वोत्कृष्ट उपन्यास घोषित कर दिया गया था। प्रेमचंद सामाजिक यथार्थवाद के पोषक थे। सैद्धांतिक स्तर पर सामा. यथार्थवाद का प्रतिनिधित्व अपने पूर्ण अर्थों में सर्वप्रथम 'गोदान' में ही हुआ था। प्रेमचंद के उपरान्त हिन्दी कथा-

साहित्य ने करवट बदली। प्रेमचंद व्यक्ति को एक सामाजिक इकाई मानकर चले थे, परंतु कुछ नवीन कला-सिद्धान्तों के समर्थकों ने व्यक्तिको सामाजिक इकाई न मान, उसे स्वयं में एक स्वतंत्र इकाई माना। प्रेमचंद के उपरान्त हमारी औपन्यासिक मान्यताओं में पर्याप्त अंतर आ गया। उपन्यासों ने प्रेमचंद की स्वस्थ सामाजिक यथार्थवादी परंपरा को भंगकर साहित्य का बहुत बड़ा अहित किया है। प्रेमचंद के सामाजिक यथार्थवादी की लुप्त परंपरा पुनः प्रबल हुई और आज उपन्यास-साहित्य में इसी का स्वर सबसे प्रबल है। कुछ तरुण कलाकार अभी तक इसके दुष्यभाव का अनुभव न कर सकने के कारण इसके मोह से ग्रासित हो उपन्यास लिख रहे हैं। अनेक प्रसिद्ध उपन्यासकार, जो प्रेमचंद युग से उपन्यासों का सृजन करते आये थे, इस युग में भी समान रूप से क्रियाशील रहे हैं।

कुछ लोगों ने आजादी के बाद प्रेमचंदजी को

सामाजिक यथार्थवाद की परंपरा को आगे बढ़ाया है, तथा कुछने उस परम्परा के क्षेत्र को विस्तार और नवीनता दी है। प्रेमचंद की लुप्त परम्परा को आगे बढ़ाकर समृद्ध बनाया गया है। नवीन दृष्टिकोन सामने आये है, नवीन शिल्प विधानों का प्रयोग किया गया है। उपन्यास के समान हिन्दी-कहानी भी प्रेमचंद द्वारा समृद्धि को प्राप्त हुई है। प्रेमचंद की लगभग ३५० कहानियों ने हिन्दी के लिए एक आदर्श प्रस्तुत कर उसे आगे बढ़ाया है। कहानी-क्षेत्र में उनका दृष्टिकोन सामाजिक यथार्थवाद है, परंतु जिस प्रकार उपन्यास-क्षेत्र में जैनेंद्र, अज्ञेय, जोशी आदि मनोविश्लेषणात्मक मानसिक कुष्ठावादी पद्धति को लेकर चले है, उसी पद्धति को उन्होंने कहानी के क्षेत्र में भी अपनाया है। कुछ कहानियों में समाजवाद का साहित्यिक संस्करण मात्र दिखाई दिया है, तथा कुछ में प्रेमचंद की सामाजिक यथार्थवादी धारा का नवीन और अधिक सशक्त रूप सामने आया। उपन्यासों के क्षेत्र में प्रेमचंद के उपरान्त जिस नवीनता और विस्तार का प्रसार मिलता है, उसी परिणाम में कहानी के क्षेत्र में नहीं मिलता।

साहित्य और जीवन दोनों उसके लिए एक-दूसरे के पर्यायवाची है। इसलिए यह कहना कि प्रेमचंद मनुष्य के रूप में साहित्यकार से भी अधिक महान हैं। प्रेमचंद इतने बड़े लेखक होते हुए भी दारिद्र्यता में जन्मे, दारिद्र्यता में पले और दारिद्र्यता से ही जूझते-जूझते समाप्त हो गए। प्रत्येक दृष्टिकोन से प्रेमचंद महान है। उन्होंने जीवन में वह साधना की थी, जिसने उनके साहित्य को चरमोत्कर्ष तक पहुँचा दिया। वस्तुतः प्रेमचंदजी का उपन्यास - साहित्य अपने युग की परिस्थितियों एवं उसकी समस्याओं का सच्चा दर्पण है। आचार्य हजारी प्रसाद द्विवेदी के शब्दों में “अगर आप उत्तर भारत की समस्त

जनता के आचार-विचार, भाषा-भाव, रहन-सहन, सुख-दुःख जानना चाहते हैं, तो प्रेमचंदजी से उत्तम परिचायक आपको नहीं मिल सकता।

प्रेमचंदजी हिंदी के प्रथम सर्वोत्कृष्ट मौलिक लेखक है। उन्होंने हिन्दी पाठकों की अभिरुचि को चंद्रकांता के गर्त से निकालकर सुदृढ साहित्यिक नीव पर स्थिर किया। हिन्दी-साहित्य के उस विशेष क्षेत्र में कादंबरी वा हितोपदेश के अनुवादों का लोकप्रिय होना तो संभव न था। इसके अतिरिक्त प्रेमचंदजी ने समाज के असाधारण वर्गों की और दृष्टि हटाकर मध्यम तथा निम्न श्रेणी के लोगों की नित्य-प्रति की समस्याओं की ओर हिंदी पाठकों का ध्यान आकृष्ट किया।

वस्तुतः प्रेमचंद के पदार्पण से पूर्व हिंदी - उपन्यास एक अविकसित कलिका की भाँति अस्फुट एवं चेतनाहीन साथा, किन्तु दिवाकर की प्रथम रश्मियों की भाँति प्रेमचंद की पावन-कला का पुनीत स्पर्श पाकर वह जाग पडा, खिल उठा और मुस्कुराने लगा।

प्रेमचंद का साहित्य एक दर्पण के समान था। उनके साहित्य में तत्कालिन सामाजिक समस्याओंको देखा जा सकता है। सामाजिक समस्याओं का चित्रण करके वे समाज परिवर्तन करना चाहते थे। प्रेमचंद का युग अनेक समस्याओं से पीडित था। अपना सारा जीवन उन्होंने समाज के लिए ही व्यतित किया। प्रेमचंद युग में - किसान समस्या, विधवा समस्या, विवाह समस्या, वेश्या समस्या आदि कई सामाजिक समस्याएँ थी। उन सभी समस्या का चित्रण तथा उन समस्या को सूलझाने के लिए उपाय भी प्रेमचंद ने अपने उपन्यास में सुझाए है।

इसलिए अगर हम उन्हें युगपुरुष कहेंगे तो वह गलत नहीं होगा।

संत कबीर : सामाजिक योगदान

कु. कोमल यशवंत फराकटे
बी.ए. ३

हमारे देश को संतोंकी विशाल परंपरा है। सभी संत शिक्षा या दिक्षा में अपना एक विशेष महत्व रखते हैं। हमारे देश का अध्यात्मिक विकास इन संतों की मौल्यवान देन है जो भारत के हर नागरिक को जीवन का सच्चा मार्ग दिखाने में समर्थ हैं। भारत के सांस्कृतिक, धार्मिक, ऐतिहासिक तथा सामाजिक एकता को बरकरार रखने में इन्होंने अपना महत्वपूर्ण योगदान है जो अतुलनीय है। इन सभी संत कवियोंने समाज को एक नयी दिशा देने का महान प्रयास किया है। ऐसेही विचारों को सामने रखकर संत कबीर ने अपना जीवन समाज के लिए समर्पित किया।

संत कबीर निर्गुणवादी कवियों में से एक है। निर्गुण संप्रदाय के अंतर्गत आनेवाले प्रायः सभी संत कवियों में अपना एक विशेष महत्व रखते हैं। संत कबीर के जन्मतिथी के बारे में विविध वाद प्रचलित है लेकिन उनकी जन्मतिथी स. १४५५

निश्चित की गयी है। स्वामी रामानंद इनके दीक्षा गुरु थे। महात्मा कबीर परम संतोषी, उदार स्वतंत्र चेतना, निर्भीक सत्यवादी, अहिंसा सत्य और प्रेम के समर्थक, बाह्याडंबर तथा क्रांतिकारी सुधारक थे। वे जन्मजात विद्रोही थे। उनमें एक आदम्य साहस एवं अखंड आत्मविश्वास था। उन्होंने कदाचार का विरोध किया। अपने जीवन के अंतिम समय तक अपनी अटपटी वाणी से उत्तरी भारत का नेतृत्व करते रहे।

कबीर निराकारवादी कवि थे। ईश्वर का अस्तित्व वे मनुष्य के हृदय में है ऐसा मानते थे। उन्होंने बहु देवतावाद का विरोध किया तथा एकेश्वरवाद का पुरस्कार किया। ईश्वर के बारे में उनके विचार अत्यंत आर्थिक हैं। ईश्वर का अस्तित्व तो प्रत्येक प्राणी तथा वस्तुओंमें है। उसे बाहर ढूँढने की आवश्यकता नहीं, ऐसा उनका मत था। ईश्वर के बारे में वह कहते हैं -

“घट-घट में साई रमता।”

कबीर ने धार्मिक कर्मकांड, रूढी परंपराओंका कुटनितियोंका कडा विरोध किया। उन्होंने भक्ति का एक ऐसा राजमार्ग प्रतिपादन किया है, जिसपर सभी सुगमता से चल सकते हैं। उसमें उच्च-नीच, ब्राह्मण-क्षुद्र, स्पृश्य-अस्पृश्य ऐसे विचारोंका कोई स्थान नहीं है। वे जाति-पाति और वर्ग भेद के प्रबल विरोधी थे। सार्वभौम मानवधर्म के वे प्रतिष्ठापक थे। उनके मतानुसार भगवद्भक्ति में सबको समान रूपसे अधिकार है। भगवद् कृपा के किस किसी

जाति की आवश्यकता नहीं है। इसके संबंध में उन्होंने अपने विचार निम्न पंक्ति में प्रकट किये हैं।

“जाती - पाति पूछे न कोई।
हरि को भजे सो हरि का होई ॥”

कबीर एकसाथ कवि, सुधारक और युगनेता भी है। तत्कालीन समाज को एक नई रोशनी देने का क्रांतिकारी कार्य कबीरने किया है। उन्होंने हिंदू और मुसलमान दोनों धर्मों के दोषों को अभिव्यक्त किया है। धर्म के नामपर की जानेवाली हिंसा, तीर्थ, व्रत, रोजा, नमाज आदि विधी विधाओ बाह्य आढंबपरोंपर जाती-पाति आदि पर अपनी परखड वाणी से खुलकर आक्रमण किया। धर्म के नामपर की जानेवाली पशुहत्या, हिंसा ऐसे धर्मकांड का उन्होंने कडा विरोध किया। इस संबंध में उनके निम्न विचार महत्वपूर्ण हैं -

“बकरी पाति खात है, ताकि काढी खाल।
जो जन बकरी खात है, तिनको कौन हवाल।”

किसी भी माध्यमसे जनसमाज में होनेवाले किसी भी भीषण को चाहे वह सामाजिक हो या धार्मिक हो, या आर्थिक हो उस शोषण को समाप्त करके समाज को नया मार्ग दिखलाना इसेही उन्होने अपना ध्येय माना था।

कबीर हिंदी साहित्य के महानायक थे। उन्होने समाज के प्रति जो कार्य किया है वह क्रांतिकारी है। उनका चरित्र आधुनिक युग में भी आदर्शवत है। उनका सामाजिक योगदान आज के आधुनिक युग में भी अपना एक विशेष महत्व रखता है।

ऐसे महान लोकनायक, सुधारक का निर्वाण सं. १५७५ में हुआ।

बचपन

काश! फिर से एक बार बचपन आता
बीती खुशियाँ वापस लाता।
माँ का प्यार दुलार मिल पाता।
फिर से जी पाता बचपन का जीवन।
हाँ वही अबोध और अज्ञानता का जीवन।

दाढी मूँछो से डरती
बडी-बडी आँखो से डरती
कई बहाने करके माँ तो
फिर से माँ की गोद में छुपती
हाँ वही तुतपालन और बालपन का जीवन।

कोई नहीं था दुश्मन तब तो
कहाँ खोयी या उलझन तब तो?
बस खेल-खेल में हँसता-रोता
दुख का कभी न अनुभव होता।
हाँ वही तनावमुक्त और स्वतंत्रता का जीवन।

काश! फिर से एक बार बचपन आता
बीती खुशियाँ वापस लाता।

- कु. मेघा मोहन चौगले
बी.ए.. ३

राष्ट्रकवि मैथिलीशरण गुप्त

कु. सावृताई सर्जेराव बारड
वी.ए. २

मैथिलीशरण गुप्त का जन्म ३ अगस्त १८८६ में झाँसी जिले के चिरगाँव नामक गाँव में एक संपन्न वैश्य परिवार में हुआ। इनके पिता सेठ रामचरण परम वैष्णव और राम-सीता के अनन्य भक्त थे। उनकी प्रारंभिक शिक्षा गाँव की पाठशाला में हुई। गुप्तजी जब सत्रह वर्ष के थे, तभी उनके पिताजी और बाद में उनकी माताजी भी चल बसी। उनके छोटे चाचा भगवानदासजीने उनकी देखभाल की। इन्हें मुंशी अजमेरी का सत्संग मिला जिससे इनमें साहित्यिक रूचि का विकास हुआ। आचार्य महावीर प्रसाद द्विवेदी के संसर्ग से गुप्तजी की कविता में काफी परिवर्तन आया।

१९४८ में आग्रा विश्वविद्यालयाने उन्हें 'डी. लिट' की उपाधि से सम्मानित किया। 'साकेत' महाकाव्य पर उन्हें अगला प्रसाद पुरस्कार मिला। गुप्तजी की काव्य रचनाओं में विषय की विविधता है। गुप्तजीने हिंदू, मुसलमान, सिख, ईसाई, बौद्ध,

किसान, मजदूर सबके जीवन और उनकी समस्याओं पर अपनी लेखनी चलाई है। उन्होंने वर्तमान परिस्थितियों का समाधान इतिहास तथा पुरानों की कथाओं में खोजा, फलतः उनकी रचनाओं में सभी कथानक पौराणिक और ऐतिहासिक है। उनकी राष्ट्रपिता में संकीर्णता नहीं, बल्कि उदान्त सांस्कृतिक चेतना की पुकार है।

मैथिलीशरण गुप्तजीने अपने काव्य में इतिहास के उपेक्षित पात्रों को न्याय देने का प्रयत्न किया है। उर्मिला, कैकेयी, यथोधरा, कुब्जा, विष्णुप्रिया आदि। नारी स्वातंत्र्य और स्वावलंबन की सार्थकता का गायन भी उन्होंने किया है।

गुप्तजीने जितने काव्यों का प्रणयन किया है, संभवतः दूसरा कोई कवि न कर सका। स्वदेश-संगीत, भारत-भारती, वैतालिक, किसान, साकेत, पंचवटी, द्वापर, यशोधरा, अनघा, गुरुकुल, शकुंतला, शक्ति, विष्णुप्रिया, वन वैभव, जयभारत, हिर्दीबा, युद्ध, कावा और कर्बला, कुणालगित, अजिन, रत्नावली, अंजलि, अर्घ्य, गृहस्थ गीता, चारुदत्त, स्वप्न वासवदत्त आदि लेखन उन्होंने किया।

गुप्तजी के पचास वर्षी कर्तृत्व काल में हिन्दी काव्य जगन में कई साहित्यिक प्रवृत्तियों का उदय और निरोभाव हुआ। गुप्तजी कालानुसार कभी पिछले नहीं रहें। एक ओर जहाँ उन्होने इतिवृत्तात्मक प्रवृत्ति को अपनाया तो दूसरी ओर उन्होने छायावाद, रहस्यवाद, प्रगतिवाद, प्रयोगवाद, साठोत्तरी कविता से भी मेल रखा। गुप्तजी द्विवेदी युग के कवियों

में शीर्षस्थ कवि रहे । गौरवशाली पद पर प्रतिष्ठित करने में इनका योगदान सर्वाधिक महत्वपूर्ण समझा जाता है । अतः उन्हें आदरपूर्वक 'राष्ट्रकवि' नाम से संबोधित किया जाता है ।

इसीसे यह स्पष्ट होता है कि, इन्होंने लेखनी चलाई और अपनी प्रतिभा का परिचय दिया । अपने इन महान काव्यों से वे मनस्वी कवि थे यह मालूम पड़ता है । ऐसे महान कवि का १२ दिसंबर १९६४ में देहावसना हुआ । और हिंदी काव्यप्रेमी लोग एक महान प्रतिभा से हमेशा के लिए वंचित हो गये ।

अनमोल विचार

'जो आँखे ईश्वर की ताबेदारी में रहना भला नहीं मानती उनका तो फूट जाना अच्छा है । जो जीभ ईश्वर की चर्चा नहीं करती वह गूँगी ही रहे तो अच्छा । जो कान सत्य नहीं सुनते व बहरे रह जाएँ तो अच्छा और जो तन ईश्वर की सेवामें नहीं लगता उसका न रहना ही अच्छा है ।'

- कु. सुरेखा पांडूरंग बारड
बी.ए. २

विचारधाराएँ

मानव धर्म-धर्म है केवल और सभी कुछ भ्रम है ।
सब पर प्रेम दुलार लुटाना, यही धर्म का क्रम है ।
कर्म मनुष्य धर्म, कर्म ही सिद्धि, शांति का दाता ।
निश्चेतन इस धरणी को भी श्रम ही स्वर्ग बनाता ।

'चित्रकूट' रामेश्वर दयाल दुबे
- संकलन पूजा अशोक कोरवी
बी.ए. २

हम बच्चे आजाद देश के

हम बच्चे आजाद देश के
ऐसा कुछ कर जाएँगे,
हमे भी युगो युगो तक लोग याद रख पाएँगे,
जन्म लिया इस पावन धरती पर,
इस धरती का ऋण चुकाएँगे,
नया परकाश नई रोशनी चारो और फैलाएँगे
हम बच्चे आजाद देश के,
स्वतंत्र भारत में हम ने जन्म लिया,
नहीं भूले हम उनकी कुर्बानी जिन्होंने हमे आजाद
किया,
उनकी कुर्बानी व्यर्थ जाने न देंगे,
हर सपना साकार कर दिखाएँगे,
भ्रष्टाचार, गरिबी को मिटा कर देश को तरक्की की
राह पर ले,
जाति-पाती का बंधन तोडकर भेद-भाव का फर्क
मिटायेंगे ।

- अक्षय गजानन कारीवडेकर
बी.ए. २

English Section

**"YOU CAN FOOL
ALL THE PEOPLE
SOME OF THE TIME
AND
SOME OF THE PEOPLE
ALL THE TIME.
BUT YOU CANNOT
FOOL
ALL THE PEOPLE
ALL THE TIME"**

- Abraham Lincoln

Section Editors

Prof. S. A. Salokhe

INDEX

Prose

- My First Love Vijaya Banderao Chougale
- Health and Fitness Vishal Patil
- Attitude..... Amruta Mahipati Patil
- Mind Power..... Daya Eknath Barad

Poetry

- College Day..... Vishal Patil
- Smile..... Dipali Patil
- Life's Account..... Pooja Patil
- The Value of Time..... Dipali Patil
- Someone like you Vaibhav Shinde
- Life Ankita Patil
- Life Sujata Ghewade
- Friendship..... Sujata Ghewade
- My Aim Dipali Patil
- Life Aishvrya Patil

Miscellaneous

- Mistakes Dhanashri Patil
- To get Best of Life..... Rajani Kalugade
- Best Message..... Rajani Kalugade
- Life Struggle..... Prajakta Patil

My First Love

Vijaya Banderao Chougale

B.A. II

MOTHER... where life begins and
Love never ends !!!

After all the definitions and expression of thoughts on a mother, I still feel that 'who is a mother' is a question that cannot be answered satisfactorily by words and one has to experience the love, nurturing, compassion and empathy of a mother at a personal level to know what is a mother. There is nothing as powerful as a mother's love and the only love that I really believe in.

I believe in Love at first sight, because I love my mom since I opened my eyes and my mom made me believe in love at no sight, because she loved me before seeing me. I have a great mom. She has greatly influenced my life by teaching me the value of hard work, value of family and value of giving to others. There is no drama, no complaints, no demands. The more I grow, the more I realize that my mom is the best friend that I ever

had have. Till today, I remember my mom's prayers and they always followed me...

M is for the Million things she gave me

O means only that she growing Old

T is for Tears she shed to save me

H is for her Heart of gold

E is for her Eyes with love-light shining in them

R means Right and Right she will always be put them all together, they spell MOTHER, a word that means the world to me.

I look on my childhood and thank the stars above. For everything, but mostly for the unconditional love of my mom. Ma-Ma does everything for the baby, who responds by saying Da-da first.

Mother means everything. Mother's love is what made the person we are today. We credit them for giving us unconditional love. It is incomparable, everlasting and forever remain in our hearts.

So all that I am, or hope to be, I owe to my angel Mom. She is the best. She is the most beautiful flower in my garden of love and she will remain the same forever...

My first love ever... my Mom.

Health and Fitness

Vishal Patil
B.Sc. III

Health can generally be measured on major three parameters. Physical, Psychological and Nutritional. Physical health means the physical appearance of a person; Nutritional Health means the presence of essential nutrients in the Body to fight diseases with immunity. Psychological health means the ability in a person to maintain patience calm and composure in all circumstances of life.

Health professionals consider cancer diabetes and several other mental and physical health issues such as depression, and lethargic attitude are deficiencies in fitness and well being of a person. Unhealthy and unfit lifestyle of a person also result in premature death. Obesity and lack of physical fitness in young generation sets the stage for diabetes, heart disease and other serious health problems.

Walking, running, cycling, playing, swimming, gardening, skipping are some of the health tips for losing weight during life time. Yoga and Pranayam are some of the importance activities which help us to maintain fit and healthy lifestyle. A person who is both physically and mentally strong enough to face the ups and downs in life and is not at all affected by drastic changes in the life circumstance.

One should also spend some time outdoors in the sun, inhaling fresh air and taking part in healthy activities to stay active and stay energetic.

Out of the several components that affect one's health; following are the five keys physical components to ensure the overall good health, fitness and mental well-being of a person.

1. Cardiovascular/Acrobic Conditioning
2. Strength - Training and muscular development.
3. Stretching - Muscles and Tendons.
4. Mental Rest and Relaxation - Balanced life style.
5. Sleep - Regular sleep.

In addition to that nutrition and fitness are essential for a healthy living not only we look and feel good but by eating the right nutritional food and doing the right amount

of exercise we could also lower the chances of getting some pretty serious life threatening disease.

the following things are to be done for maintaining Balanced healthy and fit lifestyle.

1. Keeping Body hydrated
2. Regular exercise.
3. Intake of nutrients
4. Regular sound sleep

Conclusion

Sound Health not only means keeping a healthy body it also includes a healthy mental condition. Our health depends upon several factors such as food, air, water, sunlight and healthy mental condition. Morning walk and physical exercises are very helpful for ensuring the fitness of our mind and body.

Life Struggle

Every struggle in your life has shaped you into the person you are today.

Be thankful for the hard times; they can only make you stronger

- Prajakta Patil
B.Sc. II

College Days

Remembering my classmates,
after few years.

My eyes are filled with tears.

Everybody is busy a lot.

No one is escaped destiny's plot.

Seeing the girl, whom one I thought
as my best friend.

After months remembered about her
for a little while

hearing she is happy, that makes me smile.

Everything is fresh in our mind.

Wish life could just rewind.

Let's laugh, play & rejoice,

Once again become college guys.

Chatting & laughing. We all were in elation,

Till the painful moments of Separation,

When it was times to part,

We returned with a heavy hearts.

Today life is full of commitments

And too many worries.

But those cherished moments.

Will live forever in our memories!!

- Vishal Patil
B.Sc. III

Attitude

Amruta Mahipati Patil
B.Sc. III

Now a days, it is too important to succeed in your life but, success is not that how much money you earn in your life. Success is a thing which develops the values of our living. Simple living and high thinking is a basic rule of life. But the first step of success is an attitude. Your positive attitude can make your way of success so easy.

Our happiness & success depend on our attitude. According to me, an attitude is the only thinking that acts as a milestone to a way to success. But sometimes something can destroy your attitude. When ego comes in

attitude it becomes arrogance. This arrogance can destroy your whole life. Positive attitude is a thing which we have to develop in our own life. Life is too short, so we have to live like winner. Winners never quit the battle midway and quitters never win any battle. There is no success without trying.

Foundation of success is an attitude. Your attitude contributes to success. Struggle is a part and parcel of life. For positive attitude always remember "Don't compare yourself with any one. Set new Goals & break set records. Success is a fight between you and your self. Trust yourself. Be positive and always remember one thing. No effect, No direct but try to be perfect. It is not your aptitude but it is your attitude that determines your attitude.

Best Message

"There is always another chance for everything in life."

But Fact is that...

There is no chance of another life so...

Dream it.

Mean it.

Love it.

Respect it.

- Rajani Kalugade

Mind Power

Daya Eknath Barad
B.Sc. III

Once, in Heaven there was a discussion among the gods to decide where the miraculous secret power, the power by which man can achieve anything in this world was to be kept hidden.

One of the Gods suggested that it could be kept hidden in the depth of the sea. Another said it could be buried on top of high mountains. The third one thought of a cave as the right place.

At last, the most intelligent among them said, "Keep it in the depths of man's mind. He will never suspect or imagine that the power is hidden there because right from his

childhood, his mind tends to wandering here and there and he will not look within. Only the intelligent among them will look within, and use the power and become great."

All gods agreed. So, do you see that the difference between two people lies in their minds? One knows how to tap its power and the other does not.

So, the truth expressed here is that in the depths of man's mind lies hidden miraculous power, using which one can become great.

Whatever you think, that you will be. If you think yourselves weak, weak u will be; If you think yourselves strong, strong u will be.

So this story gives idea that –

Life ends...

When you stop dreaming

Hope ends...

When you stop believing

Love ends...

When you stop caring

Friendship ends...

When you stop sharing

So happiness lies within you, embrace it and be the best version of yourself.

SMILE

Smile is a good gift
Smile brightens your day,
Solves problems in your way.
Smile gives hope and beauty.
Helps to fulfill your duty.
So smile and keep smiling.

Smile makes you friendly,
Gives friends to you directly.
Smile takes away sadness,
Believe! Its not just madness.
It cheers the young and old,
Gives them courage to be bold.

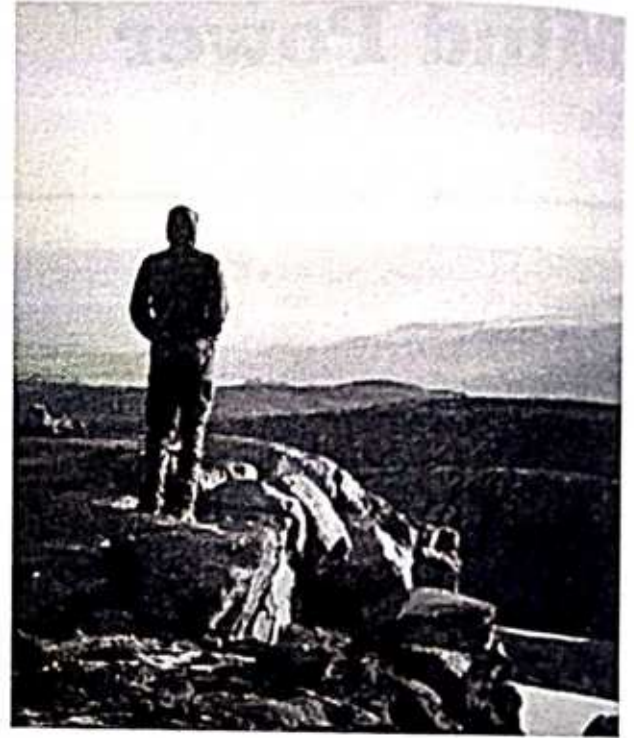
It's more precious than gold,
It can't be bought or sold.
So smile and keep smiling.
Believe me!
Smile is a precious gift by God.

- Dipali Pandurang Patil
B.Sc. III

To Get Best of Life

Do more than existing - Live
Do more than touch - Feel
Do more than book - observe
Do more than hear - Listen
Do more than listen - Understand
Do more than think - Ponder
Do more than talk - Act

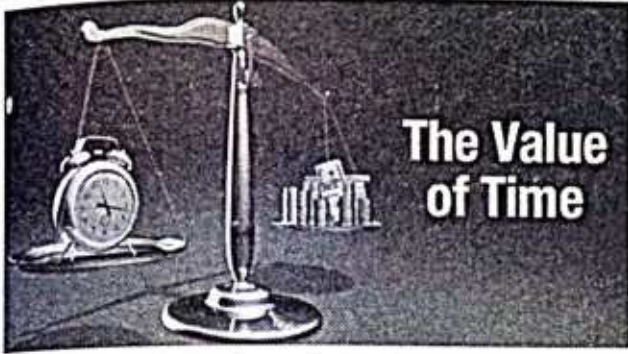
- Rajani Kalugade

Life's Account

Your hard work is your working Capital
Your happiness is your Profit
Your sorrow is your Loss
Your soul is your Good will
Your heart is your fixed Asset
Your duties are your outstanding expenses
Your friendship is your hidden Adjustment
Your character is your Capital
Your knowledge is your investment
Your patience is your interest
Your mind is your Bank Balance
Your bad thinking is your depreciation
Your behaviour is your Journal Entry
Your wife is your life Partner
Your child is your long Term Goal.

- Pooja Patil
B.Sc. III

The Value of Time

To realize the value of a year,
Ask a student who has failed in an exam.
To realize the value of a month
Ask a mother who has given birth to a baby
To realize the value of a week,
Ask the editor of weekly magazine.
To realize the value of day
Ask the daily wage labor who has ten kids
to feed.
To realize the value of hour
Ask the lovers who survived in an accident
To realize the value of a millisecond.
Ask a sport person who lost a medal in the
Olympics
Value every moment of the time you have!!

- Dipali Patil
B.Sc. III

Someone Like You

I feel I'm searching
Looking always for someone,
Someone to love,
Someone who loves me back,
Someone who wants to be with the real me.
Tell me that no one but he will know,
Someone who will allow me to know him.
Someone who calls just to say hello,
Someone to comfort and to hold,
Someone who respects and cares for me,
Someone who will tell me when.
Something is bothering him,
Someone that can make me laugh.
Even on the worst of days,
Someone who's face lights up every
time I enter the room,
Someone like you

- Vaibhav Shinde
B.Sc. III

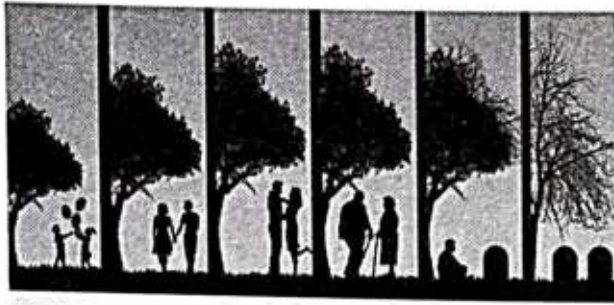

Life?...

A beggar Says -
Life is Trouble
A rich Says
Life is Fun
A poor Says
Life is Money

A poet Says
Life is full of Joy
A teacher says
Life is Teaching
A little boy Says
Life is Crying

But I Say
Life is Trying
- Ankita Patil
B.Sc. III

Life

Life is a gift, accept it
 Life is a duty, perform it
 Life is a game, play it
 Life is a song, sing it
 Life is a journey, complete it
 Life is a struggle, fight it
 Life is a puzzle, solve it
 Life is a love, enjoy it.

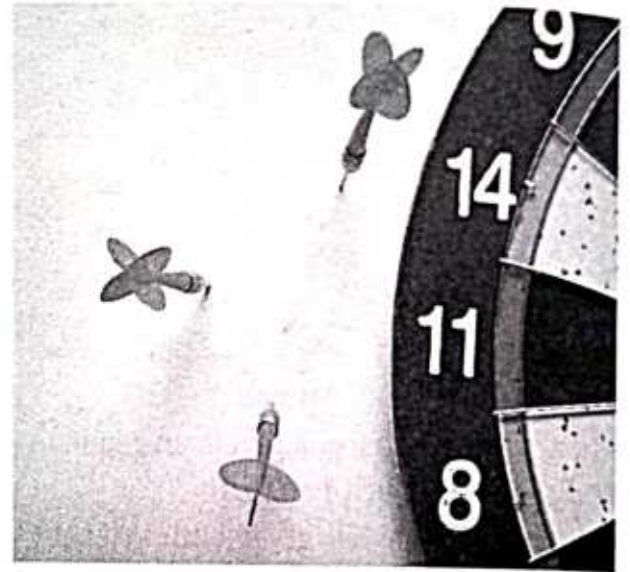
- Sujata Ghewade
 B.Sc. III

Friendship...

Friendship is
 Sweeter than Honey,
 Greater than Money
 Smoother than Silk
 Whiter than Milk
 Higher than any Tower
 Stronger than any Power.

- Sujata Ghewade
 B.Sc. III

Mistakes

If an advocate makes a mistake - It is a law.
 If an engineer makes a mistake - It is a new type of bungalow
 If a doctor makes a mistake - It is an operation
 If a scientist makes a mistake - It is an invention
 If an artist makes a mistake - It is a modern art
 If a barber, makes a mistake - It is a new style
 If a tailor makes a mistake - It is a new fashion
 If a teacher makes a mistakes & If a student makes a mistake, it remains a mistake, forever
 Oye...

Burai ke Rasgulle,
 Paap ki Barfi,
 Bewafai ke laddu, Metalbi Chikki,
 Dhokebazi ki Jalebi, Badmasi ke pede,
 Joot ke gulkand, 420 ka halwa,
 You are very very very SWEET

- Dhanshri Patil
 B.Sc. III

MY AIM

Something is far away
But I want that
I am going to achieve it
It's not impossible for me
Its' my Aim
I am from a soil
Aim is in the sky
But I determine
I will conquer my Aim
With my will power
And I will prove that
A diamond also comes from soil
But its splendor can spread
Not only in universe
But also in the heaven
Spirit, confidence and will powder
Are the diamonds in me.

- Dipali Patil
B.Sc. III

Life

Life is a game,
Always same
All people are players,
But very few
Play this game nicely...

And some people
Play very sadly
But result of this
"Game is same
That is Death"...

Few people accept
Death very happily
And others feel sad
For the result...

- Aishvrya Patil
B.Sc. II

bharatmatamandir.in

Jotiba Phule
जोतीबा फूले

Science Section

**Everyone is a genius
"Bur if you Judge a fish on its ability
to climb a tree,
it will live its whole life believing
that it is stupid"**

- Albert Einstein

Section Editors

Prof. Dr. S. A. Gangawane

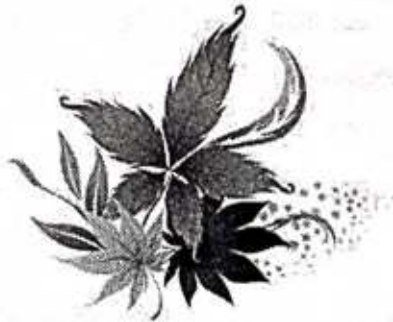
INDEX

Prose

- Chandrasekhara Venkata Raman Priyali Patil
- Albert Einstein..... Rajani Kalugade
- My Role Model Bill Gates Pravin Sabale

Poetry

- Poems for 'Earth Day' Ashwini Powar
- Science Is Everything..... Ashwini Powar
- A Timeline Komal Ghare
- Save Energy..... Ankita Patil
- लावला शोध माणसाने विज्ञानाचा Chandrnil Sawant
- Symmetry... Ankita Patil
- Science Lalita Patil

Chandrasekhara Venkata

Raman (7 November, 1888 – 21 November, 1970)

Priyali Patil

B.Sc. III

Was an Indian Tamil physicist born in the former Madras Province in India presently the state of Tamil Nadu, who carried out ground-breaking work in the field of light scattering, which earned him the 1930 Nobel Prize for Physics. He discovered that when light transvers a transparent material, some of the deflected light changes, wavelength.

This phenomenon, subsequently known as Raman scattering, results from the Raman effect. In 1954, India honoured him with it's highest civilian award, the Bharat Ratna. On 28 February, 1928, Raman led an experiment with K. S. Krishnan, on the scattering of light, when he discovered what now is called the Raman effect.

Raman spectroscopy come to be based on this phenomenon, and Ernest Rutherford referred to it in his presidential address to the Royal Society in 1929.

The Raman Effect

Raman and his students continued researching light scattering in gases, liquid & solids. They used monochromatic light-sunlight that had been filtered to leave only a single color – and found that a variety of different liquids – sixty of them – did indeed changes the color of the light. They first observed this in April, 1923, but very weakly.

Raman and Rayleigh Scattering

Lord Rayleigh, who had believed the teenage Raman's papers were the work of professor, had been one of the great physicists of his day. He had won the 1904 Nobel Prize in Physics.

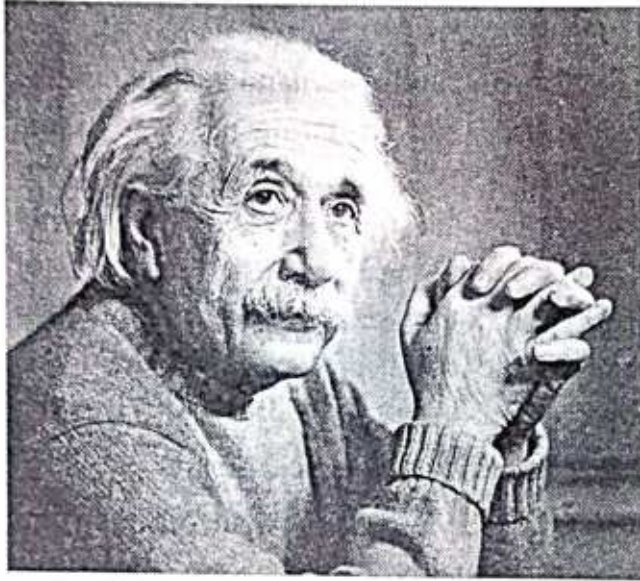
His important to Raman's story is that Rayleigh had been the first to explain why the sky is blue. He had then explained the sea's color by saying it was simply a reflection of the sky's color.

One day, in the summer of 1921, Raman was on the deck of a ship in the Mediterranean sea en route to the congress of universities of the British Empire at Oxford. He looked at the beautiful blue color of the Mediterranean sea and began to doubt Rayleigh's explanation of it's color. Rayleigh had correctly explained that the sky looks blue because of a phenomenon now called Rayleigh scattering.

Albert Einstein

Rajani Kalugade
B.Sc. III (Physics)

Albert Einstein was born at Aarau, in Wurttemberg, Germany, on March 14, 1879, six weeks later the family moved to Munich. Where he later on began his schooling at the ----- gymnasium. Later, they moved to Italy and Albert continued his education at Aarau, Switzerland and in 1896 he entered the Swiss Federal polytechnic school in Zurich to be trained as a teacher in physics and mathematics. In 1901 the year he gained his diploma, he acquired Swiss citizenship and, as he was unable to find a teaching post, he accepted a position as technical assistant in the Swiss patent office. In 1905 he obtained his doctor degree.

Einstein's researches are, of course, well chronicled and his more important works include special theory of Relativity (1905), Relativity (English translation 1920

and 1950). General Theory of Relativity (1916), Investigations on theory of Brownian movement (1926) and the evolution of physics (1938). Among his non – scientific works, About Zionism (1930), why war? (1933), My philosophy (1934), and out of my later years (1950) are perhaps the most important.

Einstein's gifts inevitably resulted in his dwelling much in intellectual solitude and, for relaxation, music played an important part of his life.

Poems for 'Earth Day'

The earth is the planet given to us by God to live on. Despite what scientists might have us believe, it is the only planet in our solar system that humanity can comfortably inhabit. The earth is a paradise for the creatures that live on it. Every species on earth has its place in the circle of life. Human beings need food, clothing, shelter to survive. All of these are provided in ample supply on God's green earth. It is an unfortunate fact that we have not taken good care of the land that has been placed in our guardianship. Hopefully, it is not too late.

- Ashwini Powar
B.Sc. III

My Role Model Bill Gates

Pravin Sabale

B.Sc. II

Bill Gates was born on 28th October, 1955 in Seattle, Washington. His father was a great successful attorney and mother was a school teacher. He was a middle child with an elder and a younger sister.

Gates dropped out of Harvard and wrote programs for the early Apple and Commodore machines. He along with Paul, started Microsoft in 1975. It was in 1980 that IBM approached Gates and for help with a special project.

Gates then developed the Microsoft Disk operating system or Ms-Dos. It was a huge success as software developers moved rapidly to become compatible with the leader of all operating systems.

In 1985 they introduced the Microsoft Windows operating system which was compatible to run on a variety of PCs.

Bill Gates was discovered by -

Graphical User Interface (GUI) in this system used a mouse to click on-screen objects to all programs. This idea was then taken up by Xerox, who released their Alto Computers which were the first with a mouse and GUI.

As legends go, Apple's Steve Jobs saw an Alto while visiting Xerox's PARC research centre and inspired him to make sure the Apple Macintosh would have a GUI.

The first mass-market GUI computers, business focused Microsoft Windows operating system, which took the idea truly mainstream.

New ways to add value that the customers love.

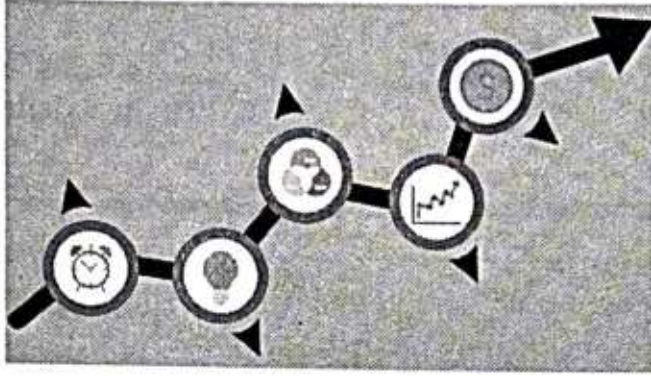

Science Is Everything

- S - Stream of knowledge
- C - Competition world
- I - Inventions
- E - Enlightenment
- N - Number of detections
- C - Comfortable life
- E - Endless progress

- Ashwini Powar

B.Sc. III

A Timeline

You and I

against a rule,
set for us by time

A marker drawn

to show our end,
etched into it's line.

The briefest moment

shard with you
the longest
on my mind.

- Komal Ghare
B.Sc. III

Save Energy

Save energy ! Save energy !
Save it to save man
Save energy ! Save energy !
Save it all while you can.
remember it isn't too late
treat energy as your mate
So that we can all live happily
and enjoy our life, merrily !

- Ankita Patil
B.Sc. III

लावला शोध माणसाने विज्ञानाचा

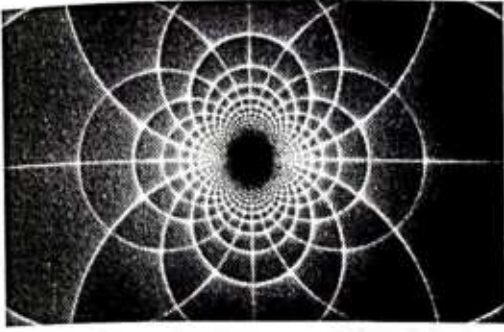
केला उपयोग अकलेचा,
केला नष्ट विचार अंधविश्वाचा,
झाला निर्माता शोधांचा,
होऊ लागला वैज्ञानिक माणसांचा,
लावला शोध माणसाने विज्ञानाचा.

केला अभ्यास जिवांचा,
झाला मोठा तज्ज्ञ प्रश्नांचा,
विचार केला आरोग्याचा,
केला शोध औषधांचा,
लावला शोध माणसाने विज्ञानाचा.

केला विचार विश्वाचा,
लाऊ लागला शोध यंत्रांचा,
सुटला प्रश्न आयुष्याचा,
पण संपेना खेळ विचारांचा,
लावला शोध माणसाने विज्ञानाचा.

- चंद्रनिल सावंत
बी.एस्सी. भाग १

Symmetry

Physics beauty burning bright
in man search for natures might
at it's core, simplicity
framed by beautiful symmetry

whenever natures hand does seize
an object; moving it with ease
then – with opposite, symmetrical tack
the object seizes nature back

the fundamental particles
no random collection of articles
each does site in its place in a family tree
grown in deep mathematical symmetry

at the core of Physics : the decree
of conservation of energy
is forever entangled intimately
with a strict and time wise symmetry

seeking not the joy of art
but to natures working chart
dusty eye may shed a tear
as mans vision becomes clear

men with fire in their eyes
privileged – their work their prize
art and science in synergy
in natures nature – symmetry

- Ankita Patil
B.Sc. III

SCIENCE

Thinking like a scientist

(By Jennie Munson)

I want to think like a scientist
Observing animals, earth or sky.

I want to ask good questions
Wondering how, and what and why.

I want to make smart guesses
Hypothesizing what might happen and when
I want to do cool experiments
Testing my thinking again and again

I want to write up all my data
Recording pictures, charts or words
I want to think through all I've done
Drawing conclusions about what I've learned

Wondering, asking, testing, concluding
This is what scientists do
If you want to think lika a scientist
Then you must do them too !

- Lalita Patil
B.Sc. III

कला विभाग

विभागीय संपादक

श्री. अतुल नगरकर

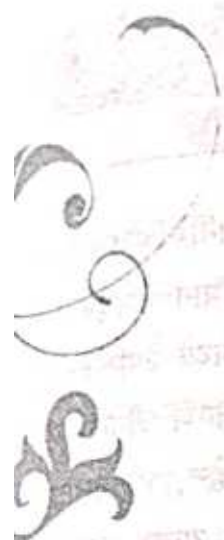

←
कु. सरिता राजाराम ढोके
बी. ए. २

कु. प्रियांका चंद्रकांत देवडकर
बी.एस्सी ३

विविध समिती अहवाल

क्रीडा अहवाल

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये महाविद्यालयाने शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर विभागीय व अंतर विभागीय व्हॉलीबॉल, कबड्डी, कुस्ती, अॅथलेटिक्स, रग्बी, बेसबॉल, क्रॉसकंट्री, क्रिकेट, जिम्नॅस्टिक, स्वीमिंग व ड्रायव्हींग इ. स्पर्धेत सहभाग नोंदविला व स्पृहनीय यश संपादन केले.

१. शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय क्रॉसकंट्री स्पर्धेत आमच्या संघाने विजेतेपद पटकाविले. यामधून कु. शंकर चंद्रकांत कांजर याची गुलबर्गा (कर्नाटक) या ठिकाणी अखिल भारतीय आंतरभारतीय स्पर्धेसाठी निवड झाली.
२. शिवाजी विद्यापीठ विभागीय व्हॉलीबॉल स्पर्धेत आमच्या संघाने कोल्हापूर विभागात सलग दुसऱ्यांदा विजेतेपद पटकावून शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी सहभाग नोंदविला. यामध्ये उपविजेतेपद संपादन केले. यामधून १) कु. विजय खामकर, २) कु. गजानन गोधडे, ३) कु. सौरभ किल्लेदार यांची गंगानगर, गुजरात येथे झालेल्या अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ व मुंबई येथे २२ व्या महाराष्ट्र राज्य आंतरविद्यापीठ क्रीडा महोत्सव 'अश्वमेध' स्पर्धेसाठी निवड झाली.
३. शिवाजी विद्यापीठ विभागीय कुस्ती स्पर्धेत आमचे खेळाडू १) कु. वैभव प्रकाश यादव, २) कु. उदयराज पाटील यांनी अनुक्रमे प्रथम व द्वितीय क्रमांक पटकावून आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी निवड झाली. यामध्ये वैभव प्रकाश यादव याने उपविजेतेपद पटकाविले.
४. शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय अॅथलेटिक्स स्पर्धेत आमच्या संघाने सहभाग नोंदवून १) ४ X ४०० मीटर रिले रेसमध्ये उपविजेतेपद पटकाविले. या संघात १) किरण चौगले, २) सुरज हातकर, ३) अरुण खोत, ४) दत्तात्रय पाटील, ५) विशाल मोरे यांचा समावेश होता. तसेच पोलव्हॉल्ट मध्ये महेश मांगले यांने सुवर्णपदक तर रवींद्र तवंदकर याने कांस्य पदक प्राप्त केले.
५. शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय रग्बी स्पर्धेत आमच्या महाविद्यालयाने सहभाग नोंदवून चतुर्थ क्रमांक प्राप्त केला. यामधून कु. करण बाळासाहेब फराकटे याची भुवनेश्वर, आसाम या ठिकाणी अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेसाठी निवड झाली. त्यामध्ये संघाने सुवर्णपदक प्राप्त केले.
६. शिवाजी विद्यापीठ विभागीय बेसबॉल स्पर्धेत आमच्या संघाने सहभाग नोंदवून चतुर्थ क्रमांक प्राप्त केला व यामधून कु. निरंजन रेडेकर याची आंतरविभागीय स्पर्धेसाठी मिरज या ठिकाणी निवड झाली.
७. पुणे येथे झालेल्या प्रथम महाराष्ट्र राज्य कुस्ती लीग स्पर्धेसाठी आमचा खेळाडू कु. वैभव यादव याची वीर मराठवाडा संघात निवड झाली. तसेच महाराष्ट्र कुस्तीगीर परिषदेमार्फत महाराष्ट्र केसरी स्पर्धेसाठी जिल्हा संघात निवड झाली.
८. शैक्षणिक वर्षात महाविद्यालयाने शिवाजी विद्यापीठ आंतरविभागीय क्रॉस-कंट्री पुरुष

व महिला तसेच विभागीय बेसबॉल स्पर्धेचे यशस्वी आयोजन केले. या स्पर्धेतून अखिल भारतीय आंतरविद्यापीठ स्पर्धेसाठीचा संघ निवडण्यात आला.

- वार्षिक क्रीडा स्पर्धा व वार्षिक पारितोषिक वितरण समारंभ आयोजित करण्यात आला. यामध्ये अॅथलेटिक्स, क्रिकेट, कबड्डी, बुद्धीबळ, व्हॉलीबॉल या स्पर्धांचे आयोजन करण्यात आले.

या यशासाठी संस्थेचे अध्यक्ष मा. के. पी. पाटीलसो, उपाध्यक्ष मा. विठ्ठलराव खोराटेसो सर्व संचालक मंडळ, मानद सचिव मा. आर. डी. देसाई, सचिव मा. श्री. एस. ए. कुलकर्णी, महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर, सर्व शिक्षक-शिक्षकेतर सहकारी, विद्यार्थी-विद्यार्थिनींचे बहुमोल सहकार्य लाभले.

- प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील

सांस्कृतिक विभाग

- १५ ऑगस्ट, २०१८ रोजी स्वातंत्र्य दिन साजरा
- १७ ऑगस्ट, २०१८ रोजी युवा महोत्सव कलाकार निवड चाचणी घेतली.
- २७ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी जिल्हास्तरीय युवा महोत्सव महावीर कॉलेज, कोल्हापूर येथे संपन्न मूकनाट्य, पथनाट्य, लघुनाटिका, प्रश्नमंजुषा, समूहगीत, लोकनृत्य, वादविवाद या सांघिक मराठी, हिंदी, इंग्रजी या वैयक्तिक स्पर्धेत सहभाग.

मराठी, इंग्रजी वक्तृत्वमध्ये द्वितीय व वादविवाद

मध्ये तृतीय क्रमांक मिळविला.

- ३० ऑक्टोबर, २०१८ रोजी मध्यवर्ती युवा महोत्सव विलिंगडन महाविद्यालय, सांगली येथे संपन्न. वादविवादमध्ये प्रथम क्रमांक मिळविला.
- ७ जानेवारी, २०१९ रोजी वाळवा येथे एन.एस.एस. शिबिरात सांस्कृतिक कार्यक्रम साजरा केला.
- १४ जानेवारी, २०१९ रोजी संक्रांतीनिमित्त पारंपरिक वेशभूषा दिन साजरा केला.
- २१ जानेवारी, २०१९ रोजी युवा महोत्सव कलाकारांचे वनभोजन कार्यक्रम काळम्पवाडी येथे घेतले.
- २६ जानेवारी, २०१९ रोजी प्रजासत्ताक दिन साजरा.
- ११ फेब्रुवारी, २०१९ रोजी गुणगौरव कार्यक्रमात सांस्कृतिक कार्यक्रम सादर.

डॉ. अनिल माने, डॉ. पाटील एस. एच., डॉ. गंगावणे, डॉ. सावंत यांचे तसेच श्री. जोशी, श्री. कांबळे अजित, श्री रणजित पाटील या कर्मचाऱ्यांचे सहकार्य लाभले. मा. प्राचार्य, संस्था संचालक तसेच माझ्या सर्व सहकाऱ्यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. डॉ. एस. बी. देसाई

एन.एस.एस. विभाग

शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये आपल्या महाविद्यालयातील एन.एस.एस. विभागाने स्वयंसेवकामध्ये राष्ट्रीय एकात्मता, समाजकार्याची आवड, नेतृत्वगुणांचा विकास, आत्मनिर्भरता, इ. मूल्यांची

जोपासना करण्याच्या हेतूने विविध उपक्रम राबविले.

१. दि. ५-७-२०१८ रोजी महाविद्यालय परिसरामध्ये वृक्षारोपण करण्यात आले.
२. दि. ११-७-२०१८ रोजी जागतिक लोकसंख्या दिनानिमित्त प्रा. पांडुरंग सारंग यांचे व्याख्यान आयोजित केले.
३. ऑगस्ट क्रांतिदिना निमित्त दि. ९-८-२०१८ रोजी प्रा. डॉ. अनिल माने यांचे व्याख्यान आयोजित केले.
४. 'स्वच्छता पखवारा' अभियाना अंतर्गत दि. ११-८-२०१८ ते १६-८-२०१८ या दरम्यान महाविद्यालय परिसर स्वच्छता, प्रॅक्टिकल लॅब व वर्ग खोल्यांचे स्वच्छता, वृक्षारोपण व भांगलन हे कार्यक्रम घेण्यात आले.
५. दि. २०-८-२०१८ रोजी सिमेवरील जवानांना (भारतीय सैन्यदल) रक्षाबंधानिमित्त राख्या पाठविण्यात आल्या.
६. दि. २५-८-२०१८ रोजी महाविद्यालयातील स्वयंसेविकांनी वृक्षाला राखी बांधून वृक्षसंगोपनाची जबाबदारी घेतली.
७. दि. १२-९-२०१८ रोजी सुळंबी येथे एकदिवसीय श्रमदान शिबिर घेण्यात आले.
८. मतदार जनजागृती रॅली दि. ---२०१८ रोजी बिंद्री येथे घेण्यात आली.
९. महात्मा गांधी यांच्या १५० व्या जयंतीनिमित्त निबंध स्पर्धा घेण्यात आल्या. दि. ३-१०-२०१८
१०. कार्यालयीन व महाविद्यालय परिसर स्वच्छता

दि. १९-१०-२०१८ रोजी घेण्यात आले.

११. सरदार वल्लभभाई पटेल जयंती दि. ३१-१०-२०१८ रोजी घेण्यात आली.
१२. वाळवे खुर्द, ता. कागल येथे दि. ७-१२-२०१८ रोजी एकदिवसीय श्रमदान शिबिर घेण्यात आले.
१३. भारत सरकार, माहिती आणि प्रसारण मंत्रालय, फिल्ड आऊटरिच ब्युरो कोल्हापूर यांच्या मार्फत दि. २०-१२-२०१८ रोजी स्वच्छ भारत अभियान व शासकीय योजनांचा विशेष प्रचार अभियान घेण्यात आला. यामध्ये विद्यार्थी व विद्यार्थिनींसाठी व्याख्यान, रांगोळी स्पर्धा व चित्रकला स्पर्धांचे आयोजन केले व १ ते ३ नंबर काढून बक्षीस देण्यात आले.
१४. राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद संयुक्त जयंती दि. १२-१-२०१९ रोजी घेण्यात आली व वादविवाद स्पर्धेचे आयोजन केले.
१५. दि. १४-१-२०१९ रोजी पारंपरिक दिन साजरा करण्यात आला.
१६. भारत सरकार अंतर्गत 'संकल्प से सिद्धी' चळवळी अंतर्गत 'जिल्हा युवा संसद' निवड शिबिरासाठी दि. १६-१-२०१९ व दि. २८-१-२०१९ रोजी कु. पुनम शशिकांत पाटील हिने आर्ट्स, कॉमर्स व सायन्स कॉलेज, गडहिंग्लज येथे सहभाग घेतला.
१७. छ. प्रमिलाराजे रुग्णालय, कोल्हापूर यांच्या सहकार्याने दि. १८-१-२०१९ रोजी रक्तदान शिबिराचे आयोजन करण्यात आले.
१८. गणपती मंदिर, तुरंबे येथे दि. २५-१-२०१९

रोजी एकदिवसीय श्रमदान शिबिराचे आयोजन केले.

१९. दि. ६-२-२०१९ रोजी 'थाऊंजंड स्माईल डेंटलकेअर' मार्फत दंतचिकित्सा शिबिराचे आयोजन करण्यात आले होते.

२०. दि. २०-२-२०१९ रोजी महाविद्यालय परिसर स्वच्छता व भांगलन हे कार्यक्रम घेण्यात आले.

२१. सात दिवसीय निवासी 'विशेष श्रमसंस्कार शिबिर' वाळवे खुर्द येथे दि. २-१-२०१९ ते ८-१-२०१९ या दरम्यान घेण्यात आले.

वरील सर्व कार्यक्रम प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर सर यांच्या मार्गदर्शनाखाली व प्रा. डॉ. एन. एम. पाटील, प्रा. डॉ. एस. आर. पाटील, प्रा. ए. बी. माने, प्रा. डॉ. एस. जी. खानापуре, प्रा. डॉ. सौ. जे. एम. पाटील व श्री. ए. एम. घुंगरे पाटील यांच्या सहकार्याने घेण्यात आले.

- प्रा. डॉ. के. आर. सनदी

'स्पंदन' वार्षिक अंक व भिक्तीपत्रक समिती

१. प्रजासत्ताकदिन विशेषांक दि. २६-२-२०१९
२. 'स्पंदन' अंक निर्मितीसाठी साहित्य मागविले, दि. २८-२-२०१९ पर्यंत
३. 'स्पंदन' अंक निर्मितीप्रक्रिया मार्च, २०१९
४. 'स्पंदन' अंक विद्यापीठात सादर एप्रिल, २०१९
५. 'स्पंदन' अंक प्रकाशन एप्रिल, २०१९

- प्रा. डॉ. संजय पाटील

हिंदी विभाग

१. १० सप्टेंबर, २०१८ हिंदी स्कॉलरशिप फार्म भरून पाठविले.
२. १४ सप्टेंबर, २०१८ हिंदी दिनाचे आयोजन
३. ३० डिसेंबर, २०१८ डॉ. दिघे यांना विभागामार्फत श्रद्धांजली.

- प्रा. डॉ. एस. बी. देसाई

मराठी विभाग

१. मराठी वाङ्मय मंडळाचे उद्घाटन मा. प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर यांच्या शुभहस्ते. सोमवार. दि. २-७-२०१८
२. व्याख्यान - साहित्य अकादमी दिल्लीचा युवा साहित्य अकादमी पुरस्कार प्राप्त 'फेसाटी'कार नवनाथ गोरे. शुक्रवार दि. २४-८-१८
३. अग्रणी महा. योजने अंतर्गत कार्यशाळा. डी. आर. माने महा. कागल येथे बी.ए. १ च्या मराठी अभ्यासक्रमांतील चित्रपट या घटकावर चर्चा. १० विद्यार्थिनींसह २ प्राध्यापकांचा सहभाग.
४. डॉ. ए.पी.जे. अब्दुल कलाम (भारताचे भूतपूर्व राष्ट्रपती) यांच्या जयंतीदिना निमित्त 'वाचन प्रेरणा दिन' साजरा केला. यामध्ये ग्रंथप्रदर्शन, प्रतिमा पूजन, चरित्राची माहिती व माझे 'वाचन संस्कृती' या विषयावर व्याख्यान झाले.
५. शैक्षणिक सहल - लेखक भेट - प्रा. डॉ. राजन गवस. शिवाजी विद्यापीठ, मराठी विभाग, वि. स. खांडेकर स्मृती संग्रहालय, भाषाभवन,

- बॅ. खर्डेकर ग्रंथालय, करवीर नगर वाचन मंदीर भेट व रंकाळा दर्शन. सोमवार दि. २४-१२-२०१८. ३० विद्यार्थी-विद्यार्थिनींसह.
६. मराठी भाषा संवर्धन पंधरवडा निमित्त
- भितीपत्रक प्रदर्शन - बुधवार दि. ९-१-१९
 - क्षेत्रभेट व वनभोजन - चक्रेश्वरवाडी, गुरु. १०-१-१९
 - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे लेखक भेट. शनिवार, १२-१-१९. श्री. नामदेव माळी, श्री. मोहन पाटील, श्री. भैरवनाथ डवरी, डॉ. राजन गवस.
७. २७ फेब्रुवारी, २०१९ मराठी राजभाषा गौरव दिन व कुसुमाग्रज जयंती - यामध्ये कवी गोविंद पाटील यांचे व्याख्यान, श्री. पी. के. गुरव, श्री. डी. टी. कांबळे या मराठी अध्यापकांचा व श्री. एम. टी. पाटील (अध्यापक) व शिवाजी विद्यापीठ, गुणवत्ताधारक मराठी विषयाची माजी विद्यार्थिनी कु. प्रियांका फराकटे यांचा ग्रंथभेट व गुलाब फुल देऊन सत्कार. तसेच बी.ए. भाग १, २, ३ मध्ये मराठी विषयातील प्रथम, द्वितीय, तृतीय क्रमाकांच्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींचा सत्कार केला.

- प्रा. डॉ. संजय पाटील

प्रा. डॉ. आनंद वारके

सामाजिकशास्त्र विभाग

१. दि. २६ जून, २०१७ रोजी शाहू जयंती साजरी केली. निमंत्रक म्हणून कामकाज पाहिले.
२. महाविद्यालयाच्या बी.ए. भाग १ चा स्वागत सम

३. अंभ संपन्न झाला. यामध्ये निमंत्रक या नात्याने कामकाज पाहिले. कार्यक्रमाचे प्रास्ताविक केले.
३. बी.ए. भाग ३ 'शिक्षक दिन' ५ सप्टेंबर, २०१८ संपन्न कार्यक्रमाचे नियोजन निमंत्रक व कमिटी मार्फत
४. दि. १-८-२०१८ रोजी अण्णा भाऊ साठे जयंती व लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी साजरी केली.
५. दि. ६ डिसेंबर, २०१८ डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन निमंत्रक या नात्याने साजरा केला. कार्यक्रम आयोजनाबाबत सहकार्य.
६. सामाजिकशास्त्र विभागाच्या वतीने ३ जानेवारी, २०१९ रोजी सावित्रीबाई फुले (बालिका दिन) साजरा केला.
७. दि. १२-१-२०१९ रोजी राजमाता जिजाऊ, स्वामी विवेकानंद जयंती, युवक दिन साजरा केला. यावेळी मुख्य मार्गदर्शक म्हणून काम पाहिले.
८. दि. ८ मार्च, २०१९ रोजी बी.ए. भाग ३ चा सदृच्छा समारंभ संपन्न झाला. निमंत्रक म्हणून कामकाज पाहिले.

वरील कमिटीमध्ये प्रा. जानवे, प्रा. अनिल माने, प्रा. अशोक माने यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. डॉ. एस. आर. पाटील

इतिहास विभाग

१. श्रीमती शारदाबाई गोविंदराव पवार अध्यासन, शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे इतिहास विभागातील आठ विद्यार्थिनींची भेट.

२. डी. आर. माने महाविद्यालय, कागल येथे 'विवेकवाहिनी' आयोजित कार्यक्रमास विभागातील विद्यार्थिनींची उपस्थिती.

३. आमच्या महाविद्यालयाच्या कला शाखेच्या विद्यार्थ्यांसमोर चमत्कार व बुवाबाजीचे भांडाफोड करणारे चमत्काराचे प्रयोग सादर केले.

४. प्रजासत्ताक दिनानिमित्त इतिहास विभागाच्यावतीने भव्य वक्तृत्व स्पर्धेचे आयोजन केले.

५. विभागाच्या सर्व विद्यार्थी-विद्यार्थिनीचे साके भैरी या ठिकाणी वनभोजनाचे आयोजन.

६. ९ मार्च, २०१९ रोजी मालवण, सिंधुदुर्ग शैक्षणिक सहलीचे आयोजन.

- प्रा. डॉ. अनिल माने

प्रा. डॉ. संजय पाटील

वृक्षारोपन कमिटी अहवाल

आपल्या महाविद्यालयाच्या परिसरात शासनाच्या १३ कोटी वृक्ष लागवडी योजने अंतर्गत दि. ४-७-२०१८ रोजी वृक्षारोपन करणेत आले आहे. या वृक्षारोपनासाठी पिवळा चाफा, रेन्ट्री, गुलमोहर, चेरी, करंज, वड, लिंब, कांचन, बेल, सागवान इ. वृक्षाच्या जातीचे वृक्ष रोपे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर रोपवाटीका कागल या रोपवाटीकेतून खरेदी करून महाविद्यालयाच्या परिसरात सर्व शिक्षक व शिक्षकेत्तर सहकारी यांच्या मदतीने ९२ वृक्षरोपांची लागवड केली आहे. या राष्ट्रीय कार्यास आपल्या शिक्षण संस्थेचे अध्यक्ष मा. के. पी. पाटील, संचालक मा. बाबासाहेब पाटीलसो

तसेच सर्व संचालक, प्राचार्य, महाविद्यालयातील प्राध्यापक व शिक्षकेत्तर सहकारी यांनी मदत केली त्याबद्दल मी कमिटीच्या वतीने आभारी आहे. तसेच या पुढेही वृक्ष संवर्धनासाठी असेच सहकार्य राहिल अशी आशा व्यक्त करतो.

- प्रा. डॉ. लक्ष्मण शाहू करपे

प्रवेश कमिटी अहवाल

आपल्या महाविद्यालयात सन २०१८-२०१९ या शैक्षणिक वर्षात बी.ए. भाग १, २ व ३ या वर्षातील विद्यार्थ्यांना प्रथम येईल तो प्रथम या तत्त्वानुसार प्रवेश देण्यात आला. बी.ए. भाग एक या वर्गामध्ये २०२, बी.ए. भाग दोन या वर्गामध्ये १४५ व बी.ए. भाग तीन या वर्गामध्ये १०८ एवढ्या विद्यार्थ्यांनी प्रवेश घेतलेला आहे. या प्रवेश कमिटीच्या कार्यासाठी प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर, प्रा. डॉ. ऐ. जे. वारके, प्रा. सी. वाय. जाधव, प्रा. ए. डी. जानवे, प्रा. डॉ. एस. ए. साळोखे, प्रा. पी. एस. पाटील, प्रा. डॉ. ए. आर. माने, प्रा. डॉ. डी. एन. पाटील, प्रा. डॉ. एस. डी. पाटील, प्रा. ए. बी. माने, प्रा. डॉ. एस. बी. देसाई यांनी व शिक्षक-शिक्षकेत्तर कर्मचारी यांनी सहकार्य केले.

- प्रा. डॉ. लक्ष्मण शाहू करपे

नोडल अधिकारी कामकाज अहवाल

१. महाविद्यालयातील १८ वर्षे पूर्ण झालेल्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींची मतदार म्हणून नोंदणी करण्यात आली.

२. कागलचे तहसिलदार श्री. गणेश गोरे यांचे

- 'मतदार नोंदणी व जनजागृती' या विषयावर व्याख्यान आयोजित केले.
३. मतदार दिनानिमित्त बिद्री, बोरचडे परिसरामधून मतदार जागृती रॅली काढण्यात आली.
 ४. मतदार दिनानिमित्त महाविद्यालयामध्ये निबंध स्पर्धेचे आयोजन करण्यात आले.
 ५. निबंध स्पर्धेमध्ये भाग घेतलेल्या व गुणानुक्रम आलेल्या विद्यार्थ्यांना भारतीय निवडणूक आयोगाची प्रमाणपत्रे देण्यात आली.
 ६. भारतीय निवडणूक आयोग व सहसंचालक कोल्हापूर व शिवाजी विद्यापीठ यांचेकडून आलेल्या पत्राचे सर्व अहवाल देण्यात आले.
 ७. भारतीय निवडणूक आयोगाच्या सर्व उपक्रम व कार्यक्रमांचे आयोजन महाविद्यालयामध्ये करण्यात आला.
 ८. व्ही.व्ही. पॅट मशिनचे प्रात्यक्षिक महाविद्यालयामध्ये दाखवण्यात आले.
 ९. राज्य निवडणूक आयुक्त सहारिया यांचे विद्यापीठामध्ये चर्चासत्र होते. सदर चर्चासत्रास उपस्थिती.

या कामी कॅम्पस् अॅम्बेसेंडर कु. निखिल परीट यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. पी. एस. पाटील
नोडल ऑफिसर

स्टाफ सेक्रेटरी अहवाल (कला विभाग)

१. सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात मा. प्राचार्यसो, यांनी कामकाजासंबंधी केलेल्या सूचना, दिलेले आदेश, काही महत्त्वाची

- माहिती कलाशाखेतील प्राध्यापकांना देऊन मा. प्राचार्य व प्राध्यापकांमध्ये समन्वय साधण्याचा प्रयत्न केलेला आहे.
२. शुक्रवार, दि. ३१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी हेडक्लार्क श्री. रवींद्र कंकाळ सर यांच्या सत्कार कार्यक्रमासंबंधी प्राध्यापक व प्रशासकीय कर्मचाऱ्यांच्याकडील वर्गणी जमा करून सत्कार कार्यक्रमाची संपूर्ण जबाबदारी कलाशाखेचा स्टाफ सेक्रेटरी म्हणून पार पाडली.
 ३. वरील शैक्षणिक वर्षात कलाशाखेतील प्राध्यापकांना मा. प्राचार्यांकडून खडू व डस्टर बॉक्स उपलब्ध करून देण्यात आले.
 ४. दि. १ मार्च, २०१९ रोजी कला शाखेतील प्राध्यापकांकडून राज्यशासकीय कर्मचारी समूह वैयक्तिक अपघात विम्याचे फॉर्म करून घेऊन ऑफिसमध्ये जमा केले.

- प्रा. ए. डी. जानवे
(स्टाफ सेक्रेटरी, कला विभाग)

राज्यशास्त्र विभाग अहवाल

१. राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने महाविद्यालयात दि. २३ मार्च, २०१८ रोजी शहीद भगतसिंग, सुखदेव व राजगुरू यांच्या स्मृतिदिनानिमित्त कार्यक्रम संपन्न झाले. प्रा. डॉ. अनिल माने यांनी मनोगत व्यक्त केले. फोटो पूजन मा. प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर यांनी केले.
२. मा. शा. भा. पारनाईक, कक्ष अधिकारी, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग तसेच श्री. इ. झेड. खोब्रागडे, संस्थापक, संविधान फाऊंडेशन, नागपूर यांच्या

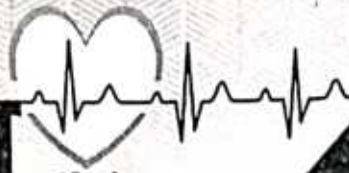
- पत्रानुसार महाविद्यालयामध्ये दि. २६-९-२०१८ रोजी दर्शनी भागात संविधान प्रास्ताविका लावण्यात आला आहे.
३. राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने २६ नोव्हेंबर, २०१८ रोजी 'संविधान दिन' संपन्न झाले. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रभारी प्राचार्य प्रा. डॉ. एस. डी. पाटील सर होते. प्रा. डॉ. अनिल माने यांनी भारतीय संविधान प्रास्ताविकाचे वाचन केले. या कार्यक्रमास प्रा. डॉ. एस. ए. साळोखे, प्रा. डॉ. एल. एस. करपे, प्रा. डॉ. एस. बी. देसाई, प्रा. सी. वाय. जाधव, प्रा. डॉ. एन. एम. पाटील, अर्जून कांबळे, रणजित पाटील उपस्थित होते. प्रास्ताविक व सूत्रसंचलन प्रा. ए. बी. माने, आभार प्रा. पी. एस. पाटील सरांनी केले.
४. राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. ३० जानेवारी, २०१८ रोजी म. गांधीजींचे स्मृतिदिन संपन्न झाला. कार्यक्रमाचे अध्यक्ष प्रा. सी. वाय. जाधव यांनी म. गांधीजींच्या प्रतीमेचे पुजन केले. प्रास्ताविक व स्वागत प्रा. ए. बी. माने यांनी केले. इतिहास विभाग प्रमुख प्रा. डॉ. अनिल माने यांनी म. गांधी यांचे जीवनकार्य या विषयी मार्गदर्शन केले. विद्यार्थी मनोगत पुनम पाटील हिने व्यक्त केले. कार्यक्रमास प्रा. एस. आर. पाटील, प्रा. डॉ. एस. ए. साळोखे, प्रा. रणजित मोरे, प्रशासकीय कर्मचारी अर्जून कांबळे व विद्यार्थी-विद्यार्थिनी उपस्थित होते. सूत्रसंचलन कु. पुजा गोसावी हिने व आभार प्रा. पी. एस. पाटील यांनी मांडले.
५. राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने दि. १-३-२०१९ रोजी बी.ए भाग २ व ३ या वर्गातील विद्यार्थी व विद्यार्थिनी यांची तारकली, सिंधुदुर्ग, कुणकेश्वर या ठिकाणी एक दिवसीय सहलीचे आयोजन केले होते.
६. राज्यशास्त्र विभागाच्या वतीने महाविद्यालयात दि. २३ मार्च, २०१९ रोजी शहीद भगतसिंग, सुखदेव, राजगुरू यांच्या स्मृतिदिनानिमित्त कार्यक्रम संपन्न झाले. प्रा. डॉ. अनिल माने यांनी मनोगत व्यक्त केले. फोटो पुजन मा. प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर यांनी केले. सूत्रसंचलन प्रा. अशोक माने व आभार प्रा. ए. डी. जानवे यांनी केले.

- प्रा. ए. बी. माने
राज्यशास्त्र विभागप्रमुख

माजी विद्यार्थी संघ

सन २०१८-२०१९ या वर्षातील माजी विद्यार्थी संघ कमिटीचा अहवाल

१. माजी विद्यार्थी संघाची कार्यकारणी बैठक शनिवार दि. ११-८-२०१८ रोजी स. ११.०० वाजता मा. प्राचार्यसोा यांच्या केबीनमध्ये मीटिंग झाली. सदर मीटिंगला श्री. संतोष नारायण ढवण - सचिव, पांडुरंग गणपती चिंदगे - उपाध्यक्ष, धनाजी ईश्वरा साठे, प्रवीण लहू खोळांबे, तानाजी मारुती हातकर, एम. जी. फराकटे, रामदास दौलत फराकटे इ. सदस्य उपस्थित होते.
२. शनिवार दि. २२-९-२०१८ रोजी माजी

विद्यार्थी मेळावा आयोजित करण्यात आला होता. मेळाव्याचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर सर होते. अध्यक्षीय भाषणात त्यांनी महाविद्यालयाच्या विकासाचा आढावा या विषयावर आपले विचार व्यक्त केले. प्रास्ताविक प्रा. एस. आर. पाटील यांनी केले. श्री. पाडूरंग गणपती चिंदगे - उपाध्यक्ष यांनी स्वागत केले. प्रमुख मार्गदर्शक प्रा. दिपक आर. पाटील - श्रीमती कुसुमताई राजाराम बापू कन्या महाविद्यालय, इस्लामपूर यांनी नॅक मध्ये माजी विद्यार्थी संघाची भूमिका या विषयावर मार्गदर्शन केले. मा. संचालक - बाबासो पाटील, प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील, प्रा. सी. वाय. जाधव, संघटनेचे अध्यक्ष - तानाजी मारुती हातकर, सेक्रेटरी - संतोष ढवण, खजानिस - समीर संभाजीराव पाटील, अविनाश चौगले यांनी मनोगत व्यक्त केली. संचालक - जगदीश पाटील, शिक्षण संस्था सचिव - मा. श्री. एस. एस. चौगलेसो, प्रवीण लहू खोळांबे, गणेश फराकटे, सहदेव फराकटे, तसेच ३२ माजी विद्यार्थी-विद्यार्थिनी हजर होते. प्रशासकीय कर्मचारी - बाळासो सुतार, अशोक हवलदार, अर्जुन कांबळे, नाम देव पाटील, रणजित पाटील, बाळासो पोवार इ. उपस्थित होते. सुत्रसंचालन - प्रा. ए. बी. माने, आभार कु. निर्मळा बाळासो भांडिगरे यांनी मानले.

४. माजी विद्यार्थी संघाची कार्यकारणीची बैठक शनिवार दि. २२-१२-२०१८ रोजी सकाळी ११ वाजता प्राचार्यसो यांच्या केबीनमध्ये

मीटिंग झाली. सदर मीटिंगला सचिव संतोष नारायण ढवण, अध्यक्ष तानाजी मारुती हातकर, खजानिस समीर संभाजीराव पाटील, प्रवीण लहू खोळांबे, उपाध्यक्ष पांडुरंग गणपती चिंदगे, धनाजी ईश्वरा साठे, मारुती गोविंद फराकटे इ. सदस्य उपस्थित होते.

५. गुरुवार दि. १७-१-२०१९ रोजी संगणकशास्त्र विभागातील माजी विद्यार्थी मेळावा आयोजित करण्यात आला होता. सदर मेळाव्यास २८ विद्यार्थी-विद्यार्थिनी हजर होते. मेळाव्याचे अध्यक्ष प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर सर होते. अध्यक्षीय भाषणात त्यांनी संगणकशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांचे कौतुक केले. प्रास्ताविक आणि स्वागत प्रा. सुनील मिठारी यांनी केले. संचालक मा. श्री. बाबासाहेब पाटील यांनी मनोगत व्यक्त केले. तसेच रणजित एकल, संतोष कुदळे, ज्योती मोरे, प्रणोती साठे, स्वप्नील पुजारी, धनाजी पाटील, प्रा. डॉ. एस. एन. कुलकर्णी इ.नी मनोगते व्यक्त केली. माजी विद्यार्थी संघाचे निमंत्रक प्रा. अशोक माने, सदस्य धनाजी साठे, प्रवीण खोळांबे, प्रशासकीय कर्मचारी - अधीक्षक श्री. पी. व्ही. पाटील, रणजित पाटील (मुदाळकर), अशोक हवलदार, अर्जुन कांबळे इ. उपस्थित होते. सुत्रसंचालन प्रा. सचिन पाटील यांनी केले. आभार प्रा. अमित पाटील सर यांनी मानले. माजी विद्यार्थी संघ मेळाव्यात मा. प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर, कमीटी सदस्य - डॉ. एन. डी. पाटील, प्रा. एस. आर. पाटील, प्रा. आर. बी.

चोपडे, प्रा. वाय. एस. पाटील, श्री. एन. एस. वारके व प्रशासकीय कर्मचारी यांचे सहकार्य लाभले.

- प्रा. ए. बी. माने
माजी विद्यार्थी संघ

स्पर्धा परीक्षा अहवाल

केंद्रीय लोकसेवा आयोग महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग स्टाफ सिलेक्शन बोर्ड, बँकिंग सेवा बोर्ड मार्फत घेतल्या जाणाऱ्या विविध स्पर्धा परीक्षांबाबत मार्गदर्शन करण्यासाठी विभागाच्यावतीने विविध उपक्रम राबवण्यात आले. विभागामध्ये कार्यरत असलेल्या प्राध्यापकांनी स्पर्धा परीक्षांचा अभ्यास करणाऱ्या विद्यार्थ्यांना सातत्याने मार्गदर्शन करण्यात आले. विद्या प्रबोधिनी, कोल्हापूर यांच्याकडून आलेल्या श्री. महेश पाटील यांनी राज्यसेवा परीक्षांचे स्वरूप, अभ्यासक्रम, अभ्यास याबाबत मार्गदर्शन केले. तसेच ए. बी. फौंडेशन यांच्याकडून आलेल्या डॉ. सचिन शिंदे यांनी दि. १२ सप्टेंबर, २०१८ रोजी स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळा आयोजित केली. प्रा. सुधीर दावणे, विजेता अकादमी यांनी दि. २९-१२-२०१८ रोजी विविध स्पर्धा परीक्षांची अग्रणी महाविद्यालय योजने अंतर्गत दि. १५-१०-२०१९ रोजी 'बँकिंग स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन कार्यशाळा' आयोजित केली. जून, २०१८ मध्ये महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग - वर्ग ३ परीक्षेमध्ये अफरिन बागवान, बी.ए. ही उत्तीर्ण झाली. तिने पी.एस. आय. हे पद प्राप्त केले. तसेच मार्च, २०१९ मध्ये एम.पी.एस.सी. मार्फत घेतलेल्या परीक्षेमध्ये श्रद्धा वर्णे ही विद्यार्थिनी उत्तीर्ण झाली. तिला राज्य गुप्तचर

अधिकारी वर्ग ३ हे पद प्राप्त झाले. सर्व कामकाजामध्ये प्राचार्य आर. एल. राजगोळकर यांचे मार्गदर्शन लाभले. तर डॉ. डी. एन. पाटील, डॉ. एन. एम. पाटील व डॉ. के. आर. सनदी यांनी परिश्रम घेतले.

- प्रा. डॉ. डी. एन. पाटील
निमंत्रक

Department of English

Department of English, Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri organized Intercollegiate English Contests under the cluster colleges of D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal. on 23rd Jan, 2019 at Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri for the students of B.A. I, II, III English (Spl.)

The students from S. M. College, Murgud, Devchand College, Arjunnagar, Bhogavati College, Kurukali, Radhanagari Mahavidyalaya, Radhanagari and Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri participated in the contests. It is noteworthy that about 100 students participated in the contests.

The Intercollegiate English Contests was inaugurated by Prin. Dr. R. L. Rajgolkar. Dr. S. B. Bhambar, Chairman. B.O.S. in English and Linguistics, Shivaji University, Kolhapur graced the Inaugural Function as a chief guest. In his speech, He elaborated

the need of changing the syllabi as per the requirements of the modern world.

Three different contests were organized and students from different colleges participated in them with great interest, enthusiasm and zeal.

In Contest No. 1- 'Read-it-Well' 46 participants participated, and in Contest No. 2 - 'Spell-it-Correct' 69 participants participated Contest No. 3 - 'Speak-a Minute' Total 9 participants participated.

The contests commenced at 11.00 a.m. after Inaugural Session and it was completed by 5.30 pm. The special noteworthy thing

is that all the students remained attentively present. The following teachers of English attended the competition with their students and remained present up to the end. Dr. Nitin Jarandikar of Radhanagari Mahavidyalaya and Prof. Vinod Pradhan of Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya, Murgud worked as Refrees for these competitions. My department colleague Dr. S. A. Salokhe took special hard efforts to organize the competitions and also Dr, D.N. Patil helped for the smooth conduct of these competitions. Principal Dr. R. L. Rajgolkar guided nicely.

- Prof. C. Y. Jadhav
Convenor

विविध उपक्रम

वाचन प्रेरणा दिन

मतदार जनजागृती रॅली

नॅक कार्यशाळेचे उद्घाटन

ऊस शेतीसाठी माती, पाणी व खत व्यवस्थापन कार्यशाळा

शिक्षक दिनानिमित्त ज्ञानपेटी उद्घाटन

पारंपारिक वेशभूषा दिन

शिवाजी विद्यापीठ मराठी विभागात लेखक भेट

३१ डिसेंबर २०१८ दूध वाटप

विविध उपक्रम

श्रीनिवास रामानुजन जयंती : २० डिसेंबर २०१८

बुद्धिवळ स्पर्धेतील क्षण

'राष्ट्रीय जल आयोग' या परिषदेत बोलताना डॉ. एन. एम. पाटील

गुणवत्ताधारक विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन प्र.प्राचार्य डॉ. संजय पाटील

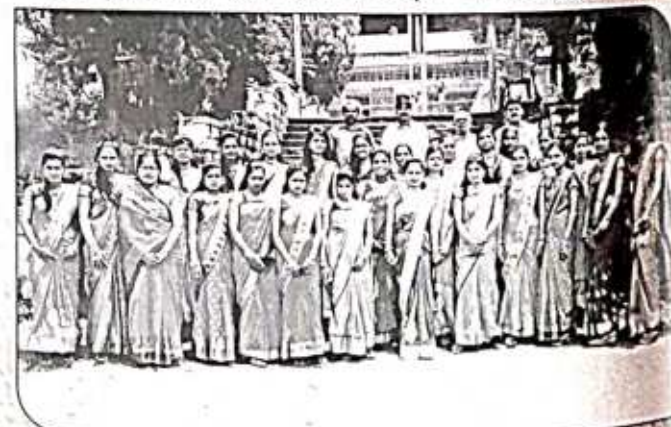
स्वातंत्र दिन विशेषांक भिती पत्रकाचे उद्घाटन

डॉ. एस. आर. रंगनाथन जन्मदिन - वाचन प्रेरणा दिन

शिक्षक दिन प्राचार्या कु. पुनम पाटील हिचा सत्कार

शिक्षक दिन - सहभागी विद्यार्थी शिक्षक

विविध उपक्रम

सदिच्छा समारंभात गुणवत्ताधारक विद्यार्थिनी सत्कार

महाविद्यालय परिसरात वृक्षारोपणप्रसंगी मा. बाबासाहेब पाटील

महापरिनिर्वाण दिनानिमित्त डॉ. आंबेडकर यांना अभिवादन

स्वामी विवेकानंद जयंती व राजमाता जिजाबाई जयंती

महात्मा गांधी व लालबहादूर शास्त्री जयंती

वाचन संस्कृती या विषयावर मार्गदर्शन

पुवा महोत्सव कलाकारांचे वनभोजन, काळम्मावाडी

राजगड अभियानात सहभागी प्राध्यापक

विविध उपक्रम

सिंधुदूर्ग सहल

मराठी अभ्यास मंडळ उदघाटन

एन.एस.एस. उदघाटनप्रसंगी प्राचार्य डॉ. आर. एल. राजगोळकर

मुसुम सपाटीकरण करताना स्वयंसेवक

वनभोजन - कला शाखा

मराठी वाडभय मंडळ

वी.एस.सी. भाग १ च्या बदललेल्या अभ्यासक्रमावर चिखली येथे एकदिवसीय कार्यशाळेत तज्ञ मार्गदर्शक प्रा. सी. वाय. जाधव व प्रा. डॉ. श्रीकृष्ण साळोळे

'मी व माझे सहकारी'

वैयक्तिक अहवाल

- Disaster Mangement" या विषयावरील आंतरराष्ट्रीय कार्यशाळेस उपस्थिती. दि. ४-८-२०१८
- ७) वारणा महाविद्यालयात आयोजित Revised Syllabus of B.A. I यावरील कार्यशाळेस उपस्थित राहिलो. दि. १४-८-२०१८
- ८) शहाजी कॉलेज, कोल्हापूर आयोजित एक दिवसीय आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्रात 'सामुहिक स्वयंचलित ठिबक सिंचन काळाची गरज' मौजे कारभारवाडी, ता. करवीर गावचा कृषी विकासाच्या अनुषंगिक सूक्ष्म अभ्यास" या शोधनिबंधाचे वाचन केले. दि. १५-१२-२०१८ व हा शोधनिबंध आयूशि इंटरनॅशनल आंतरविद्याशाखीय संशोधन पत्रिकेत प्रसिद्ध झाला.
- ९) एस. के. पाटील कॉलेज, कुरुंदवाड आयोजित दोन दिवसीय राष्ट्रीय चर्चासत्रात "सामुहिक स्वयंचलित ठिबक सिंचन काळाची गरज : मौजे कारभारवाडी, ता. करवीर गावचा वीज व पाणी बचतदृष्ट्या सूक्ष्म अभ्यास" या शोधनिबंधाचे "कोण जिओग्राफर आंतरशाखीय राष्ट्रीय संशोधन पत्रिकेत प्रसिद्ध झाला.
- १०) संगमेश्वर कॉलेज, सोलापूर आयोजित एक दिवसीय राष्ट्रीय कार्यशाळेत 'सामुहिक ठिबक सिंचन काळाची गरज' मौजे कारभारवाडी, ता. करवीर गावचा पर्यावरण प्रदूषण दृष्ट्या सूक्ष्म अभ्यास या शोधनिबंधाचे वाचन केले. दि. २९ डिसेंबर, २०१८. हा शोधनिबंध 'रिसर्च जर्नी आंतरविद्याशाखीय आंतरराष्ट्रीय ई संशोधनपत्रिकेत' प्रसिद्ध झाला.
- ११) वाल्मी, औरंगाबाद आयोजित एक दिवसीय 'सूक्ष्म सिंचन' विषयावरील राष्ट्रीय चर्चासत्रास उपस्थिती, दि. १५ जानेवारी, २०१९
- १२) राष्ट्रीय जल आयोग आयोजित ९ वी आंतरराष्ट्रीय 'सूक्ष्म सिंचन' कार्यशाळा, औरंगाबाद येथे पार पडली. १६ जानेवारी, २०१९ या कार्यशाळेत 'सूक्ष्म सिंचन काळाची गरज' या विषयावर शोधनिबंध वाचन केला.
- १३) 'Irrigation & Agricultural Revelopment : A Regional Perspective' या विषयावरील पुस्तक प्रकाशित.
- १४) देशभक्त ए. बी. नाईक कला व सायन्स महाविद्यालय, चिखली येथे B.A. I STD Sem. I & II नवीन बदललेल्या अभ्यासक्रमावर साधन व्यक्ती म्हणून मार्गदर्शन केले.
- १५) वाळवे का. ११, तिटवे येथे 'स्पर्धा परीक्षा करीअर संधी' या विषयावर मार्गदर्शनपर व्याख्यान दिले.
- १६) महाविद्यालयात 'एन सी सी प्रमुख' म्हणून कार्यरत
- १७) महाविद्यालयात 'माहिती अधिकार कमिटी सदस्य' म्हणून कार्यरत
- १८) '२०१८' चा अविष्कार फाऊंडेशन, कोल्हापूर यांचा 'कृषि भूषण पुरस्कार' मिळाला.

प्रा. डॉ. आनंद वारके

- महाविद्यालय माहिती पत्रक समिती प्रमुख म्हणून काम पाहिले.
- बी.ए. भाग १ साठी प्रवेश समिती सदस्य म्हणून काम पाहिले.
- ग्रंथालय समिती सदस्य म्हणून काम पाहिले.

४. बी.ए. भाग १ शिवाजी विद्यापीठ परीक्षा (ऑक्टो./मार्च) उत्तरपत्रिका मूल्यमापन समिती प्रमुख म्हणून काम पाहिले.
५. बी.ए. भाग ३ शिवाजी विद्यापीठ परीक्षा (ऑक्टो./मार्च) उत्तरपत्रिका मूल्यमापनाचे काम केले.
६. शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर दूरशिक्षण अभ्यास केंद्र समन्वयक म्हणून काम केले.
७. मराठी विभाग
 - अण्णा भाऊ साठे जयंतीनिमित्त महाविद्यालयात दि. १ ऑगस्ट, २०१८ 'अण्णा भाऊ साठे जीवन व साहित्य' विषयावर व्याख्यान
 - फेसाटीकार नवनाथ गोरे सत्कार आयोजन दि. २४-८-२०१८
 - वाचन प्रेरणा दिन (१७ ऑक्टोबर) संपन्न करण्यात सहभाग
 - मराठी राजभाषा दिन (२७ फेब्रुवारी) संपन्न करण्यात सहभाग
८. पेपर वाचन व प्रकाशन
 - सहा आंतरराष्ट्रीय सेमिनारमध्ये शोधनिबंध सादर व प्रकाशित
 - दहा राष्ट्रीय सेमिनारमध्ये शोधनिबंध सादर व प्रकाशित
 - चार राष्ट्रीय चर्चासत्रासाठी शोध निबंध पाठविले.
९. पुस्तक प्रकाशन : 'जयवंत दळवी यांच्या नाटकांचा वाङ्मयीन अभ्यास' या शोध प्रबंधाचे पुस्तक प्रकाशित.
१०. प्रशिक्षण
 - दि. १२-९-२०१८ रोजी शिक्षण महर्षी बापूजी साळुंखे महाविद्यालय, कराड यांच्यावतीने

आयोजित बी.ए. भाग १ बदललेल्या आवश्यक अनुषंगिक निवड या अभ्यासक्रम च्या प्रशिक्षणात सहभाग

- दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री, ता. कागल यांच्यावतीने दि. २० ते २२-१०-२०१८ रोजी घेतलेल्या 'आयक्वॅक आणि नॅक' नवीन मार्गदर्शक तत्त्वे या विषयावरील प्रशिक्षणात सहभाग.
- ११. सहभाग
 - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर व डी.आर. माने मु.ता. कागल यांच्यावतीने दि. ८-९-२०१८ रोजी घेतलेल्या चित्रपट व्यवसायातील कौशल्ये या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग.
 - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, मराठी विभाग यांच्यावतीने दि. २-८-२०१८ रोजी घेतलेल्या 'शाहिरीजागर' या विषयावरील कार्यक्रमात सहभाग.
 - शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर, मराठी विभाग यांच्यावतीने दि. १२-१-२०१८ रोजी घेतलेल्या 'लेखक विद्यार्थी संवाद' या विषयावरील कार्यक्रमात सहभाग.
 - जिल्हाधिकारी तथा जिल्हा निवडणूक अधिकारी, कोल्हापूर यांच्यावतीने दि. २५-१-२०१९ रोजी घेतलेल्या 'राष्ट्रीय मतदार दिवस' या कार्यक्रमातील प्रभात फेरीत सहभाग.

प्रा. डॉ. ए. आर. माने

१. बी.ए. भाग तीन प्रवेश कमिटी सदस्य
२. २६ जून छ. शाहू महाराज जयंती कार्यक्रमात सहभाग

३. स्टॅण्डिंग कमिटी सदस्य म्हणून बी.ए./बी.एस्सी च्या मागासवर्गीय विद्यार्थ्यांची बैठक आयोजित करून विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
४. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. २२-९-२०१८ रोजी "Experience of Peer Team Visit As per New Process of Decredtiation" या विषयावर कार्यशाळा झाली, त्यात सहभाग
५. शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे 'श्रीमती शारदाबाई पवार अध्यासन' आयोजित एक दिवसीय कार्यशाळेस उपस्थित
६. डी. आर. माने महाविद्यालय, कागल येथे अंधश्रद्धा निर्मूलन, विवेक वाहिनी कार्यशाळेस उपस्थित
७. ५ सप्टेंबर विद्यार्थी शिक्षक दिनाचे संयोजन
८. साहित्यरत्न अण्णा भाऊ साठे जयंती व लोकमान्य टिळक पुण्यतिथी कॉलेजमध्ये संपन्न झाली. यामध्ये विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले; बाचणी, ता. कागल येथे अण्णा भाऊ साठे जयंती कार्यक्रमास प्रमुख पाहुणे म्हणून मार्गदर्शन
९. महाविद्यालयामध्ये ३० जानेवारी, २०१८ रोजी म. गांधी स्मृतिदिन कार्यक्रमात प्रमुख वक्ता म्हणून मार्गदर्शन
१०. ६ डिसेंबर, २०१८ रोजी भारतरत्न डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचा 'महापरिनिर्वाण दिन' कार्यक्रमात प्रमुख मार्गदर्शक
११. ३ जानेवारी, २०१९ महाविद्यालयात 'क्रांतिज्योती सावित्रीबाई फुले' जयंती कार्यक्रमात सहभाग
१२. १२ जानेवारी, २०१९ रोजी जिजाऊ जयंती, स्वामी विवेकानंद जयंती व युवक दिनाचे आयोजन
१३. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे २०, २१, २२ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी "Empowerment of IQAC and NAAC New Guidelines" या विषयावरील राज्यस्तरीय वर्कशॉपमध्ये सहभागी
१४. सामाजिकशास्त्र कमिटी आयोजित स्वागत समारंभ व सदिच्छा समारंभात सक्रिय सहभाग
१५. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. ८-२-२०१९ रोजी 'ऊसशेती माती, पाणी व खत व्यवस्थापन' या विषयावरच्या एकदिवसीय कार्यशाळेस उपस्थित
१६. संविधान दिन (२६ नोव्हेंबर) संविधान प्रास्ताविकेचे जाहीर प्रकट वाचन व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन

प्रा. डॉ. एस. आर. पाटील

१. सामाजिक शास्त्र कमिटीचा निमंत्रक म्हणून कामकाज केले. त्यामध्ये शाहू जयंती, स्वागत समारंभ, विद्यार्थी शिक्षक दिन, अण्णा भाऊ साठे जयंती, बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन, स्वामी विवेकानंद जयंती, राजमाता जिजाऊ जयंती, सदिच्छा समारंभ साजरा करण्यामध्ये निमंत्रक या नात्याने जबाबदारी पार पाडली व यशस्वीरित्या सर्व कार्यक्रम संपन्न झाले.
२. प्रवेश कमिटी सदस्य म्हणून कामकाज
३. श्रीमती शारदाबाई गोविंदराव पवार अध्यासन शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे छत्रपती शाहूंचा कौटुंबिक हिंसाचार प्रतिबंधाचा कायदा

- आणि वास्तव बी.ए. भाग ३ च्या ८ विद्यार्थिनी समवेत सहभाग (कार्यशाळा) एकदिवसीय
४. दि. ३-८-२०१८ बी.ए. भाग १ च्या विद्यार्थ्यांचा स्वागत समारंभ - प्रास्ताविक
५. दि. ५-९-२०१८ बी.ए. भाग ३ च्या विद्यार्थ्यांचा 'विद्यार्थी शिक्षक दिन' - निमंत्रक या नात्याने पार पाडला व मुख्य मार्गदर्शक
६. दि. ११ ऑगस्ट, २०१८ क्रांतिसिंह नाना पाटील कॉलेज, वाळवा, जि. सांगली बी.ए. भाग १ सुधारित अभ्यासक्रम कार्यशाळा एकदिवसीय - उपस्थिती
७. N.S.S. विभागाच्या वतीने महाविद्यालय परिसरात वृक्ष लागवड - सहभाग
८. दि. ९ ऑगस्ट, २०१८ क्रांतिदिन - मुख्य प्रास्ताविक व मार्गदर्शक
९. दि. २९ नोव्हेंबर, २०१८ ते ६ डिसेंबर, २०१८ बी.ए. भाग २ व ३ पेपर उत्तरपत्रिका मूल्यांकनाचे काम सेमीस्ट ५ व ३ चे कामकाज
१०. दि. २९ नोव्हेंबर, २०१८ ते ६ डिसेंबर, २०१८ बी.ए. भाग उत्तरपत्रिका मूल्यमापन सत्र १-२
११. बी.ए. भाग ३ च्या विद्यार्थी-विद्यार्थिनींचे 'वन भोजन' साके, भैरी आयोजन व सहभाग
१२. राष्ट्रीय सेवा योजना श्रम संस्कार शिबिर मु. पो. वाळवे (खुर्द) येथे दि. २ जानेवारी, २०१९ ते ८ जानेवारी, २०१९ रोजी संपन्न झाले. यामध्ये समिती सदस्य म्हणून सहभाग. दि. १८ जानेवारी, २०१९ रक्तदान शिबिर सहभाग
१३. प्रजासत्ताक दिनानिमित्त इतिहास विभागाच्यावतीने भव्य वक्तृत्व स्पर्धा आयोजित केली. ती यशस्वी आयोजन करण्यामध्ये सहभाग. क्र. २ चे बक्षीस रुपये

- ४०१ व उत्तेजनार्थ दोन बक्षीस स्वतः दिली.
१४. एकदिवसीय आंतरराष्ट्रीय चर्चासत्र विवेकानंद कॉलेज, कोल्हापूर. दि. १ मार्च, २०१९ उपस्थित-सहभाग
१५. २० ते २२ आक्टोबर अग्रणी महाविद्यालय अंतर्गत दूध साखर महाविद्यालयामध्ये ICIC कलस्टर महाराष्ट्र यांच्या संयुक्त विद्यमाने राज्यस्तरीय चर्चासत्र. उपस्थित-सहभाग
१६. वार्षिक स्नेहसंमेलन, क्रीडा फिशपॉन्ड समिती सदस्य म्हणून कामकाज पाहिले.
१७. बी.ए. भाग ३ सदिच्छा समारंभ आयोजन व संपन्न. ८ मार्च
१८. पदवीदान समारंभ कार्यक्रम प्राचार्य नियुक्त प्रतिनिधी म्हणून कामकाज पाहिले.
१९. १ व २ एप्रिल, डी. पी. भोसले महाविद्यालय, कोरेगाव येथे आंतरराष्ट्रीय परिषदेस उपस्थित व पेपर वाचन.
२०. ९ मार्च शैक्षणिक सहल सिंधुदुर्ग, बी.ए. ३ आयोजन व सहभाग.

प्रा. डॉ. लक्ष्मण शाहू करपे

१. प्रवेश कमिटी प्रमुख
२. झाडे लावा व झाडे जगवा कमिटीचे प्रमुख
३. महाविद्यालयातील टाईम टेबल कमिटी प्रमुख
४. शिवाजी विद्यापीठ अर्थशास्त्र असोसिएशनचे कार्यकारणी सदस्य
५. मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचा अजीव सदस्य.
६. मराठी अर्थशास्त्र परिषदेचे ४२ वे वार्षिक अधिवेशन दि. १७-११-२०१८ ते दि. १९-११-२०१८ या कालावधीत चंद्रपूर येथे उपस्थित होतो.

७. दि. २६-३-२०१८ ते दि. ७-४-२०१८ या कालावधीत महाविद्यालय अंतर्गत वरिष्ठ सुपरवायजर आणि कर्मवीर हिरे महाविद्यालय गारगोटी येथे दि. ९-४-२०१८ ते दि. २०-४-२०१८ या कालावधीत बहिर्गत वरिष्ठ पर्यवेक्षक म्हणून काम पाहिले.
८. दि. १२-१-२०१९ या दिवशी दूधसाखर महाविद्यालय बिद्री आणि नॅशनल स्टॉक एक्सचेंज यांच्या संयुक्त विद्यमाने आयोजित लघु गुंतवणूक व रोकडरहित आर्थिक व्यवहार या विषयावरील एकदिवसीय कार्यशाळेच्या संयोजनात सहभाग.
९. दि. ११-८-२०१८ रोजी डी. डी. शिंदे महाविद्यालयात बी.ए. भाग १ या वर्गाच्या नवीन अभ्यासक्रमावरील कार्यशाळेत सहभागी होतो.
१०. दि. २४-९-२०१८ रोजी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर येथे बी.ए. भाग २ या वर्गाच्या पेपरसेटर आणि अभ्यासक्रम निर्मिती कमिटीचे चेअरमन म्हणून बैठकीस उपस्थित.
११. दि. २० ते २२ आक्टोबर, २०१९ कालावधीत महाविद्यालयात नॅक कार्यशाळेत उपस्थित होतो.
१२. दि. १६-१२-२०१८ ते २२-१२-२०१८ या कालावधीत महाविद्यालयात बी.ए. भाग २ व ३ या वर्गाच्या लेखी परीक्षेच्या उत्तर पत्रिकेचे मूल्यमापन केले.
१३. दि. ४-१-२०१९ रोजी शिवाजी विद्यापीठाच्या बी.ए. भाग २ या वर्गाच्या अभ्यासक्रम निर्मिती बैठकीस चेअरमन म्हणून उपस्थित.
१४. बी.ए. भाग १ सेमी १ या परीक्षेच्या अर्थशास्त्र विषयाच्या लेखी परीक्षेच्या उत्तर पत्रिकेचे मूल्यमापन केले.

प्रा. ए. डी. जानवे

१. सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षात बी.ए. भाग १ प्रवेश घेणाऱ्या विद्यार्थ्यांना प्रवेश देण्याचे काम केले.
२. शैक्षणिक वर्ष सन २०१८-१९ मध्ये कला विभागाचा स्टाफ सेक्रेटरी म्हणून काम पाहिले.
३. सन २०१८-१९ या शैक्षणिक वर्षासाठी दि. १३ जुलै, २०१८ रोजी स्थानिक निवड समितीतर्फे C.H.B. तत्त्वावर नेमावयाच्या समाजशास्त्र विषयाच्या शिक्षक पदाच्या मुलाखती घेण्यासाठी दूधसाखर शिक्षण प्रसारक मंडळ बिद्रीच्या आदेशानुसार बिद्री कारखाना ऑफीसमध्ये समाजशास्त्राचा विभाग प्रमुख म्हणून काम पाहिले.
४. शैक्षणिक वर्ष सन २०१८-१९ मध्ये बी.ए. भाग १ विद्यार्थ्यांच्या स्वागत समारंभ कार्यक्रमाचे व दि. ५ सप्टेंबर, २०१८ रोजी बी.ए. भाग ३ मधील विद्यार्थी-शिक्षक दिनाचे आयोजन व दि. ६ मार्च, २०१९ रोजी बी.ए. भाग ३ च्या सददिच्छा समारंभ कार्यक्रमाचे सामाजिक शास्त्र कमिटीचा सदस्य म्हणून आयोजनामध्ये सहभाग.
५. दि. ३१ ऑगस्ट, २०१८ रोजी हेडक्लार्क श्री. रवींद्र कंकाळ सरांच्या सेवानिवृत्त सत्कार कार्यक्रमाची संपूर्ण जबाबदारी सत्कार समितीचा प्रमुख म्हणून पार पाडली.
६. दि. १ सप्टेंबर, २०१८ रोजी श्रीमती कुसुमताई राजारामबापू पाटील कन्या महाविद्यालय, इस्लामपूर व शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर यांच्या वतीने बी.ए. भाग १ सेमी १/२ च्या समाजशास्त्र विषयाच्या बदललेल्या

- अभ्यासक्रमावर आधारित कार्यशाळेत सक्रीय सहभाग घेतला.
७. बी.ए. भाग १ च्या सेमी १/२ च्या बदलेल्या अभ्यासक्रमानुसार फडके बुक सेलर्स, कोल्हापूर यांचेकडून समाजशास्त्र विषयाची पुस्तके खरेदी केली.
८. दि. २० सप्टेंबर, २०१८ रोजी दूधसाखर महाविद्यालय बिद्री येथे एकदिवसीय कार्यशाळेत उपस्थित. विषय - On Site Experience of Peer Team Visit As Per New Process of Accreditation.
९. दि. २० ते २२ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी दूधसाखर महाविद्यालय बिद्री येथील तीन दिवसीय ट्रेनिंग प्रोग्रॅममध्ये सहभाग घेतला. विषय - Empowerment of Iqal and Naac New Guidelines
१०. दि. २५-२२-२०१८ ते ८-१२-२०१८ या कालावधीमध्ये कर्मवीर हिरे कॉलेज गारगोटी येथे B.A., B.Com व इतर अभ्यासक्रमाच्या परीक्षा घेण्यासाठी बहिस्थ सिनियर सुपर म्हणून काम पाहिले.
११. दि. ६ डिसेंबर, २०१८ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर महापरिनिर्वाण दिन कार्यक्रमाचे सामाजिक शास्त्र कमिटीचा सदस्य म्हणून सहकार्य केले.
१२. दि. ३ जानेवारी, २०१९ रोजी स्वामी विवेकानंद व जिजाऊ जयंती साजरी करण्यासाठी सामाजिकशास्त्र कमिटीचा सदस्य म्हणून काम पाहिले व विद्यार्थ्यांना मार्गदर्शन केले.
१३. दि. १६ डिसेंबर, २०१९ रोजी अर्जुनवाडा येथील दत्त मंदिरमध्ये दत्तजयंती निमित्त प्रजापिता ब्रह्मकुमारीचे स्वखचनि व्याख्यानाचे आयोजन केले.
- वक्ते - सुनीता बहेनजी, हुपरी शाखा केंद्र संचालिका हुपरी
- विषय - 'तणावमुक्त सुखी जीवन
१५. मंगळवार दि. १५ जानेवारी, २०१९ रोजी शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर व दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री तर्फे आयोजित केलेल्या 'बँकिंग स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन' एकदिवसीय कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
१६. दि. २८ डिसेंबर, २०१८ रोजी बी.ए. भाग १, २, ३ समाजशास्त्र व कॉलेजमधील इतर विषयांच्या विद्यार्थ्यांसाठी समाजशास्त्र विभागातर्फे लेखक-दिग्दर्शक श्री. अनुप जत्राटकर, निपाणी यांच्या 'शॉर्ट फिल्म' कार्यक्रमाचे आयोजन केले.
१७. सोमवार दि. २९ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी बी.ए. भाग २ व ३ च्या समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांसाठी मातोश्री वृद्धाश्रम, अवनि संस्था व बाल सुधारगृह आणि करुणालय अनाथाश्रम, शिबे इ. ठिकाणी एकदिवसीय सहलीचे आयोजन केले. या कामी प्रा. मोरे व प्रा. गुरव मॅडम यांचे सहकार्य लाभले.
१८. शैक्षणिक वर्ष सन २०१८-२०१९ च्या बी.ए. भाग १ सेमी १/२ च्या परीक्षेचे समाजशास्त्र विषयाचे पेपर तपासणीचे काम केले.

प्रा. ए. बी. माने

१. बी.ए. भाग ३ प्रवेश कमिटी सदस्य
२. एन.एस.एस. कमिटी सदस्य

३. माजी विद्यार्थी संघ कमिटी प्रमुख
४. सामाजिकशास्त्र कमिटी सदस्य
५. स्टॅण्डिंग कमिटी सदस्य
६. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. २२-१-२०१८ रोजी 'Experience of Poor Team visit As per Now Process of Accreditation' या विषयावर कार्यशाळा झाली त्यास सहभाग.
७. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे २०, २१, २२ ऑक्टोबर, २०१८ रोजी 'Empowerment of IQAC and NAAC Now Guidelines' या विषयावर राज्यस्तरीय प्रशिक्षण व्यवस्था संपन्न झाले त्यात सहभाग.
८. सदाशिवराव मंडलिक, मुरगूड येथे दि. १२-११-२०१८ ते २४-११-२०१८ पर्यंत बहिस्थ वरिष्ठ पर्यवेक्षक म्हणून काम पाहिले.
९. कमला कॉलेज, कोल्हापूर येथे दि. २७-८-२०१८ ते ८-१२-२०१८ रोजी बी.ए. भाग ३ पे.नं. सेमी ५, ९, १०, ११, सेमी - ०६, पे.नं. १४, १५, १६ या वर्गांचे उत्तरपत्रिका मूल्यमापनाचे काम पूर्ण केले.
१०. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. ९-१२-२०१८ ते २२-१२-२०१८ अंतर्गत सिनिअर (वरिष्ठ) पर्यवेक्षक म्हणून काम पाहिले.
११. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. १५-१-२०१९ रोजी 'बँकिंग स्पर्धा परीक्षा मार्गदर्शन' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
१२. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. १६-१-२०१९ रोजी 'कार्यालयीन प्रशासकीय कामकाज' या विषयावरील कार्यशाळेत सहभाग घेतला.
१३. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. २३-१-२०१९ रोजी 'इंग्रजी वाचन स्पर्धा' या विषयावर सेमिनार संपन्न झाला त्यात सहभाग.
१४. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. ६-२-२०१९ रोजी 'ऊस शेतीसाठी माती, पाणी, खत व्यवस्थापन' या विषयावर एक दिवसीय कार्यशाळा संपन्न झाली. त्यात सहभाग.
१५. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. २६-११-२०१८ रोजी बी.ए. भाग १ या वर्गाचे पे.नं. १, २ उत्तर पत्रिका मूल्यमापनाचे काम पूर्ण केले.
१६. दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे दि. २९-११-२०१८ रोजी बी.ए. भाग १ या वर्गाचे लोकशाही, निवडणुका, सुशासन (आवश्यक) या विषयाचे उत्तर पत्रिका मूल्यमापनाचे काम पूर्ण केले.
१७. न्यू कॉलेज, कोल्हापूर येथे '२१ व्या शतकातील भारतीय राजकारण' या विषयावर राष्ट्रीय चर्चासत्र १५ व १६ मार्च, २०१९ रोजी संपन्न झाली त्यास उपस्थित.
१८. "सातवा वेतन आयोग आणि नवीन ए.पी.आय. व्यवस्था या विषयावर सुटा, कोल्हापूर यांच्या वतीने दि. ३१ मार्च, २०१९ रोजी एक दिवसीय कार्यशाळा संपन्न झाली त्यास उपस्थित.

श्री. ए. आर. नगरकर

१. शैक्षणिक वर्ष २०१८-१९ मध्ये ग्रंथालय संगणकीकरणासाठी २४१७० पुस्तकांच्या सोळापैकी पंधरा डाटा एंट्रीचे काम पूर्ण केले.
२. दि. १६-१-२०१९ रोजी दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री येथे 'कार्यालयीन

प्रशासकीय कामकाज' या विषयावर झालेल्या एक दिवसीय कार्यशाळेत सहभाग घेतला. यामध्ये सूत्रसंचालनाची जबाबदारी पार पाडली.

३. दि. १-२-२०१९ रोजी भोगावती महाविद्यालय, कुरुकली येथे संपन्न झालेल्या इंटरनेशनल कॉन्फरन्समध्ये पेपर सादरीकरण केले.
४. दि. २७-२-२०१९ रोजी शिवाजी विद्यापीठामध्ये ग्रंथालय व माहितीशास्त्र विभागातर्फे घेतलेल्या एक दिवसीय नॅशनल कॉन्फरन्समध्ये पेपर सादरीकरण केले.
५. महाविद्यालयामध्ये असणाऱ्या ग्रंथालय कमिटीचे सचिव म्हणून काम पाहिले.
६. मिनिस्ट्री ऑफ ह्युमन रिसोर्स अॅण्ड डेव्हलपमेंट यांनी सुरू केलेले 'SWAYAM MENTOR' ची जबाबदारी पार पाडली.
७. 'स्पंदन' वार्षिकांक विभागीय मंडळ सदस्य म्हणून काम पाहिले.

Prof. C. Y. Jadhav

1. I attended and participated in One Day National Seminar on "Revised Accreditation Framework of NAAC" organized by IQAC of Shivaji University, Kolhapur, sponsored by NAAC, Bangalore on 21st February, 2019.
2. I attended 'One Day Workshop on C.B.C.S. Pattern' under the Lead College Scheme organized by Savitribai Phule Mahila Mahavidyalaya, Satara.
3. I attended and participated in the 2nd International Conference on 'Dialoguing Borders : Vital Issues in Humanities,

Commerce, IT' and Management.' on 6th and 7th October, 2018 organized by Sillod Shikshan Sanstha, Aurangabad's Nalanda Management and Computer Science College, Aurangabad, Anand Education Society, Solapur English Teachers' Organization (SETO) and Square IT, Pune and in the Conference, I chaired the Paper Reading Session on 6th October, 2018.

Organization of Programmes

1. I worked as the Convener of the Three Day State Level Training Programme on 'Empowerment of IQAC and NAAC New Guidelines' for Principals and IQAC Coordinators/ Members organized by Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri in association with IQAC Cluster, Maharashtra and with the auspicious support of Lead College Scheme (D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal Cluster) from 20th Oct. to 22th Oct. 2018.
2. I worked as the Convener of the Intercollegiate English Contests organized by Department of English, Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri under the cluster colleges of D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal on 23rd Jan., 2019 at Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri for the students of B.A. I, II, III English (Spl.)

Research Papers Published

1. I published my research paper on 'Liberal Humanism in Angus Wilson's

Hemlock and After' in U.G.C. approved (No. 46964) and I.S.S.N. No. 2249-9598 (Impact Factor 5-8-18) journal titled 'Online International Interdisciplinary Research Journal'.

2. I published my research paper on 'Modern Humanism in Khushwant Singh's *Train to Pakistan*' in U.G.C. approved and I.S.S.N. 'International Journal of Research and Analytical Reviews (IJRAR)'

Conferences Attended and Papers Published

1. I attended 2nd International Multidisciplinary Conference organized by Indo Global Chamber of Commerce at Devchand College, Arjunnagar (Nipani) and presented a Research Paper on 'Philosophical Humanism in Alan Paton's *Cry, The Beloved Country*.' This Research paper is published in Peer Reviewed Refereed U.G.C. listed (No. 40776) and I.S.S.N. 2277-5730 Volume-VII, Issue-IV Impact Factor 5.5 Journal titled 'Ajanta'.
2. I attended One Day Interdisciplinary International Conference on 'Contemporary Issues and Challenges in Social Sciences and Languages' on Saturday, 22nd September, 2018 organized by Shri. Shahaji Chhatrapati Mahavidyalaya, Kolhapur and presented a Research Paper on 'The Situation and Problems of Teaching of English in Non-Native Contexts'.

This research Paper is published in Peer Reviewed, Indexed Journal titled 'Aayushi International Interdisciplinary Research Journal' I.S.S.N. 2349-638x (Impact Factor 4.547)

3. I attended International Multidisciplinary Conference organized by Leelawati College of Commerce and Computer Science, Pune at Sant Sohrobanath Ambiyee Government College of Arts and Commerce, Virnoda, Pernem, Goa and presented a Research Paper on 'Humanism in Select Post War English Novels'. This Research paper is published in 'International Journal of Advanced and Innovative Research' (IJAIR) Volume-6, Issue 1 (XVII), I.S.S.N. 2394-7780 Impact Factor 7.36. U.G.C. Journal No. 63571.
4. I attended One Day International Conference on 'Impact of Multiculturalism on Languages, Literature and Commerce and A Role of Science and Technology in Multiculturalism' on Saturday, 2nd March, 2019 organized by Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya, Murgud and presented a Research Paper on 'Transformation of a 'Modern Woman in Rama Mehta's *Inside the Haveli*'. This Research Paper is published in Peer Reviewed, Refereed U.G.C. listed Journal 'AJANTA' (No. 40776) and I.S.S.N. 2277-5730 (Impact Factor 5.5)

Resource Person

1. I was invited as a Resource Person for the orientation of the teachers of English regarding Ability Enhancement Compulsory Course for B.A. I. The Workshop was organized by Shirwal College, Shirwal, Dist. Satara for the teachers of English in the purview of Shivaji University.
2. I was invited as a Resource Person for the orientation of the teachers of English regarding Ability Enhancement Compulsory Course for B.Sc. I. The Workshop was organized on 24th August, 2018 by Deshbhakt Vishwasrao Naik College, Chikhali, Tal. Shirala, Dist. sangli for the teachers of English in the purview of Shivaji University.
3. I was invited as a Resource Person for the orientation of the teachers of English regarding Ability Enhancement Compulsory Course for B.Com. I. The Workshop was organized on Saturday 1st September, 2018 by D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal, Dist. Kolhapur for the teachers of English in the purview of Shivaji University.

University Committees

1. I worked as a Member of Central Coordinating Committee of Shivaji University, Kolhapur which prepared a new text-book of Ability Enhancement Compulsory Course (English for Communication) for B.A. II and also

I contributed the text by writing 1 Module. It will be published in June, 2019 by Shivaji University.

2. I worked as a member of the Writing Team Committee Member of SIM of B.A. I (English Optional) and contributed by preparing 1 Module on the Short Stories.
3. I worked as a member of the Syllabus Preparation Committee Member for M.A. II and contributed by providing valuable suggestions regarding prescription of Texts for M.A. II English.
4. I worked as a Convener of the Syllabus Preparation Committee for B.A. II and prepared the syllabus of B.A. II. English Optional (D.S.C. 6 and 30). We introduced a new paper entitled 'Partition Literature'.
5. I worked twice as a Director of Central Assessment Programme of Shivaji University, Kolhapur for M.A. (Languages) from
I) 12th May, 2018 to 24th May, 2018.
II) 1st Dec., 2018 to 10th Dec., 2018.

Dr. S. A. Gangawane

1. I have worked as a
 - Member - NAAC Steering Committee
 - Member - Cultural and Youth Festival Committee.

- Member - Magazine and Wallpaper Committee
- Member - Annual Sports Committee
- 2. Publication in the seminars/conferences
 - International Conference on Materials and Environmental Science (ICMES-2018). Organized Shri Yashwantrao Patil Science College Solankur and The New College, Kolhapur, from 7-8 December, 2018. S. A. Gangawane¹, V. P. Malekar², V. J. Fulari³ "Surface Deformation of Cadmium Selenide Thin Films by Dehi Technique."
 - International Conference on Materials and Environmental Science (ICMES-2018). Organized Shri Yashwantrao Patil Science College Solankur and The New College, Kolhapur, from 7-8 December, 2018. "Characterization and Holographic study of nanostructure Copper Selenide thin films grown at room temperature", V. P. Malekar¹, S. A. Gangawane², V. J. Fulari³.
- 4. Attended National and International Conference /Seminars /Symposia/ OP / RC / STC / FIP
 - Shri Yashwantrao Patil Science College Solankur and The New College, Kolhapur Organized a International Conference on Materials and Environmental

Science (ICMES-2018), from 7-8 December, 2018.

- Recognition as a Research Guide for M.Phil and Ph.D.
- Attended the Synopsis scrutiny committee meeting held on 15th February, 2019 at Department of Physics, S. U. Kolhapur.

Dr. S. A. Salokhe

1. I worked as a member of NAAC committee for the year 2018-19.
2. I worked as a sport committee member
3. I worked as a member of Magazine and wallpaper committee.
4. I worked as a member of Admission committee.
5. I worked as a member of Anti-Sexual Harassment and women Grievance Redressed Cell.
6. I have been selected unanimously as a deuty executive of Karveer Nagar Wahan Mandir, Kolhapur.
7. I have been selected unanimously as a Lion's Club International, Kolhapur.
8. I worked as a Chairman of B.Sc. III English Compulsory paper at Shivaji University, Kolhapur.
9. I worked as a paper setter of B.Sc. I English compulsory at Shivaji University, Kolhapur.
10. I worked as a co-ordinator of intercollegiate paper reading competition for the students B.A.

- III English SPI at Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri.
11. I attended 'One Day Workshop on C.B.C.S. Pattern' under the Lead College Scheme organized by Savitribai Phule Mahila Mahavidyalaya, Satara.
 12. I attended workshop on regarding Ability Enhancement Compulsory Course for B.Sc. I. The Workshop was organized on 24th August, 2018 by Deshbhakt Vishwasrao Naik College, Chikhali, Tal. Shirala, Dist. sangli for the teachers of English in the purview of Shivaji University. I also chaired the session.
 13. I attended the Three Day State Level Training Programme on 'Empowerment of IQAC and NAAC New Guidelines' for Principals and IQAC Coordinators/ Members organized by Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri in association with IQAC Cluster, Maharashtra and with the auspicious support of Lead College Scheme (D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal Cluster) from 20th Oct. to 22th Oct. 2018.
 14. I worked as the Co-ordinator of the Intercollegiate English Contests organized by Department of English, Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri under the cluster colleges of D. R. Mane Mahavidyalaya, Kagal on 23rd Jan., 2019 at Doodhsakhar Mahavidyalaya, Bidri for the students of B.A. I, II, III English (Spl.)
 15. I attended One Day work shop on "Intellectual Property Rights and Drafting Patents" organized by Vivekanad College (Autonomous), Kolhapur on 19th February, 2019.
 16. I attended One Day International Conference on Impact of Multiculturalism on Languages, Literature and Commerce and A Role of Science and Technology in Multiculturalism on Saturday, 2nd March, 2019 organized by Sadashivrao Mandlik Mahavidyalaya, Murgud and presented a Research Paper on 'Crisis of Identity in Anita Richmond Bunkleys 'Suite Embrace'. This Research Paper is published in Peer Reviewed, Refereed U.G.C. listed Journal 'AJANTA' (No. 40776) and I.S.S.N. 2277-5730 (Impact Factor 5.5) I also chaired the paper reading session.
 17. I attended workshop of English regarding Ability Enhancement Compulsory Course for B.A. I. The Workshop was organized by Shirwal College, Shirwal, Dist. Satara for the teachers of English in the purview of Shivaji University.
 18. I worked as a SIM writer of new text-book of Ability Enhancement Compulsory Course (English for Communication) for B.A. I of Shivaji University, Kolhapur.

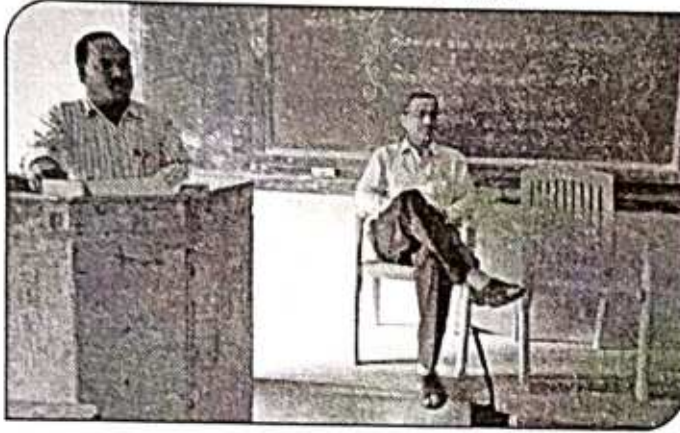
विविध उपक्रम

इतिहास विभाग - अभ्यास सहल

शिवाजी विद्यापीठ - अभ्यास सहल

अण्णाभाऊ साठे जयंती व लो. टिळक पुण्यतिथी

प्रजासत्ताक दिन

स्वातंत्र्य दिन विशेषांक २०१८

अक्षर दालन मध्ये डॉ. अनिल अवचट व कृष्णात खोत समवेत

वार्षिक स्नेहसंमेलनाचे उद्घाटन

राजमाता जिजाऊ व स्वामी विवेकानंद जयंती निमित्त मार्गदर्शन

• प्राचार्य •

श्री दूधसाखर महाविद्यालय, बिद्री (मौनीनगर)

ता. कागल, जि. कोल्हापूर

महाविद्यालयाचे प्राध्यापक

मा. डॉ. आर. एल. राजगोळकर
एम.एस्सी., पीएच.डी.

मराठी विभाग

प्रा. डॉ. एस. डी. पाटील
एम.ए., बी.एड., एम.फील., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. ए. जे. वारके
एम.ए., बी.एड., पीएच.डी. (सेट)

प्रा. सी. वाय. जाधव
एम.ए., पी.जी.डी.टी.ई.

इंग्रजी विभाग

प्रा. डॉ. डी. एन. पाटील
एम.ए., एम.फील., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. एस. ए. साळोखे
एम.ए., एम.एड., एम.फील., पीएच.डी.

हिंदी विभाग

प्रा. डॉ. एस. वी. देसाई
एम.ए., एम.फील., पीएच.डी.

इतिहास विभाग

प्रा. डॉ. ए. आर. माने
एम.ए., बी.एड., पीएच.डी. (सेट)

प्रा. डॉ. एस. आर. पाटील
एम.ए., पीएच.डी.

समाजशास्त्र विभाग

प्रा. ए. डी. जानवे
एम.ए., बी.एड., एम.फील.

अर्थशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. एल. एस. करपे
एम.ए., बी.एड., एम.फील., पीएच.डी.

राज्यशास्त्र विभाग

प्रा. ए. वी. माने
एम.ए.

प्रा. पी. एस. पाटील
एम.ए.

भूगोल विभाग

प्रा. डॉ. एन. एम. पाटील
एम.ए., पीएच.डी. (सेट)

शारीरिक शिक्षण संचालक

प्रा. डॉ. एन. डी. पाटील
एम.पी.एड., पीएच.डी.

भौतिकशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. एच. डी. धायगुडे
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. एस.एन. कुलकर्णी
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. एस. ए. गंगावणे
एम.एस्सी., पीएच.डी.

संख्याशास्त्र विभाग

प्रा. वाय. एस. पाटील
एम.एस्सी.

प्रा. डॉ. एस. एच. पाटील
एम.एस्सी., एम.फील., पीएच.डी.

रसायनशास्त्र विभाग

प्रा. डॉ. एस. एन. झेंडे
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. आर. वी. चोपडे
एम.एस्सी.

प्रा. डॉ. एस. के. सावंत
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. एस. जी. खानापुरे
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. के. आर. सनदी
एम.एस्सी., पीएच.डी. (सेट)

वनस्पतीशास्त्र विभाग

प्राणीशास्त्र विभाग

गणित विभाग

ग्रंथपाल

प्रा. डॉ. एस. एस. पाटील
एम.एस्सी., एम.फील., पीएच.डी.

प्रा. जे. एम. पाटील
एम.एस्सी.

प्रा. डॉ. आर. एस. पाटील
एम.एस्सी., पीएच.डी.

प्रा. डॉ. डी. डी. कोमेजवार
एम.एस्सी., एम.फील., पीएच.डी.

श्री. ए. आर. नगरकर
एम.ए., एम.लीब., एम.फील. (नेट, सेट)

संगणक विभाग

संगणक विभाग प्रशासकीय कर्मचारी

प्रा. एस. एस. मिठारी
एम.सी.ए.

प्रा. ए. डी. पाटील
एम.सी.ए.

प्रा. एस. जी. पाटील
एम.सी.ए. (सेट)

श्री. रणजित पाटील
एम.ए.

श्री. सागर पाटील
बी.ए.

महाविद्यालयाचे प्रशासकीय कर्मचारी

अधिक्षक

श्री. पी. व्ही. पाटील
एम. कॉम.

प्रयोगशाळा सहाय्यक

मुख्य लिपीक

श्री. एस. के. पाटील
बी. ए.

कनिष्ठ लिपीक

श्री. आर. एम. देसाई
बी. ए.

कनिष्ठ लिपीक

श्री. व्ही. डी. तळेकर
बी. ए.

ग्रंथालय परिचर

श्री. एस. एन. कांबळे

श्री. एन. एस. वारके
एम.ए., बी.एड. एम.फील. (सेट)

श्री. एस. टी. जोशी

श्री. जे. डी. कांबळे

श्री. बी. एस. सुतार

श्री. ए. एम. घुंगरे पाटील

श्री. एन. व्ही. पाटील

श्री. ए. वी. हवालदार

श्री. पी. आर. हाकरे

शिपाई

श्री. एस. आर. गुरव
बी.ए.

र.नं.केपीआर/केजीएल/आरएसआर/(सीआर)२२६६/९९

स्थापना : १५-१०-१९९९

श्री दूधसाखर शिक्षण सेवकांची सह. पतसंस्था मर्या.,

बिद्री, ता. कागल, जि. कोल्हापूर

■ आकर्षक व्याजदर (द.सा.द.शे.) ■

- ४६ दिवस ते १२ महिने - ६.५% • १३ महिने ते २४ महिने - ७% • २५ महिने ते ३६ महिने - ७.२५%
- ३७ महिने ते पुढे - ६% • रिकारिंग ठेव - ७% • सेव्हींग ठेव - ४%

सभासयदांकपूर ठेवी
स्वीकारल्या जातील

ठेवी.....	१७४.२२	गुंतवणूक.....	६६.६५	खेळते भांडवल.....	३३८.२६
फंडस	३८.२३	मालमत्ता	०.७५	वार्षिक उलाढाल....	८२०.४०
वसूल भागभांडवल....	८८.७८	बँक शिल्लक	१५.४०	तरतुदी	१८.५१
कर्जे	२५५.४६	ढोबळ नफा.....	१८.५२	सतत ऑडीट वर्ग 'अ'	

श्री. शिवाजी आप्पासो पाटील
मॅनेजर

श्री. पांडुरंग कृष्णा गुरव
चेअरमन

श्री. नामदेव विष्णू पाटील
व्हा. चेअरमन

● संचालक ●

प्रा. यशवंत सिताराम पाटील, प्रा. विष्णुपंत दत्तात्रय शेळके, प्रा. डॉ. संजय दशरथ पाटील, प्रा. डॉ. शशिकांत केशवराव सावंत, प्रा. डॉ. कल्लाप्पा रामचंद्र सनदी, प्रा. डॉ. संजय रामचंद्र पाटील, श्री. सुधाकर वसंत कोरवी, श्री. मारुती नारायण गिरी-गोसावी, प्रा. जयश्री माधवराव पाटील, सौ. आशा सुभाष रणदिवे व सर्व सभासद, ठेवीदार

धन्यवाद

राष्ट्रीय सेवा योजनेअंतर्गत वाळवे खुर्द येथे विशेष श्रमसंस्कार शिबीर

NSS शिबीर उद्घाटनप्रसंगी मा. विठ्ठलराव खोराटे मार्गदर्शन करताना

बेटी बचाव बेटी पढाव अंतर्गत नवजात कन्या व माता यांचा सत्कार

महिलांना व्यवसाय मार्गदर्शन करताना सौ. कुरणे मॅडम

श्रमदान करताना स्वयंसेवक व स्वयंसेविका

गावातील रस्ते स्वच्छता करताना स्वयंसेवक व स्वयंसेविका

गटार स्वच्छता करताना स्वयंसेवक

गावातील कचरा गोळा करताना स्वयंसेवक

श्रमदान करताना स्वयंसेवक व डॉ. एस. आर. पाटील

श्री दूधगंगा वेदगंगा सहकारी साखर कारखाना लि., बिद्री (मौनीनगर), ता. कागल, जि. कोल्हापूर

तार : दूधसाखर, बिद्री
फोन : (०२३२५) २५४८२२ ते २५४९२६

कोल्हापूर ऑफीस : (०२३१) २६६९५७८, २६६०४९
फॅक्स : (०२३२५) २५४९७२

आमची ठळक वैशिष्ट्ये

- कारखान्याच्या गळीताची सुरुवात सन १९६३ साली १२५० मे. टन प्रतिदिन ऊस गाळप क्षमतेने झाली. सध्याची गाळप क्षमता प्रतिदिनी ४५०० मे. टन आहे.
- कारखान्याचे कार्यक्षेत्र राधानगरी, भुदरगड, कागल आणि करवीर या तालुक्यातील २१८ गावांमध्ये सुमारे ३५ कि.मी. परिसरामध्ये विस्तारलेले आहे.
- कारखाना कार्यस्थळावर छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या पुर्णाकृती पुतळ्याची उभारणी केलेली आहे.
- सन १९९४-९५ च्या गळीत हंगामात मे. वसंतदादा शुगर इन्स्टिट्यूट, पुणे यांनी कारखान्यास तांत्रिक कार्यक्षमता प्रस्थापित केल्याबद्दल 'द्वितीय क्रमांक' पुरस्कार देऊन गौरविले आहे.
- सन १९९६-९७ च्या गळीत हंगामात मे. वसंतदादा शुगर इन्स्टिट्यूट, पुणे यांनी महाराष्ट्र राज्यात सर्वाधिक Reduced Overall Recovery मिळविल्याबद्दल तांत्रिक कार्यक्षमतेचा 'प्रथम क्रमांक' पुरस्कार देऊन कारखान्यास गौरविले आहे.
- सन २००९-१० च्या गळीत हंगामात मे. वसंतदादा शुगर इन्स्टिट्यूट, पुणे यांनी तांत्रिक कार्यक्षमता प्रस्थापित केल्याबद्दल 'द्वितीय क्रमांक' पुरस्कार देऊन कारखान्यास गौरविले आहे.
- कारखान्यात बॅग्सवर आधारित २० मेगावॉट क्षमतेचा सहवीज निर्मिती प्रकल्प कार्यान्वित केला असून प्रकल्पातून उत्पादित विजेचा महापारेषण कंपनीस पुरवठा केला जातो.
- कारखाना कार्यस्थळावर बालवाडीपासून कला, विज्ञान आणि संगणक शाखांच्या पदवी पर्यंतच्या शिक्षणाची सोय केलेली असून पदव्युत्तर अभ्यासक्रम सुरु करणेसाठी कारखाना व्यवस्थापकीय मंडळ प्रयत्नशील आहे.
- सामाजिक बांधिलकी आणि परिसरातील नागरिकांच्या वैद्यकीय सेवेकरिता सुसज्ज असे आरोग्य केंद्र कार्यस्थळावर आहे.
- कारखाना कार्यस्थळावर गांडुळ खत प्रकल्प पूर्ण क्षमतेने सुरु असून ऊस उत्पादक सभासदांना खत पुरवठा केला जातो.
- ऊस उत्पादकांना ऊस वजन व ऊस बिल इ. माहिती एसएमएस प्रणालीद्वारे उपलब्ध.
- ना नफा ना तोटा या तत्वावर ऊस उत्पादक सभासदांकरिता रूग्णवाहिका उपलब्ध.
- अत्याधुनिक अग्निशमन (फायर फायटर) यंत्रणा २४ तास उपलब्ध.

मा. श्री. आर. डी. देसाई
कार्यकारी संचालक

मा. श्री. विठ्ठलराव शि. खोराटे
व्हाईस चेअरमन

मा. श्री. के. पी. पाटील
अध्यक्ष

तसेच सर्व सन्माननीय संचालक मंडळ, सभासद बंधू-भगिनी, खाते अधिकारी व सर्व सेवक वर्ग